

KÜRESEL DİYALOG

11.1

1 yılda pek çok dilde 3 sayı

S.M. Rodriguez ile
Sosyoloji Üzerine

Margaret Abraham

ABD: Çıkmazlar
ve İmkanlar

Peter Evans
Gabor Scheiring
Christopher Muller
Suresh Naidu
Patricia Zavella
J. Mijin Cha
Marcus Anthony Hunter

Avrupa'da
Çinli Göçü

Fanni Beck
Pál Nyíri
Ya-Han Chuang
Emilie Tran
Hélène Le Bail
Stig Thøgersen
Eszter Knyihár
Linda Szabó
Ting Deng
Jelena Gledić
Martina Bofulin

Teorik
Perspektifler

Walden Bello

Latin Amerika
Sosyolojisi

Esteban Torres
José Maurício Domingues
Viviane Brachet-Márquez
Sérgio Costa
Aldo Mascareño
Verónica Gago
Carmen Ilizarbe
Mariana Heredia
Guilherme Leite Gonçalves

Serbest Bölüm

> **Küresel Diyalog'un Polonya Yayın Ekibiyle
Tanışma**

BÜLTEN



International
Sociological
Association
ISA



CİLT 11 / SAYI 1 / NİSAN 2021
<https://globaldialogue.isa-sociology.org/>

KD

> Editörden

Küresel Diyalog'un bu sayısının düzeltmelerinin yapıldığı tarihlerde, tüm dünya mediasındaki en çok yer alan konulardan biri ABD seçimleriydi. O zamandan bu yana seçimlerin, Trump sonrası döneme girmemizi sağladığını biliyoruz. Fakat bu durum, ABD'nin son yıllarda karşı karşıya olduğu sorunların sona ereceği anlamına gelmiyor. 'Sosyoloji Üzerine' bölümünde Margaret Abraham, Black Lives Matter aktivisti sosyolog S.M. Rodriguez'le bir söyleşi gerçekleştiriyor. Söyleşi, ABD'de ırkçılığa karşı direnişin tarihine, toplumsal eşitsizliklerin kesişimselliğine ve bu toplumsal hareketi güdüleyen sosyal adalet meselelerine ışık tutuyor.

Seçimlerin etrafındaki gelişmelere dair, Peter Evans ve Michael Burawoy tarafından düzenlenen ilk sempozyumumuz, ABD'deki çıkmazları ve imkanları işliyor. Makaleler, ABD'deki "ırksal kapitalizm" üzerine tarihsel perspektifleri ele alıyor ve son on yılın ekonomik ve siyasi gelişmelerini analiz ediyor. Bunların arasında refah seviyesindeki düşüş, işçi sınıfı ve azınlık komüniteleri arasındaki zorlu ilişkiler, ekolojik sorunlar, iklim değiştiği ve Trump'ın siyasetinin Washington'da Ocak ayındaki şok edici olaylara yol açan yıkıcı etkileri var. Bu çıkmazlar karşısında yazarlar, değişimi de mümkün kılmak için neler yapılabileceğini tartışıyorlar.

Avrupa'daki Çinli göçüne odaklanan ve Fanni Beck ve Pál Nyíri tarafından düzenlenen ikinci sempozyumumuzda, Avrupa'ya ardı ardına gelen Çinli göç dalgasının tarihinin genel hatları sunuluyor. Bu makaleler göçmenlerin durumunu ve Avrupa ülkelerindeki etnik gruplar arasındaki karmaşık ilişkileri analiz ediyor; bunların Çin'deki siyasi gelişmelerden nasıl etkilendiklerini, COVID-19 pandemisinin

durumları ve göçmenlere dair söylemleri üzerindeki etkilerini gösteriyor.

Son yıllarda aşırı sağ hareketlerin, partilerin ve rejimlerin giderek artan etkisine şahit oluyoruz. Neoliberalizmin, ekonomik krizlerin, çözülmemiş toplumsal eşitsizliklerin ve göçlerin etkisi, bu yükseliş için birer fırsat penceresi oldu. Teori bölümümüzde Walden Bello, Küresel Kuzey ve Güney'deki aşırı sağcı siyasi programların, eylemlerin ve liderliğin farklı yönlerini karşılaştırıyor.

Farklı bölgelerden sosyoloji sunduğumuz bölümümüz bu sayıda Latin Amerika'ya odaklanıyor. Esteban Torres bizi önemli araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve tartışılmış sosyal teoriler içinde bir yolculuğa çıkarak makaleler derledi. Bu araştırmacıların çoğu Latin Amerika Sosyal Bilimler Konseyi'nin (CLACSO) *Teoría social y realidad latinoamericana* (Sosyal Teori ve Latin Amerika Gerçekliği) adı çalışma grubunun aktif üyeleridir.

Serbest Bölüm'de *Küresel Diyalog*'un Polonya yayın ekibi üyelerini tanıtıyor ve birlikte çalıştığımız ekiplerin deneyimlerinin ve araştırma alanlarının ne kadar çeşitli olduğunu gösteriyor.

En son, *Küresel Diyalog*'un yardımcı editörü olarak çok değerli çalışmaları için Christine Schickert'te teşekkür ediyor ve yerini alan Walid Ibrahim'e (Jena Üniversitesi, Almanya) hoşgeldin diyoruz. ■

Brigitte Aulenbacher ve Klaus Dörre,
Küresel Diyalog editörleri

- > **Küresel Diyalog** pek çok dilde yayınlanmaktadır. **Küresel Diyalog**'un tüm sayılarına **Uluslararası Sosyoloji Derneği (ISA)'nin internet sitesinden** ulaşılabilir. **Yayınlanması istenen yazılar globaldialogue.isa@gmail.com adresine gönderilmelidir.**

isa International
Sociological
Association

**KÜRESEL
DİYALOG**



> Yayın Kurulu

Editörler: Brigitte Aulenbacher, Klaus Dörre.

Yardımcı Editörler: Johanna Grubner, Christine Schickert.

Yardımcı Editör: Aparna Sundar.

Yönetici Editörler: Lola Busuttill, August Bağ.

Danışman: Michael Burawoy.

Medya Danışmanı: Juan Lejárraga.

Danışman Editörler:

Sari Hanafi, Geoffrey Pleyers, Filomin Gutierrez, Eloísa Martín, Sawako Shirahase, Izabela Barlinska, Tova Benski, Chih-Jou Jay Chen, Jan Fritz, Koichi Hasegawa, Hiroshi Ishida, Grace Khunou, Allison Loconto, Susan McDaniel, Elina Oinas, Laura Oso Casas, Bandana Purkayastha, Rhoda Reddock, Mounir Saidani, Ayse Saktanber, Celi Scalón, Nazanin Shahrokni.

Bölge Editörleri

Arap Dünyası: (Tunus) Mounir Saidani, Fatima Radhouani, Habib Haj Salem; (Cezayir) Souraya Mouloudji Garrouddji; (Fas) Abdelhadi Al Halhouli, Saïda Zine; (Lübnan) Sari Hanafi.

Arjantin: Magdalena Lemus, Juan Parcio, Martín Urtasun.

Bangladeş: Habibur Khondker, Khairul Chowdhury, Mohammad Jasim Uddin, Bijoy Krishna Banik, Sabina Sharmin, Sebak Kumar Saha, Mohammed Jahirul Islam, Abdur Rashid, Sarker Sohel Rana, Juwel Rana, Helal Uddin, Masudur Rahman, B. M. Najmus Sakib, Eashrat Jahan Eyemoun, Shamsul Arefin, Yasmin Sultana, Shahidul Islam, Ekramul Kabir Rana, Saleh Al Mamun, Sharmin Akter Shapla, Ruma Parvin.

Brezilya: Gustavo Taniguti, Angelo Martins Junior, Andreza Galli, Dmitri Cerboncini Fernandes, Gustavo Dias, José Guirado Neto, Jéssica Mazzini Mendes.

Fransa/İspanya: Lola Busuttill.

Hindistan: Rashmi Jain, Nidhi Bansal, Pragya Sharma, Manish Yadav.

Endonezya: Kamanto Sunarto, Hari Nugroho, Lucia Ratih Kusumadewi, Fina Itiriyati, Indera Ratna Irawati Pattinasarany, Benedictus Hari Juliawan, Mohamad Shohibuddin, Dominggus Elcid Li, Antonius Ario Seto Hardjana, Diana Teresa Pakasi, Nurul Aini, Geger Riyanto, Aditya Pradana Setiadi.

İran: Reyhaneh Javadi, Niayesh Dolati, Abbas Shahrabi, Sayyed Muhamad Mutallebi.

Kazakistan: Aigul Zabirowa, Bayan Smagambet, Adil Rodionov, Almash Tlespayeva, Kuanysh Tel, Almagul Mussina, Aknur Imankul, Madiyar Aldiyarov.

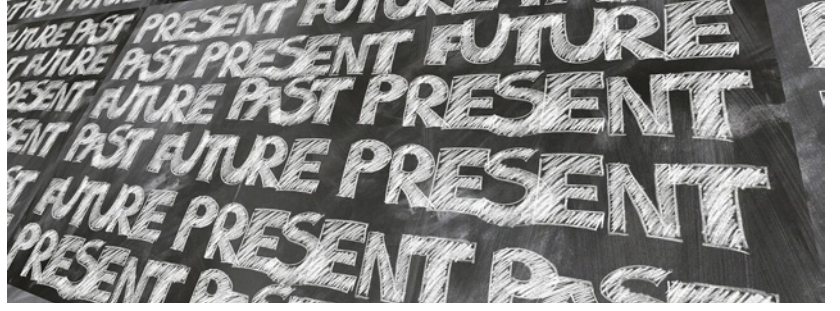
Polonya: Justyna Kościńska, Jonathan Scovill, Sara Herczyńska, Weronika Peek, Aleksandra Wagner, Aleksandra Biernacka, Jakub Barszczewski, Adam Müller, Zofia Penza-Gabler, Iwona Bojadziejewa.

Romanya: Raluca Popescu, Raisa-Gabriela Zamfirescu, Iulian Gabor, Monica Georgescu, Ioana Ianuş, Bianca Mihăilă, Veronica Oancea, Maria Stoicescu.

Rusya: Elena Zdravomyslova, Anastasia Daur.

Tayvan: Wan-Ju Lee, Tao-Yung Lu, Tsung-Jen Hung, Syuan-Li Renn, Yu-Chia Chen, Yu-Wen Liao, Po-Shung Hong.

Türkiye: Gül Çorbacıoğlu, İrmak Evren.



Bu sempozyum 2020 başkanlık seçimlerinden sonra **ABD'deki çıkmazlara ve imkanlara** bakıyor. Makaleler, tarihsel perspektifleri kapsayarak son on yılın ekonomik ve siyasi gelişmelerinin etkilerini analiz ediyor. Washington'da Ocak 2021'de yaşanan olayların karşısında yazarlar, geleceğe bakıyor ve değişimi mümkün kılmak için ne yapılabileceğini tartışıyorlar.



Bu sempozyum **Avrupa'da Çinli göçüne** dair geniş yelpazede yer alan araştırmaları sunuyor. Bazı katkılar yirminci yüzyıldaki göç hareketlerine odaklanırken diğerleri yirmi birinci yüzyılda Çinli göçmenlerin sosyal ve ekonomik statüsünde yaşanan önemli değişiklikleri ele alıyor.



Günümüzde yaşanan küresel kriz karşısında, **Latin Amerika'da ortaya atılan sosyoloji teorileri** giderek önemli bir referans noktası haline gelmektedir. Bu sempozyum, Latin Amerika'da geliştirilen teorilerin özgünlüğünü kapsamlı ve heterojen bir biçimde göstermekte olup, araştırmanın her zaman yerel bir bakış açısından hareketle küresel teoriye evrildiğinin de altını çizmektedir.



Küresel Diyalog, SAGE Yayınları'nın cömert bağışı ile hazırlanmaktadır.

> Bu Sayıda

Editörden 2

> SOSYOLOJİ ÜZERİNE

BLM'nin Dehası: S.M. Rodriguez ile Söyleşi
Margaret Abraham, ABD 5

> ABD: ÇIKMAZLAR VE İMKANLAR

Birleşik Devletlere Dair Ne Yapılabilir?
Peter Evans, ABD 9

Umutsuzluk Ölümleri ve Demokrasinin Sağlığı:
Sosyolojinin Karşısındaki Güçlükler
Gabor Scheiring, İtalya 11

İnsani Kapitalistler
Christopher Muller ve Suresh Naidu, ABD 14

ABD'de Üreme Adaletinin Geleceği
Patricia Zavella, ABD 16

İklim Adaleti Mücadelesi ve Biden-Harris Yönetimi
J. Mijin Cha, ABD 18

Radikal Tazminatlar
Marcus Anthony Hunter, ABD 20

> AVRUPA'DA ÇİNLİ GÖÇÜ

Çinlilerin Avrupa'da Değişen Yeri
Fanni Beck, Macaristan ve Pál Nyíri, Hollanda 22

Sessizlikten Eyleme: Fransa'daki Çinliler
Ya-Han Chuang, Fransa, Emilie Tran, Hong Kong,
ve Hélène Le Bail, Fransa 24

Avrupa'da Çinli Öğrenciler
Stig Thøgersen, Danimarka 26

Budapeşte'deki Çinli "Altın Vize" Göçmenleri
Fanni Beck, Eszter Knyihár, ve Linda Szabó, Macaristan 28

İtalya'daki Çinliler: İşletmeler ve Kimlik
Ting Deng, ABD 30

Sırbistan'daki Çinlilerin Değişen Statüsü
Jelena Gledić, Sırbistan 32

Çinli Göçmenler ve COVID-19 Pandemisi
Martina Bofulin, Slovenya 34

> TEORİK PERSPEKTİFLER

Aşırı-Sağ Rejimlerin Karşılaştırmalı Bir Analizine Doğru
Walden Bello, ABD 36

> LATİN AMERİKA SOSYOLOJİSİ

Latin Amerika Sosyolojisinin Evrenselci Amaçları
Esteban Torres, Arjantin 39

Dünya Paradigması: Sosyoloji İçin Yeni Bir Öneri
Esteban Torres, Arjantin 40

Küresel Sosyolojiyi Küresel Moderniteyle İlişkilendirmek
José Mauricio Domingues, Brezilya 42

Teoriyi Tarihselleştirmek: Latin Amerika İçin Bir Öneri
Viviane Brachet-Márquez, Meksika 44

Karşılıklı Bağımlılıkları Yeniden Düşünmek
Sérgio Costa, Almanya 46

İhmal Çağı: Kriz Sistem Teorisi
Aldo Mascareño, Şili 48

Latin Amerika'da Neoliberalizm Araştırması
Verónica Gago, Arjantin 50

Post-Liberal Bir Gramere Doğru
Carmen Ilizarbe, Peru 52

Latin Amerika'da Ölçekler, Eşitsizlikler ve Seçkinler
Mariana Heredia, Arjantin 54

İlkel Birikim ve Hukuk Eleştirisi
Guilherme Leite Gonçalves, Brezilya 56

> SERBEST BÖLÜM

Küresel Diyalog'un Polonya Yayın Ekibiyle Tanışma 58

“Avrupalılar- ve Kuzey Amerikalılar- evrenselliklerinin ve tekilliklerinin kavramsal olarak genellenebileceğini gözlemlerken, Latin Amerikalılar tekilliklerinden hareket etmeleri gerektiğini zira evrenselliklerinin temelde kabul görmüyordu”

José Mauricio Domingues

> BLM'nin Dehası

Dr. S.M. Rodriguez ile Söyleşi



S.M. Rodriguez.

Dr. S.M. Rodriguez (Samar Rodriguez-Fairplay; kişisel cinsiyet zamiri: onlar/onların) Hofstra Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde Kriminoloji Doçenti ve LBGBTQ+ Çalışmaları Direktörüdür. *The Economies of Queer Inclusion: Transnational Organizing for LGBTI Rights in Uganda* (2019) [Kapsayıcı Kuirliğin Ekonomisi: Uganda'da LGBTİ Haklarının Ulus-Ötesi Örgütlenmesi] adlı kitabında Rodriguez, ulus-ötesi örgütlülüğün ve uluslararası fonların yerel aktivizm üzerindeki etkilerine dair incelikli bir analiz sunmaktadır. "Carceral Protectionism and the Perpetually (In)Vulnerable" [Cezaevi Korumacılığı ve Daimi Yenilenler/Yenilmezler], "Invisibility Matters: Queer African Organizing and Visibility Management in a Transnational Age" [Görünmezlik Önemlidir: Ulus-Ötesi Çağda Afrikalı Kuirlerin Örgütlenmesi ve Görünürlük Yönetimi]; "Queer Abolitionist Alternatives to Criminalising Hate Violence" (yakında) [Nefret Söyleminin Yarattığı Şiddetin

Mücrimleştirilmesinde Kuirlere Yönelik Abolisyonist Alternatifler]; ve "Not Behind Bars: The Rippling Effect of Carceral Habitus and Corrective Violence on the Family and Community Life of Prison Guards" (yakında) [Parmaklıklar Ardında Değil: Cezaevi Habitusunun Dalga Etkisi ve Cezaevi Gardiyanlarının Aile ve Toplum Yaşamlarına Yönelik Düzeltici Şiddet] başlıklı diğer çalışmaları da mevcuttur. Dr. Rodriguez şu anda iki yenilikçi kitap projesi üzerinde çalışmaktadır: *Abolition in the Academy: Scholar-Activism and the Movement for Penal Abolition* [Akademide Abolisyon: Bilim İnsanlarının Aktivizmi ve Cezaevlerinin Kaldırılması Hareketi] ve *Marked for Removal: Perpetual Coloniality, Gentrification, and Queer Abolitionist Praxis in New York City* [Kaldırılmak için İşaretlenmiş: New York'da Süreğen Sömürgecilik, Soylulaştırma ve Abolisyonist Kuir Praksisi]. Safe OUTside the System Collective ile yıllar süren iş birliğinin ardından, Rodriguez Birleşik Devletler'de bulunan en büyük kuir topluluğu olan Audre Lorde Project'in yönetim Kurulu'nda yer almıştır. Aralarında Akademide Abolisyon çalışmasıyla Amerika Üniversitesi Kadınlar Derneği (AAUW) tarafından desteklenen Doktora Sonrası Bursu (2020-21) ve Amerika Sosyoloji Derneği Azınlık Bursu'nun (2014-15) da olduğu çeşitli burs ve ödüller almıştır.

Aşağıda Dr. Rodriguez'in Uluslararası Sosyoloji Derneği Eski Başkanı, Hofstra Üniversitesi Rektör Yardımcısı ve Harry H. Wachtel Ord. Profesör **Margaret Abraham** ile yaptığı söyleşiyi bulabilirsiniz.

MA: Black Lives Matter nedir?

SM: İnsanlar Black Lives Matter'dan bahsettikleri zaman, aslında birbirine temas eden şu üç ayrı noktaya işaret etmektedirler. Bu, ilk olarak 2013'te Amerika, İngiltere ve Kanada'da farklı şekillerde başlayan küresel bir örgütlenmedir. Bu hareketin ana amaçlarını, beyazların üstünlüğü

ile mücadele, Afrika kökenlilere uygulanan devlet şiddetinin sonlanması ve ırkçılık-karşıtı bir toplum için gerekli olan halk gücünü tesis etmek oluşturmaktadır. İkinci olarak, BLM dünya üzerindeki Afrikalıların gerçekliğini ortaya koymak için yaratılmış bir slogandır: *biz varız ve önemliyiz*. Son olarak ise, belki de en sık şekilde, BLM'den daha uzun



süredir var olan Siyah Hayat Hareketi (M4BL) şemsiyesi altında toplanan aynı saftaki birçok ırksal adalet derneğinin koalisyonu kastedilmektedir. Bununla, gerek kurucular gerekse katılımcılardan bağımsız olarak her polis-şiddeti karşıtı protestoyu “Black Lives Matter” hareketi olarak değerlendiren medyanın da altını çizmek istiyorum.

BLM'nin dehası, tüm ırkçılık-karşıtlarının arkasında durabileceği bir slogana sahip olmasında ve benzerlerinden daha hızlı bir etkiye sahip olmasındadır. Black Lives Matter, *Siyah Güzeldir ya da Siyahların Gücü'nün* yeni versiyonudur: bir inanç sistemi, daimi bir haykırış, kolektif bir yakarış gibi merkezi bir hareket değildir.

MA: Geçmişteki Siyah hareketler ve şimdiki BLM hareketi arasındaki benzerlikler ve değişimler nelerdir? Statükoya meydan okuyan, statükoyu bozguna uğratacak stratejileri nelerdir?

SM: Amerika'nın, devletin sunduğu sosyal hizmetlerin çerperinde var olmaya çalışanların oluşturdukları örgütler ve karşılıklı yardımlara yönelik uzun ve erdemli bir tarihi vardır. Karşılıklı yardımlar, kaynakların paylaşımını ve devlet-yurttaş ilişkiselliğinden ziyade kaynakların ve sorumluluğun toplum ilişkilerinde önemli bir yere sahip olduğunun yeniden düşünülmesini gerektirir. Siyah hareketleri tarihsel olarak devletten taleplerde bulundular, ancak devleti hiçbir zaman “her şeyin başı ve sonu” olarak görmediler. Buna, Kara Panter Partisi'nin 10 Maddelik Programı'nın, kaynakların topluluklar öncülüğünde dağıtılması tahayyülüyle beraber kölelik ve soykırımın zararlarının karşılanması da dahildir. Black Lives Matter hareketi benzer bir biçimde zararların karşılanmasını ve sona erdirilmesini talep etmekle beraber dağıtıma dair herhangi bir işleyişin devlet tarafından yürütülmesine de karşı çıkmaktadır. W.E.B. Du Bois, *The Souls of Black Folk* [Siyah Halkın Ruhları] kitabında Azat Edilmiş Köleler Bürosu'ndan bahsederken devletin sınırlılıklarını dile getirmiştir. 1870'lerde özellikle Siyahi Amerikalıların özgürlüklerinin korunması ve emeklerinin ücretlendirilmesinin takibi için kurulan federal bir kurum olan Büro, beyaz üstünlüğünün yarattığı şiddeti (özellikle Ku Klux Klan) ve siyahilerin yaşamlarını mücrimleştiren beyaz üstünlükçü yasaları yeteri kadar savunmadığı gerekçesiyle kısa sürede kapatılmıştır.

Tarihsel olarak benzerlikler ise hayli fazladır: güvenlik, itibar ve siyasi baskıdan kurtulma talepleri; Siyahi kadınların ve LGBT liderliğinin mevcudiyeti; ve acımasız polis şiddeti, devlet baskısı, ırkçı karşıt-hareketlerin varlığı ve beyazların güvencelerinin/muafiyetlerinin olması. Değişimler de bir o kadar kıymetlidir. Bilhassa Ortabatı'daki bazı şehirlerde, BLM protestocuları arasında beyazları da görüyoruz. Tarihsel açıdan bu alanlar doğrudan bir eyleme yön vermemiştir. Aynı zamanda, söz konusu beyaz protestocuların askerileştirilmiş polis kuvvetleri ve beyaz üstünlüğünü savunan karşıt-protestocular tarafından mağdur edildiklerini hatta beyaz BLM destekçilerini öldürdüklerini! de açıkça görüyoruz. Freedom Rides'daki beyaz (çoğu Yahudi) aktivistler, Sivil Haklar Hareketi'ne katıldıkları için dövülmüşler-

di- dolayısıyla bu çerçeve çok da değişmedi- ancak tarihin hiçbir evresinde polisler tarafından şiddete uğrayan yaşlı beyaz bir adama, ezilen genç beyaz bir kadına ve beyaz bir genç tarafından öldürülen iki beyaz erkeğe rastlamadım. Demek istiyorum ki, Siyahlara-karşı süregelen şiddete rağmen bu durum yeni ve korkunç bir gerçekliği işaret etmektedir- beyaz destekçilere eşî benzeri görülmemiş şekilde zarar verilmiştir. Sanıyorum bu değişim, devlet baskısının önemli ölçüde yenilenmeye gittiğini göstermektedir: polisin askerileştirilmesi, her ne kadar bütünüyle olmasa da, medya ve sosyal medya içeriklerinde polisliğin yeniden uyanışına ve güçlenmesine rağmen polis şiddetine de açıkça yer verilmektedir.

MA: BLM Birleşik Devletler'deki sistemi ırkçılığı dönüştürme uğratabilir mi? Yapısal bir değişim için neler gerekmektedir?

SM: Kanımcı, daha çok siyahların yaşamlarının önemli sayılabilmesi için ne tür bir değişim gerçekleştirmeliyiz? sorusu üzerine düşünmeliyiz. Bunu tek bir amaca yönelik münferit bir örgütlenme olarak ele almak yerine, BLM'yi toplu bir haykırış olarak düşünmeliyiz. Çalışmamda, dönüştürücü adalet, hapis karşıtı feminizm ve şiddet-karşıtı örgütlülük konularında Siyahi örgütleyicilerin bakış açılarını araştırıyorum. Tüm bunlara yalnızca birer değer değil aynı zamanda pratikler olarak da bakıldığında, BLM'yi bir mantradan toplumsal gerçekliğe dönüştürecek yapısal değişimler de beraberinde gelecektir.

MA: Black Lives Matter bağlamında toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıf nasıl kesişmektedir?

SM: BLM, hareketin başlangıcından beri özellikle kesişimselliğin öne çıkmasında mükemmel bir örnek teşkil etmektedir. İkisinin kuir olduğu, Afrika kökenli üç kadının oluşturduğu BLM hiçbir zaman Siyahi Amerikalıların tek bir alt kümesinin verdiği mücadeleyi destekleme amacını taşımadı. Tarihsel anlamda, polis şiddetini sona erdirmek için düzenlenen hareketler heteroseksüel Siyahi erkekleri merkezi alırken, -eleştirenlerin öne sürdüğü üzere- söz konusu bu erkekler hareket içinde orantısız ilgiye mazhar olmuşlardır ve bu durum hareketin kurucularının amaçlarını kesinlikle yansıtmamaktadır. Aksine bu durum, heteroseksüel Siyahi erkekleri ve erkek çocuklarını odak noktasına alan örgütsel bir belleğin iz düşümüdür. Oscar Grant için nasıl yas tutacağımızı biliyoruz ve bu öncül bize Philando Castille için nasıl yas tutmamız gerektiğini öğretmiştir. Amadou Diallo için nasıl kederlendiğimizi hatırlıyoruz, böylelikle, Alfred Olanga için nasıl üzüldüğümüzü de biliyoruz. Baskının (ırksal erkeklik) bu boyutu, sorumluluk ve haksızlıklar üzerine anlatımızı yeniden şekillendirmemize olanak tanıyarak, “katil polisleri tutuklayın” gibi görece basit değişikliklere gitmemize neden olmuştur. Siyahi kuirleri ve kadınları da dahil ettiğimizde, genel anlamda üzerinde mutabakata varılmamış bir taslağa ek katmanlar eklemiş oluyoruz, böylece, tarihimiz boyunca sessiz kalınmış bir tartışmayı da başlatmış oluyoruz. Bu demek oluyor ki, #SayHerName gibi sosyal medya tabanlı bilinçlendirme çabaları ortaya çıktıkça, şiddetin tekrarlan-

ması, anlamı ve düzeltilmesi hakkındaki tartışmaların önceden belirlenmiş bir yapıya sahip olmadıklarını görüyoruz. Siyahi kadınların ve kuirlerin karşılaştıkları şiddetin birçoğunun nedeni devlet şiddetinin ve polisliğin içselleştirilmesi olup, söz konusu şiddetin varlığı zayıf (toplumsal) ilişkileri ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan, kesişimsellik boyutu yalnızca hedeflenen değişimi değil dönüştürücü değişimi de tahayyül etmemize yardımcı olmaktadır. Bu, Kimberlé Crenshaw'un teorisine de önemli bir katkıda bulunur: marjinalize edilenlerin gereksinimleri üzerine düşünür onlara odaklanırsak, daha kapsamlı müdahalelerde bulunabiliriz.

MA: Polise aktarılan kaynağın kesilmesine yönelik tartışmalar sürmektedir. BLM , cezai adalet reformuna yönelik ihtiyacı nasıl dile getirmektedir?

SM: Toplumsal değişime dair öneriler çoğu zaman aynı söylemsel kadere teslim olmaktadır: olumsuzluk en yoğun ilgiyi görür. Bu durumda da, “elinden almak”, yokluk ya da *negatif* değişime odaklanmak daha kolaydır çünkü kulağa korkunç gelmektedir ve korku yaratır. Alternatif olarak, *pozitif* siyaset- bu tür bir oluşum- merak uyandırır. “Polise kaynağı kes” yakarışı, içinde birçok anlam barındırmaktadır; üç kelimeye zengin ve incelikli bir talep sığdırılmıştır. Burada belirtilen talep, *polise kaynağı kes- topluluklara kaynak sağla* olmaktadır: hem negatif hem de pozitif önermelere gereksinim duyar. Bunu değer-yüklü bir anlama gelecek şekilde söylemiyorum ama yokluk ve varlık, yok etme ve yaratma anlamlarında kullanıyorum. Birçok yönden, Amerika sosyolojisinin kurucularından-W.E.B. Du Bois’ın 1935 yılında ortaya koyduğu *kökünü kazıma demokrasisi* savı sosyologların temel ilgi alanını oluşturmaktadır. Du Bois’ın teorisi, yaratım eylemi olmaksızın ilerlemeci, kölelik karşıtı bir değişimin ortaya çıkamayacağını savunmaktadır. Zamanımızı, enerjimizi ve kaynaklarımızı, cezaevlerinin ve köleleştiren yapıların yerine “yaşam odaklı kurumlar” (Ruth Wilson Gilmore) yaratmak için kullanmalıyız. Ancak bu yolla, acı çekmekten “kurtuluruz”; bu kapatmaların ve köleleştirmenin değişimine yönelik yeni bir şans elde ederiz. Peki BLM bu gereksinimi nasıl dile getirdi? Günümüzdeki toplumsal hareket liderleri yalnızca nelerin ortadan kaldırılması gerektiğini değil aynı zamanda nelerin uygulanması gerektiğini de ortaya koydular.

MA: BLM’nin medyada yer alma şekli ırksal adaletle yönelik örgütlenmeyi nasıl etkiledi?

SM: İlginç bir biçimde, beyaz milliyetçi bir gündemin açığa gözler önüne serildiği Trump döneminde, Siyahların protestolarının medyada ele alınışını gayet iyi buluyorum. Anaakım medya, Siyahilerin yaşamları ve ölümlerine yönelik yeni ortaya çıkan bir tehlikeye- Achille Mbembe’nin kaçınılmazlığın icadı olarak nitelediği- kurgusal bir anlatı yaratmakla meşguldür. Siyah-karşıtı ve milliyetçi devlet şiddetinin sürekliliğine rağmen, önceden “dayanağı olmadığı” öne sürülen talepler birdenbire mantıklı gelmeye başladı.

Kapsayıcı Kuir Ekonomisi kitabım için araştırma yaparken, medyanın ilgisinin sorunun anlaşılmasına yönelik bir katkısı olmamasına rağmen finansal desteğin sağlanmasında na-

sıl bir rol oynadığını inceledim. İmge ne kadar sansasyonel ve etkili olursa, o kadar fazla destekçi bulmaktadır. Ancak, bu destekler büyük ölçüde yüzeysel olmakla beraber katılım da zamanla azalmaktadır. Medya, büyük yankı uyandıracak haberler yaratma amacı taşır ve sonrasında karşılığını büyük ölçüde ve kısa süreli bir finansal çöplükle alır! Birçok bağışçı ve vakıf, kendi imajlarını iyi göstermek adına bu tür hayır işlerine destek verir. Medya kültürel bir saygınlık ve gündemi takip etme hissi yaratır. Çalışmamda, buna benzer bir durum Uganda’daki Homoseksüellik-Karşıtı Yasa Tasarısı ve buna sağlanan fon akışının (tayfunu) maksadını aşan sonuçlar yaratmasında da görülmektedir. Bu yaz, bunu ırksal adalet örgütünün yönetim kurulunda yer alan biri olarak rahatlıkla söyleyebilirim ki, BLM ırksal adalet inisiyatiflerinin “popülerliğini” ortaya koymuştur- ve insanların siyasi bir kriz beklediği bu dönemde böylesi bir fon desteğini hayal bile edemezdik.

MA: BLM’nin ilerlemeciliği seçimleri ve iktidar partisinin politikalarını nasıl etkiledi?

SM: Her ne kadar seçim siyasetinin dışında tutulsa da, Siyah ilerlemeciliği, her daim anaakım siyasi gerçekliği etkilemiştir. Tarihten bir örnek vermek gerekirse, Kara Panter Partisi’nin Bedava Kahvaltı Programı’nı hatırlarsak, 1960’larda siyasette odak noktasında olduğunu ve 1975’te Amerika’daki devlet okullarında bu uygulamaya geçildiğini görebiliriz. Bu yıl da benzer bir durumla karşılaştık, Siyah ilerlemeci girişimler, başkanlık yarışında köleliğin yarattığı zararların karşılanmasına verilen öncelik bağlamında dört demokrat sosyalist inisiyatifin üstünlüğünü ele almaktadır: evrensel sağlık hizmeti, okul borçlarının iptali, devlet üniversitelerine erişim ve kamu kaynaklarına (kreş, devlet okulları, yaşam merkezleri vb.) yatırım için ordu ve polise aktarılan kaynakların kısıtlanması. Yine gördük ki, Siyah ilerlemeci girişimler arzu edilen sol desteği bulamadı ancak Demokrat adaylardan biri başkanlık ön seçimlerinde Afrika kökenli Amerikalıların köleleştirilmesi konusunda alınabilecek olası önlemler hakkında gönülsüz de olsa bir konuşma yaptı. Bununla beraber, tarih bize Siyahilerin siyasi örgütlülüğü ve düşünceleri yoluyla ülkenin, Siyah ilerlemeci taleplerin kalıntılarından dahi kolektif yarar sağladığını göstermektedir.

MA: Sosyologlar nasıl düşündüğümüze ve sosyoloji yapma yöntemlerimize karşı çıktılar. Black Lives politikası ve aktivizmine dair bakış açınıza ilham veren sosyologlar kimlerdir?

SM: Sosyologlar uzun zamandır “tam gözetim kurumlarına” yönelik eleştirilerini dile getirmekte ve bilim insanlarından oluşan aktivistler toplumu döngüsel etiketleme, gözetleme ve cezalandırma yapılarından kurtarmak için örgütlenmektedirler. Şu an üzerinde çalıştığım akademide abolisyon kitap projemde de belirttiğim gibi, bu bilim insanları *abolisyonist* dili ve kimliği benimsemişlerdir.

İlk olarak, Mariame Kaba’nın çalışmalarından bahsetmezsem kendimi suçlu hissederim. Abolisyonist düşüncenin ve pratiğin önemli bir geliştiricisi olmakla beraber sosyoloji



14 Haziran 2020 Pazar günü Brooklyn, NY'daki Grand Army Plaza'da Karayiplilerin düzenlediği Black Lives Matter protestosu. Fotoğraf: Margaret Abraham.

alanında eğitim görmüştür. Şunu belirtmekte yarar görüyorum; yüksek öğretim kurumlarındaki sosyologların çalışmalarından bahsetmek başka, sosyolojinin pratikte nasıl işlediğini görmek ise bambaşkadır. Kaba, Chicago'daki Black Lives Matter hareketinin gidişatıyla beraber Movement 4 Black Lives'in, aralarında Black Youth Project 100'ün de olduğu birçok örgütlenmeyi fikirleriyle derinden etkilemiştir.

Hem akademide yer alıp hem de görüşlerimi ve çalışmalarımı büyük ölçüde etkileyen aktivistler arasında INCITE!'in kurucu üyesi Beth Richie, Creative Interventions'in kurucusu Mimi Kim ve akademik çalışmalarımızda ve aktivistliğimizde engellilik ve deliliği de odağa koymamız yönünde bizi yönlendiren Liat Ben-Moshe bulunmaktadır. Bu üç kadın,

hapisliğin önlenmesine dair entelektüel katkıları ve eylemlilikleriyle ön saflarda yer almaktadır.

Amerika dışında ise özellikle, Almanya'dan Vanessa Eileen Thompson ve Uganda'dan Sylvia Tamale'nin çalışmalarından etkileniyorum. Thompson, Almanya ve Fransa'da siyahı-karşıtı ve göçmen-karşıtı devlet şiddetinin sona erdirilmesi için aktivistlerin ve toplulukların direniş teknolojileri kullanımını irdelemektedir. Feminist bir aktivist ve araştırmacı olan Tamale de yıllarını, şiddet kültürünün dönüşümünü sağlamak adına çeşitli topluluklarla birlikte çalışmaya, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet adaleti savunuculuğuna vermiştir. ■

S.M. Rodriguez'e ulaşmak için <sm.rodriguez@hofstra.edu> adresine mail gönderebilir ya da www.smrodriguez.com'u ziyaret edebilirsiniz.

> Birleşik Devletlere Dair Ne Yapılabilir?

Peter Evans, Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley, ABD ve ISA Ekonomi ve Toplum (RC02), Emek Hareketleri (RC44), Sosyal Sınıflar ve Toplumsal Hareketler (RC47) Araştırma Komiteleri üyesi



ABD'de son dört yılın siyasi, toplumsal ve ekonomik gelişmelerini analiz ederken, geleceğe ve taşıdığı imkanlara bakmak da gereklidir. Fotoğraf: Creative Commons.

Yirminci yüzyılın ortasından beri ABD'nin yönü-geşi kapitalizmin küresel evrimi için simgesel olagelmıştır. ABD hala kapitalizmin küresel evriminin habercisi olmayı sürdürmekte mi? Eğer öyleyse, yirmi birinci yüzyılın ABD kapitalizminin işçi sınıflarının yirminci yüzyıl refah standartlarını sürdürmekteki başarısızlığı ve bu başarısızlığın siyasi uzantıları, tüm dünya vatandaşları açısından sonuçlar içerecektir.

ABD'nin yirmi birinci yüzyıla kaotik girişinin kökenlerini ve sonuçlarını deşifre etmek, analitik olarak güçtür. Bu sempozyumda bu zor görevi gerçekleştirmeye çalışan beş önemli çalışma bulunmaktadır. Bunlar, ABD siyasal iktisadının belirli alanlarına odaklanmış, ABD'nin rahatsızlık verici fonksiyon bozukluğuna dair ne yapılabileceğini soran, özlu analizlerdir. Bu derleme, kapsamlı bir genel bakış olma iddiasında değildir. Fakat yeni bir on yılın başlangıcında ABD'de (ya da gölgesinde) yaşamak zorunda olanların içinde kendilerini bulacakları tartışmalar için üretken bir başlangıç görevi görecek, derin ve provokatif bir mozaiktir.

Gabor Scheiring tartışmamıza ABD'de refahın düşüşüne dair yeni yeni tanınan bir göstergeyle başlıyor: üniversite diploması olmayan beyaz işçilerde “umutsuzluk ölümlerinden” kaynaklanan ölüm oranlarının artışı. Umutsuzluk ölümlerinin itici gücü, işçi sınıfının geçim kaynaklarının ve

komünitelerinin piyasalar nedeniyle yok olmasıdır. Bu durum, işçi sınıfının siyasi sıkıntılarının dışlayıcı sağcı popülist siyasete desteğe dönüşmesine yol açmaktadır.

Umutsuzluk ölümleri Christopher Muller ve Suresh Naidu için de önemli bir semptomdur. Fakat Muller ve Naidu'nun teşhisi, “diploma-zeminli dışlama ve sömürünün ürettiği toplumsal ayrışmaları” ve bu dışlamayı takip eden siyasi uçurumun altını çizer. Maliyeti önemli ölçüde düşürerek üniversite diplomasına erişimi genişletmek uçurumu daraltmaya yardımcı olabilir; fakat diploma uçurumunun iki yanında etkili ittifaklar inşa etmenin daha önemli olduğunu düşünüyorlar. Muller/Naidu analizi ittifakın inşasının sorumluluğunu eğitimli Sola yüklüyor ve örneğin, bu ayrıcalıklı grubun daha çok üyesinin yetkinliklerini sendikalar gibi, “işçi sınıfı Amerikalılara gerçekten hesap verebilecek örgütlerin” hizmetine sunmasını öneriyor.

Pat Zavella'nın makalesi, işçi sınıfının yaşam dünyasının yok edilmesinden, beyaz olmayan yoksul ve göçmen kadınların sürekli mücadelelerine geçiyor. Sheiring'in devletin esasen neoliberal kapitalizmin yıkıcı gündeminin işbirlikçisi olduğunu ileri süren argümanının tersine, devletin üreme haklarını baskılıyor olması bu kadınların yaşamları ve aileleri için temel bir tehdit oluşturmaktadır. Yine de baş düşman olarak, kişiliği olmayan sermaye yerine devletin

görülmesi, direniş örgütlemeye yardımcı olabilir. Zavella için üreme adaleti mücadelesinin özü, beyaz olmayan kadınların liderlik ettiği, geniş bir toplumsal hareketler koalisyonunda yatmaktadır. Bu koalisyon muhafazakar gündeme direnirken sürpriz zaferler kazanmıştır; Biden yönetimine karşı çıkarken da daha az agresif davranmayacaktır.

Düşük karbonlu bir geleceğe geçiş, genellikle teknokratik bir sorun olarak görülmektedir. Fakat Mijin Cha'nın makalesi, beyaz olmayan komüniteleri ve işçi sınıfı örgütlerini bir araya getiren kapsamlı bir örgütlenmenin, başarının anahtarı olduğunu ortaya koymaktadır. İklim adaleti için mücadele "nitelikli istihdam yaratmayı emisyon azaltmaya girift bir şekilde bağlayan" bir koalisyon inşa etmeyi gerektirir ve çevreyi kirleten fosil yakıtı emisyonlarının yükünü çekmek zorunda bırakılan azınlık topluluklarını da içine katar. "Ekonomik ve sosyal endişelerle emisyon azaltmayı birbirinden ayıran" stratejiler yalnızca adaletsiz değildir; fosil yakıtı karına karşı güç kazabilecek genişlikte siyasi koalisyonları da asla inşa edemeyecektir.

Beş makalenin sonuncusunda Marcus Hunter, tarihsel derinlik ve çözüme giden yola dair kapsamlı bir vizyonu bir araya getiriyor. ABD kapitalizminin oluşmasında ve sürdürülmesinde köleliğin oynadığı temel rolden başlayarak, Hunter, 400 yıllık ırksal kapitalizmin içinde kökleşmiş ırkçı sosyal, kültürel ve ekonomik eşitsizlikleri düzeltmek için gereken dönüşümün ne kadar büyük olduğunu vurguluyor. Fakat Hunter'ın savunduğu çok boyutlu tazminat programı basitçe teorik bir formülasyon değildir. Çok somut ve spesifik önerilerle başlar, bunların arasında ulusal Gerçek, İrksal İyileştirme ve Dönüşüm (GIID) Komisyonları kurulması için mevzuat da bulunmaktadır.

Somut odağı ve analitik perspektifi açısından çeşitli olan bu beş makale, hem ABD'yi güçsüzleştirenin ne olduğuna dair teşhisleri hem de ilerlemek için belirledikleri yollar açısından ortak temalara sahiptir.

Bu analistler, Trump'ın politikalarının yıkıcı etkilerini ve-riler olarak kabul etmektedir. Ocak 2021'deki Kongre baskını Turmp'ın beyaz işçi sınıfı öfkelerini katalize etme becerisini gösterirken aynı zamanda ABD'deki fonksiyon bozukluğunun yarattığı kaynayan siyasi kazanları da gözler önüne sermiş oldu. Sheiring'in Ocak baskınından çok önce yazılmış makalesi, on yıllardır süregelen neoliberalleşmenin işçi sınıfı yaşamlarına verdiği hasarın tersine çevrilmeyişi durumunda, Trumpizm'in benzer hatta daha da zehirli siyasi hareketler için bir girişim olacağını ileri sürüyordu.

Burada anlatılan sorunları ne COVID aşıları ne de yeni bir başkan çözebilir. Yirmi birinci yüzyıl ABD'sinin işlev bozuk-

luklarının yapısal kökenleri, bu yazarların ileri sürdüğü stratejilerin baş hedefleridir ve Washington'daki yeni bir ulusal yönetime rağmen var olmaya devam edeceklerdir. Zavella, Beyaz Saray'da Biden'ın olmasının "geleceğin bir mücadele olacağı" gerçeğini değiştirmedikleri sonucuna varmaktadır. Cha ise "Biden-Harris Yönetimi altında Yeşil Yeni Düzen tarzı bir mobilizasyon olması ihtimalinin sönük görüldüğüne" ikna olmuştur.

Birleşik Devletlerin geleceğine dair endişeli olanlar, bu derlemeyi rahatlatıcı bulmayacaktır. Bu yazarların hiçbiri, önerdikleri çözümlerin benimsenmesi için kaçınılmaz yapısal nedenler olduğunu ileri sürmemektedir. Hiçbiri kudretli siyasi güçlerin ABD ekonomisi ve siyasetinin düşüşüne karşı bir araya geldiklerini iddia etmemektedir. Güvence arayanlar için rahatlatma sağlayacak iyimser bir teleoloji silsilesi yoktur.

Öte yandan burada felaket tellalları da yoktur. Bu analizler yalnızca teşhiste bulunmamakta, aynı zamanda değişim için merak uyandırıcı bir imkanlar seti de tahayyül etmektedir. ABD'deki en derin yapısal sorun olan ırkçılığa odaklanan Hunter, aynı zamanda en iyimser vizyonu sunmaktadır. "Gerçeği tanımanın, arşivlemenin ve anlamlı ırksal iyileştirmeyi sağlamanın, Amerika'yı dönüştürebileceğini" ileri sürmektedir. Her makale ilerici dönüşüm açısından kalıcı etkisi uygulama potansiyeline sahip bir grup siyasi aktör saptamıştır. Cha, eyalet düzeyinde başarılı iklim adaleti koalisyonlarından (özellikle de işçi sınıfı örgütlerini de içeren koalisyonlardan) bahsetmektedir. Zavella, ilerici enerjinin özü olarak, doğrudan cinsiyet, ırk ve sınıf kimliklerini kapsayan koalisyonlara odaklanmaktadır. Muller ve Naidu için, eğitilmiş Sol'un işçi sınıfı örgütlerini inşa etme ve sürdürme konusunda gönüllü olmasının önemlidir. Sheiring sosyologların bile "ekonomik bozulmayı umutsuzluk ölümleriyle bağlantılandıran karmaşık nedensel patikaları" ve çaresizliği gerici politikalarla bağlantılar mekanizmaları haritalandırmada bir rolü olduğunu doğrulamaktadır.

Yazarlar, farklı alanlara odaklanmalarına rağmen, bir alanda elde edilecek zaferlerin diğer alanlarda da ilerleme kaydedilmesini sağlayacak imkanları güçlendirecek biçimde birbirleriyle örtüşen bir grup aktör tanımlıyor. Böylece bu derleme, birbiriyle keşisen ilgi çekici bir grup eylem planı da sunmuş oluyor. Bu derleme, ne yapılması gerektiğine dair bir proje değil, "ne yapılabilir"e dair kısmi bir tasarılar derlemesidir. ■

Peter Evans'a ulaşmak için <pevans@berkeley.edu>

> Umutsuzluk Ölümleri ve Demokrasinin Sağlığı: Sosyolojinin Karşısındaki Güçlükler

Gabor Scheiring, Bocconi Üniversitesi, İtalya, ve ISA Ekonomi Toplum (RC02), Toplumsal Dönüşüm ve Kalkınma Sosyolojisi (RC09), Sağlık Sosyolojisi (RC15) ve Siyaset Sosyolojisi (RC18) Araştırma Komiteleri üyesi



Yüzyılın başından beri orta yaşlı Amerikalıların ölüm oranları artıyor. Bu ölüm dalgasının üç doğrudan sebebi, intiharlar, aşırı dozda uyuşturucu ve alkol bağlantılı ölümler, yani “umutsuzluk ölümleri”dir. Fotoğraf: Creative Commons.

Koronavirüs pandemisi popülizmin yükselişinin geçici olarak yavaşlamasına ve statüko siyaseti üzerindeki baskının hafiflemesine yardımcı oldu. Bu durum, Joe Biden’in 2020 başkanlık yarışında zafer elde etmesine de katkıda bulundu. Fakat Donald Trump’ın mirası, Beyaz Saray ikametinin ötesine gidiyor. Trumpizm (ve daha genel olarak ulusal popülizm) günümüz kapitalizminin varoluş kriz’nin bir ifade-

sidir. Eğer merkez siyaset tarafından cezbedilen ve engel çıkaran Cumhuriyetçiler tarafından bloke edilen Biden yönetimi, altta yatan toplumsal gerilimleri ve ekonomik bozuklukları düzeltmezse ikinci bu ulusal popülist dalga ve potansiyel olarak Trumpizm'in daha da kötü bir versiyonu kaçınılmazdır. Sosyoloji bu çabada siyasete yardımcı olabilir.

Seçkin olmayanlarla doğrudan bağlantı kurmaya ve onları seçkinlere karşı kullanmaya çalışan bir siyasi liderlik biçimi olarak popülizmin çeşitli valansları olabilir. Bazen yerleşik ayrıcalıklıların yerlerinden çıkarılmalarına yardımcı olarak yeniden bölüşümcü gündemleri sürükler. Diğer zamanlarda aslında toplumun kısıtlı bir alt kümesi olan "halkın" çıkarlarını temsil ettiğini idda ederek gerici tutucu gündemleri yükseltir. "Seçkinlere" saldırısında ise ekonomik ayrıcalıkları tehdit etmekten titizlikle çekinir, hatta bu ayrıcalıkları güçlendirir. Günümüzdeki popülist dalga ikinci kategoriye dahildir: popülizmin gerici sağcı bir çeşidi. Bu makalede *popülizm* buna atıfta bulunmaktadır.

Günümüzdeki popülist dalgaya dair en yaygın akademik anlatılar siyaset bilimcilerden gelmektedir. Uzmanlık alanları seçmenlerin tavırlarını ve siyasetçilerin manevralarını analiz etmektir. Yerleşik liberal demokrasinin norm ve kurumlarından ayrılan siyasi taktiklerin popülizmi anlamak için çok önemli olduğu açık olsa da, popülist siyasetçiler toplumsal bir boşlukta hareket etmemektedir. Diğerleri popülizme dair siyasi talebi ortaya çıkaran bağnaz kültürel tutumları vurgular. Fakat popülizm ırkçılıktan çok daha fazlasıdır. Popülist oyları ırkçılar diyerek silip atmak, liberallerin, işçi sınıfı topluluklarda sahada bulunan parti yapılarını görmezden gelmelerine, yani ölümcül bir siyasi hata yapmalarına neden olur.

Siyaset biliminin aksine sosyoloji bugüne kadar popülizm tartışmasında çevresel bir rol oynamıştır. Sosyologlar ekonomik değişimin – küreselleşme, sanayisizleşme, ve vasıf yoğun hizmet işlerine kayış – geleneksel seçim koalisyonlarını nasıl değiştirdiğini vurgulamıştır. Bu tektonik değişiklikler sosyal demokratik partilerin seçmen tabanını aşındırmış ve işçi sınıfı seçmenlerini sağa doğru itirmiştir. Gözlemciler, Solun sosyal ve ekonomik politikalarda sağa kaydığı durumlarda popülist Sağ'ın kazandığını göstermiştir. Niteliksel sosyologlar ve etnograflar, şok terapısından ilham almış toplumsal parçalanmanın ve yıllardır süregelen neoliberalizmin gündelik yaşam dünyaları ve işçi sınıfı topluluklarında hasara yol açtığını ve böylece sınıf kimliğini aşındırdığını ve ekonomik endişelerin ulusalcı hareketlere yol açtığını göstererek, resmi tamamlamıştır.

Fakat kapitalizmin varoluş krizinin bir belirgin işareti bugüne kadar sosyologların çoğunun gözünden kaçmıştır: işçilerin sanayisizleşmiş, Pas Kuşağı bölgelerinde beklenen yaşam süreselerindeki düşüş ve buna derinleşen sağlık eşitsizliklerinin eşlik ediyor oluşu. ABD "umutsuzluk ölümleri" epidemisinin en şok edici örneğini sunmaktadır. Fakat (Britanya ve sosyalizm sonrası Doğu Avrupa gibi) dünyanın diğer yerlerinde de işçi sınıfı ölüm oranlarında ve sağlık eşitsizliklerinde benzer artışlar deneyimlemiştir.

ABD ve Avrupa'da yirminci yüzyılın çoğu boyunca beklenen yaşam süresi artmaktaydı. Bu, sağlık hizmetlerindeki gelişmeler, refah devleti ve ekonomik büyümenin getirdiği avantajların en güçlü işaretiydi. Fakat bugün dünyanın en güçlü ekonomisi, ABD büyüme modelinin işlevinin sorgulanmasına neden olan, tümüyle farklı bir eğilimi deneyimlemektedir. Orta yaşlı beyaz Amerikalıların ölüm oranları milenyum başından beri artmaktadır. Siyah işçiler otuz yıl önce, ilk kitlesel fabrika kapatma dalgasının şehir merkezlerindeki topluluklarda büyük hasara yol açmasıyla benzer bir sağlık krizi deneyimlemişti. Princeton'dan iki ekonomist Anne Case ve Angus Deaton'ın kitaplarında vurguladıkları gibi, umutsuzluk ölümleri 2017 yılında 158.000 Amerikalıyı öldürmüştür. Ancak bir yıl boyunca her gün gökyüzünden ağzına kadar dolu bir Boeing 737 uçağının düşmesi durumunda bu kadar kişi ölecektir.

ABD'deki bu ölüm dalgasının üç doğrudan sebebi, intiharlar, aşırı dozda uyuşturucu ve alkol bağlantılı ölümlerdir. Case ve Deaton bunları umutsuzluk ölümü olarak adlandırmaktadır. İnsanların geleceklere dair ne hissettiklerini ve yaşamlarına ne değer biçtiklerini yansıtır. Umutsuzluk ölümleri toplumda eşit şekilde dağılmamıştır. Umutsuzluk ölümlerindeki artış üniversite derecesi olmayan işçilerle sınırlıdır. Amerikan işçi sınıfının sosyal bozulması, arka plandaki en önemli etkidir.

Düzenli sanayi işlerinin kaybı, komüniteleri büyük ölçüde yeniden biçimlendirmiş ve işçi sınıfı kültürünü paramparça etmiştir. Üretimde ve hizmette yeni işler, geçici çalışma düzenlemeleri, sıfır saat sözleşmeleri ve kendi hesabına çalışmanın artmasıyla daha güvencesiz olma eğilimindedir. Acımasız şirket stratejileri, karşı koyacak örgütlü gücün olmayışı ve sermaye tarafından ele geçirilmiş devlet, bu dönüşümün merkezindedir. Geçmişte mavi yakalı işçi sınıfı aristokrasinin bölgesel belkemiğini oluşturan kasabalar, bugün sürekli artan sosyal ve ekonomik sorunları ve sağlık sorunlarını ağırlamaktadır. Birer umutsuzluk evi haline gelmişlerdir. Amerikan Pas Kuşağı'nın sanayisizleşmesi, işçi sınıfının parçalanmasına neden olmakta ve akut psikososyal stress ve umutsuzluğun yükselmesine yol açmaktadır. Bu bağlam, sıklıkla zaman içinde başka sağlık sorunlarına ve bağımlılıklara dönüşen duygusal ve ruhsal hastalıklar için elverişli bir üreme alanıdır.

Case ve Deaton'ın analizi, umutsuzluk ölümlerine dair öncü bir inceleme olsa da iktisat disiplinine has kısıtlamalarla sınırlandırılmıştır. Yazarlar, sanayisizleşmenin olumsuz toplumsal sonuçlarını işleyen erken dönem sosyoloji literatürüne benzer biçimde, sağlık eşitsizliklerinin belirleyici faktörü olarak ekonomik bozulmanın ne kadar önemli olduğunu vurguluyor. Oysa bu mekanizmaların karmaşıklığını analiz etmek ve gerekli teorik ve politika sonuçlara varmak yerine, Amerikan deneyiminin özgünlüğünü vurguluyor ve kitaplarını farmasötiklerin daha iyi regüle edilmesine ve "gerçekten serbest ve rekabetçi piyasalara" olan ihtiyaca odaklanmış bir grup zayıf öneriyle bitiriyorlar (Case and Deaton, 2020).

ABD’de yaşam beklentisinin düşüşe geçmeye başlamasından birkaç yıl önce Doğu Avrupa da benzer bir ölüm oranı felaketi deneyimlemişti. Bu felaket, gelişmiş dünyada barış zamanında bugüne kadar eşi benzeri görülmemiş bir boyuttaydı. Yalnızca tek başına Rusya’da 1990-99 yılları arasında 3,26 milyon fazladan ölüm görüldü. Doktora tezimin ve sonrası birkaç makalemin konusu olan Sosyalizm sonrası ölüm oranı krizi, Doğu Avrupa’nın sanayi ve istihdam yapısını dönüştüren ani değişikliklerle bağlantılıydı. Sanayisizleşme, Macaristan’daki sosyalizm sonrası ölüm oranı krizi süresince ortaya çıkmış fazladan erkek ölümlerinin üçte birinin sorumlusu olabilir. Öte yandan ulusötesi şirketlere evsahipliği yapmanın getirdiği ekonomik avantajlar, daha sağlıklı bir toplum getirmemiştir. Rusya’dan bulgular da sanayisizleşmenin ve kitlesel özelleştirmenin yarattığı ekonomik bozulmanın olumsuz psikososyal etkilerini onaylamaktadır. Fakat 1990’ların ikinci yarısından itibaren Doğu Avrupa’da yaşam beklentisi yeniden yükselmeye başlamıştır. Buna karşın işçi sınıfı beyaz Amerikalıların yaşam süresi beklentisi son yirmi yıldır düşmektedir.

İnsanların sağlığı ve demokrasinin sağlığı birbiriyle iç içe geçmiştir. Umutsuzluk hastalıklarının vurduğu bölgelerde geride kalan insanların, güvencesizlik ve aşağı doğru mobilite olasılığıyla yüz yüze olan işçilerin popülist isyancıları destekleme eğilimi daha yüksektir. Trump’ın ABD’nin sağlıksız bölgelerindeki popülaritesi, Britanya’da yıllar süren kemer sıkma politikalarından etkilenmiş en sağlıksız kentlerinde Brexit’e çıkan yüksek oy oranı ve İtalya’daki sanayisizleşmiş kentlerdeki işçiler arasında Lega Nord’un artan popülaritesi, bu noktaya işaret etmektedir.

Oysa seçmenlerine daha iyi bir yaşam ve “kontrollerini geri kazanmayı” vaat eden diktatör siyasetçiler, aslında aynı insanları sömürmektedir. Seçkinler, Trump’ın ve “Brexit Boris”in temsil ettiği, neoliberalizmin ulusal-popülist mu-

tasyonundan en çok faydalananlardır. Eşitsizlik uzun vadede ekonomik gelişmeyi aşındırsa da, yukarı doğru yeniden bölüşüm kısa vadede büyümeyi destekleyebilir. Dolayısıyla ulusal popülistler aynı zamanda ulusal burjuvazinin, yabancı yatırımcıların ve üst orta sınıfın desteğini de çekebilir.

Popülistler bugünün çoklu krizinin temel nedeni değildir. Onlar, kusurlu ekonomik yapılar tarafından yaratılan krizlerin sunduğu her türlü yapısal fırsatı sömüren pervasız siyasi girişimcilerdir. Sosyolojinin, temelde yatan bu ekonomik bozuklukları analiz etmek için henüz kullanılmamış büyük bir potansiyeli var. Tıpkı *Küresel Diyalog*’daki analizlerin, sosyolojik perspektiflerin popülizm analizine getirdiği büyük faydaları ortaya koyduğu gibi.

Merkez siyaset ve statükoyu koruyan politikalar günümüzdeki popülist dalganın altında yatan nedenleri ele almak ve umutsuzluk ölümlerine de neden olan ekonomik bozuklukları tamir etmek için yetersiz kalacaktır. Günümüzdeki demografik ve demokratik krizler konjonktürü, derin dönüşümlere ihtiyaç duymaktadır. Sosyologlar, disiplinin toplumsal ölümleri ve endüstriyel değişimin toplumsal sonuçlarını analiz eden kökenlerini kendi çıkarına kullanarak, bu çözümleri bulmada benzersiz bir rol oynayabilir. Yalnızca sosyolojik bir yaklaşım, iktisatçıları ve siyaset bilimcileri tamamlayarak, ekonomik bozulmaları umutsuzluk ölümlerine bağlayan karmaşık nedensel patikaları haritalandırabilir ve kötü sağlığın popülistlerin desteğini artırmak üzere siyaseti beslediği mekanizmalara ışık tutabilir. Demokrasinin sağlığı ve vatandaşların sağlığı birbirine bağlıdır. ■

Gabor Scheiring’e ulaşmak için <gabor@gaborscheiring.com>

Referanslar:

Case A and Deaton A (2020) *Deaths of Despair and the Future of Capitalism*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

> İnsani Kapitalistler

Christopher Muller, Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley, ABD ve **Suresh Naidu**, Columbia Üniversitesi, ABD



İllüstrasyon: Arbu.

Aşırı zenginlik ve gelir eşitsizliğinden oluşan arka plan üzerine COVID-19'un getirdiği ekonomik yıkım, devrim için mükemmel reçete gibi görünmektedir. Toplumsal mobilizasyona dair en mekanik ekonomik determinist teorileri bir düşünün. Bunlara göre, yüksek yapısal eşitsizlik artı geçici ekonomik şoklar ve zayıflamış devlet kapasitesi, devletin krizine ve potansiyel bir rejim değişimine dönüşmeli. Bu tür teoriler en azından Birleşik Devletler'deki işçi sınıfı kitlelerinin Bernie Sanders'in yeniden bölüşüm odaklı platformunu destekleyeceğini ve böylece Sanders'in açık ara bir zafer kazanacağını tahmin ederlerdi.

Bunun yerine devleti daha da felce sokma ihtimali yüksek bir siyasi açmazın içindeyiz. 2020 seçimlerine dair analizler, yakın gelecekte daha da çoğalacaktır. Fakat tüm dünyada eğitimin, Sola oy verme ve hatta sol aktivizme katılma eğiliminin en güçlü öngöstergelerinden biri olmaya devam ettiği gerçeği arka planda durmaktadır. Piketty'nin Tüccar Sağ ve Brahmin Solu arasındaki ayrıştirmasını nasıl anlayabiliriz? Siyasi analizlere dair materyalist yaklaşımların bir kenara atılması gerektiği anlamına mı geliyor? Böyle düşünmüyoruz. Fakat muhtemelen eğitime dayalı dışlama ve sömürü tarafından üretilen toplumsal ayrımlara daha çok dikkat eden bir analiz de ona eşlik etmeli.

Şu iki noktayı ele alın.

İlk olarak, üniversiteler, en azından 1960'lardan beri, Solun fikirlerinin kurumsal olarak yeniden üretilmesi için önemli alanlar olmuşlardır. Muhafazakarlar bu durum nedeniyle hayıflanmaktadır. İklim felaketine doğru hızla ilerlediğimiz ve bir pandemiden kurtulmaya çalıştığımız bu dönemde, kaç muhafazakârın dengesiz kampüs siyaseti nedeniyle uykularının kaçtığı dikkate şayandır. Fakat kültür endüstrisinin çoğunun yanı sıra üniversitelerin baştan aşağı Demokratik partizanlar tarafından ele geçirildiği tartışılmaz bir gerçektir. Bu durum, en çok toplumu inceleyen bölümler için geçerlidir: muhafazakar bir disiplin olarak görülen iktisat bölümlerindeki profesörleri bile 4:1 oranında Demokratik eğilimlidirler (sosyoloji bölümlerinde bu oran 44:1'dir). Yalnızca merkez Demokratlar değil, Soldakilerin çoğu da, siyasi görüşlerini üniversitede edinmektedirler.

İkinci olarak, 1970'lerden beri, üniversiteden mezun olmamış insanların servetleri mutlak ve göreceli olarak erimmektedir. Üniversitelerin ücret primleri 1970'lerin sonundan 2000'e kadar istikrarlı olarak artmıştır. Öğrenci kredisi krizi ve 2009 resesyonu üniversiteli eğitilmiş bir genç nesli tehlikeye atmış olsa da bugün, üniversite mezunu olmamanın maliyeti aşıkardır. Bunun en çarpıcı göstergesi, Anne

>>

Case ve Angus Deaton'ın belgelediği gibi, lisans diploması olmayan insanlar arasında ürkütücü biçimde yükselen ölüm oranıdır. İşçi sınıfı örgütlenmesinin ilk örneği olan özel sektör sendikaları bile giderek daha çok üniversite mezunlarıyla dolmuştur. Sendikalaşma çoğu düşük ücretli işçiye atlamaktadır.

Bu iki nokta genellikle birbirinden izole olarak tartışılmaktadır. Fakat ikisini birlikte düşünmek faydalıdır. Bunu yaptığımızda üniversitelerin bir yandan mezunlarını küresel servet vergisi ve Yeşil Yeni Düzen gibi fikirlerin sağlığına giderek daha çok ikna ettiğini, diğer yandan ise onlar ve toplumdaki seçmen çoğunluğu arasındaki sosyal, ekonomik ve retorik mesafeyi genişlettiğini görebiliriz.

Bu yabancılaşma, çoğunluk inşa etmeyi uman herhangi bir hareket için bir kördüğüm yaratmaktadır. Solun dirilmesi çevrimiçi kamusal meydanı yeniden canlandırmış, anaakım medyaya toplumu yeniden tahayyül etmek için daha birkaç yıl önce bile marjinal sayılan güçlü fikirler getirmiştir. Fakat Sol ve merkez arasındaki ya da Solun kendi içindeki çevrimiçi tartışmalar gerekli ve yaşamsal olmakla birlikte, neredeyse tümüyle sadece lisans mezunları arasında gerçekleşmekte, 1982 sonrasında doğmuş ve üniversite derecesi olmayan kişilerin %60'ına yabancı olan endişeleri içermektedir. Üniversite mezunu olmayan bu kişilerin endişeleri ve hareketleri sıklıkla mutfak masası etrafında dönmekte, kiliselerde ve topluluk merkezlerinde bulunmakta ve bunları politika taleplerine kanallı etmeye çalışan yazarların dünyalarıyla çok zayıf bağlantılara sahiptir.

Gelir ve servet eşitsizliğini azaltmanın, lisans derecesine sahip olanlar ve olmayanlar arasındaki ekonomik uçurumu küçültmeyi gerektireceği açıktır. Fakat daha az bariz ve muhtemelen daha önemli olan, aynı zamanda sosyal uçurumu da küçültmektir. Öyleyse görev, eğitimlerin ayırdığı dünyalar arasında el ele tutuşmak, üniversite eğitimi Sol ile üniversite eğitimi olmayanlar arasında sosyal ağlar kurmak ve bu ağları işçi sınıfı liderlerine hesap verebilir örgütlere dönüştürmektir. Bunu nasıl gerçekleştirebiliriz?

Bir strateji üniversitelere erişimi genişletmek ve üniversite eğitiminin maliyetini ve özel çıkarlarını azaltmaktır. Sağ için ordunun yaptığını Sol için üniversite yapmaktadır. Sağ bunu üniversitenin kaynaklarını yok etmek için bir neden olarak ileri sürmektedir. Bunu herkes için ücretsiz üniversite ve yüksek öğrenim ve temel bilimsel araştırma için daha çok kamusal kaynak yaratmak için bir neden haline getirmeliyiz. Çünkü üniversite eğitiminin getirileri, nadirliğine dayanmaktadır. Bu, lisans diplomasına sahip olan ve olmayan insanlar arasındaki ekonomonik uçurumu daraltacaktır. Fakat üniversite mezunu olan ve olmayan kişiler arasındaki ücret farkını sıkıştırmak ve üniversite okuma maliyetlerini düşürmek, nüfusun önemli bir kısmının üniversiteye gitmemeyi tercih etmeyi sürdürmesini sağlayacaktır. Böylece, eğitim seviyeleri arasındaki iletişim kopuklukları devam edecektir.

Bir başka strateji, söylemimizi değiştirerek siyasi görüşü bize yakın insanlarla küçük farklılıkları tartışmaya daha az, görüşleri bizden çok uzakta görünen insanların bağlantılarının radikal sonuçlarını vurgulamaya daha çok odaklanmaktadır. Elbette, fikirlerimizi daha erişilebilir ve genel nüfus için daha makbul gelecek hale getirmenin ve insanların hizmet ve hayırseverliğe çekecek etik ve onları daha geniş siyasi ilişkiler ve endişelere çekecek etik arasındaki bağlantılara işaret etmenin de önemli bir rolü vardır. Fakat fikirler, yayıldıklarında bile, bizi yalnızca belirli bir noktaya kadar getirebilir. İnsanlar bir fikri duyabilir veya bilgi alabilirler, fakat henüz bunları konuşma ve ortak referanslar içinde kendilerine geri yansıtacak sosyal ağların bir parçası olmayabilirler. Sanders'ın mesajı erişiminin ve çekiciliğinin kısıtlı olmasından muzdarip değildi, fakat yalnızca göçmenlerin, işçilerin ve göçmen işçilerin örgütlerinin kendi üye temelli ağlarına bu mesajı yansıtılabildiği yerlerde kök saldı.

Dolayısıyla ilk iki strateji yalnızca işçi sınıfı *örgülenmelerinin* inşa edilmesine ve sürdürülmesine yardımcı olabilirse işleyebilir. Bu çabada üniversite mezunu solcuların bir rolü olacak mıdır? Bir rolü, lisansüstü ve güvencesiz akademisyenler için ve teknoloji ve medya emekçileri için sendikalar oluşturarak emek hareketiyle bütünleşecek farklı entelektüel fraksiyonları oluşturmak olabilir. Bir diğeri, senikalar-daki ve diğer örgütlerin içindeki entelektüellerin çeşidini ve sayısını genişleterek üniversitenin dışında, akademik jargondan ve mesleki baskılardan özgürleşmiş bir entelektüel yaşam sürdürebilmelerini sağlamak olabilir. Geçmişte bu tür entelektüellerin çalışmaları genellikle stratejik olmuştur, fakat gelecekte giderek daha çok teknik bir hal de alabilir. Bazıları üniversitede öğrendikleri mühendislik araçlarını örgütlerinin yasal, teknik ve yönetsel kapasitelerini genişletmek için kullanabilir. Diğerleri deneysel sosyal bilim araçlarını bağış kampanyalarının hizmetine sunabilir. MIT'nin Yoksulluk Eylem Laboratuvarı bunları bağış güdüm-lü kalkınma için kullanmaktadır. Örneğin çağdaş sendikalar yalnızca uzmanlaşmış becerileri olan insanlar tarafından inşa edilebilecek ve işletilebilecek yazılım altyapısına ve analizine ihtiyaç duyan, veriye dayalı örgütlerdir. Bu tür bir çalışma, ilkesi üniversite eğitimi solcuları eğitimsiz kişiler tarafından yönetilen örgütlerde çalışmaya yönlendirmek olan hareket avukatlığına benzer şekilde kurulabilir.

Üniversite eğitimi Solun sınıf çıkarlarını aşması için bu üç stratejinin bir karışımı gerekli olacak: üniversiteye erişimi genişletmek için mücadele etmek, Soldaki söylem ve kültürü farklı söylemsel arka planları kapsayacak (ve karşılıklı saygıya dair şeffaf normları güçlendirecek) şekilde değiştirmek ve işgal ettikleri vakıf, hükümet ve bağışçı güdümlü alanları bir kenara bırakarak işçi sınıfı Amerikalılara karşı gerçekten sorumlu olan örgütlere yer açmak. ■

Christopher Muller'e ulaşmak için <cmuller@berkeley.edu>
Suresh Naidu'ya ulaşmak için <suresh.naidu@gmail.com>

> ABD'de Üreme Adaletinin Geleceği

Patricia Zavella, Kaliforniya Üniversitesi, Santa Cruz, ABD



Trump yönetimi sırasında ABD'nin dört bir yanında kürtaj yasaklarını ve kısıtlamalarını protesto etmek ve reddetmek için gerçekleşen eylemlerden biri.

Fotoğraf: flickr. Bazı hakları saklıdır.

Kadınların üreme davranışlarını gözetleyen ve kontrol altına alan bir üreme yönetimi kurma çabası, Trump'ın politikaları arasında merkezi bir yer taşıyordu. Bu çaba, Trump'ın tabanını, özellikle de evanjelikleri tatmin etmek için tasarlanmış kürtaj karşıtı retorikle destekleniyordu. Üreme adaletine karşı saldırılar, göçmenlere karşı saldırılarla aynı siyasi ve ideolojik temelleri paylaşıyordu. Trump, göçmenleri ulusal güvenliğe, ekonomiye ve Birleşik devletler kimliğine bir tehdit olarak sunan ve "hak etmeyenlerin" göçünü kısıtlayan politika ve söylemleri yürürlüğe koyarak daha önce eş görülmemiş bir yasal şiddet gündemi uyguluyordu.

Üreme politikaları ve göç politikaları, beyaz olmayan kadınların her ikisinin de temel hedefi olması dolayısıyla birbirine bağlantılıdır. Trump'ın COVID-19'u yönetememesinden kaynaklı ortaya çıkan çok sayıda ölüm de aynı örüntüye uymaktadır. Riskli işlerde çalışma ve kalabalık mekanlarda yaşamaktan başka şansı olmayan azınlıklar ve göçmenler, orantısız biçimde pandemiye kontrol etmedeki başarısızlığın kurbanı olmuşlardır.

Üreme adaletine karşı saldırının temel bir ögesi, Hesaplı Sağlık Hizmetleri Yasasını (HSHY) iptal etme çabasıydı. Bu yasa, doğum kontrolü, kanser taramaları ve doğum öncesi bakım gibi koruyucu sağlık hizmetleri aracılığıyla kadınların üreme sağlığı hizmetlerine erişimlerini genişletmişti. Trump yasayı iptal edememiş olsa da, kadınların üreme sağlığı hizmetlerine erişim haklarını engelleme çabalarının pek çoğu başarılı oldu. Hükümetinin başarıları arasında ABD'de

düşük gelirli 43 milyon kadına sağlık hizmeti sunan Title X programının kaynaklarını kesmek, genç hamileliklerini önleme programlarının kaynaklarını, etkili olmayan cinsel perhiz eğitime aktarmak, sağlık çalışanlarının LGBTQ hastalara karşı ayrımcılık yapmalarına izin vermek ve kadınların kürtaja erişimini riske atacaktı neredeyse 200 alt mahkeme yargıcı ve üç Yüksek Mahkeme üyesini atamak bulunmaktadır.

Yönetimin buna paralel olarak beyaz olmayan göçmenlere saldırma çabaları da başarılı oldu. Trump'ın daha önce eş benzeri olmayacak biçimde kısıtlı göç gündemi Latino'ları şeytanlaştırdı ve 400'den fazla politika değişikliği içeriyordu: çoğunluğu Müstüman olarak ülkelerden insanlara seyahati yasakladı; mülteci kabullerini 1980'den beri en düşük seviyeye getirdi; on ülkeden 400,000 göçmenin Geçici Korum Statüsü'nü kaldırdı; yasal kalıcı oturma iznine ve vatandaşlığa yeterliliği zorlaştırdı; resmi sınır kapsından geçmiş olmadıkları takdirde göçmenlerin sığınma başvurusunda bulunmasını engelledi; şiddeti (ülke içi şiddet ve çete şiddetini) bir sığınma zemini olmaktan çıkardı; sığınma isteyen kişileri aranana kadar Meksika'da beklemeleri için zorladı; göçmenlerin erzak fişi gibi desteklerden faydalanabilmesini kısıtlayan düzenlemeleri genişletti. "Sıfır tolerans" politikası altında Trump yönetimi binlerce çocuğu anne babalarından ayırdı, özellikle reşit olmayan göçmenler, trans göçmenler ve sınır dışı edilmiş göçmenler açısından ihmallere, tacizlere ve ölümlere yol açan tutukluluk koşullarına izin verdi. Bu koşullar bu göçmenlerin COVID-19'a ve yaşamlarını tehdit eden diğer risklere açık

>>

hale gelmelerine neden oldu. Göçmen kadınlar tutukluluk halinde zorla sterilizasyona ve kürtajı kriminalize eden diğer bürokratik eylemlere maruz bırakıldı.

Düşük gelire sahip kadınlar ve özellikle de beyaz olmayan kadınlar için üreme karşıtı adalet ve göçmen karşıtı politikaların yıkıcı etkileri oldu. Bu politikalar, on Amerikalı kadından altısının yaşadığı, kürtaj haklarına saldıran eylemleri güçlendirdi. Üreme adaletine karşı saldırıların etkisini gösteren rahatsızlık verici bir ölçü, Siyah ve yerli kadınlar arasında anne ölüm oranlarının artmasıydı. Aynı zamanda kayıtlı olmayan kadınlar doğum öncesi bakım ya da doğum kontrolü gibi temel sağlık hizmetleri için ve erzak fişi gibi kamusal destekler için başvuru yapmaktan korkar oldular. LGBTQ bireyler ise sağlık hizmeti veren kurumlarda ayırmacılıkla karşılaştılar.

Kadınlar, özellikle de beyaz olmayan kadınlar, bu saldırılara direndi. Trump'ın en kırılganları hedef alan çok boyutlu gündeminden rahatsız oldular. Genellikle koalisyonlar halinde çalışan çok çeşitli savunucuları bu gerici politikalarla ve eylemlere meydan okudu; herkesin cinsel sağlığı ve hakları ve üreme sağlığını ve haklarını koruyacak ve iade edecek ilerici mevzuatların yürürlüğe sokulması için çaba gösterdi. Yeni yönetim Washington'da iktidara geldiğinde bu koalisyonlar devam edecek. Trump'ın girişimlerine karşı mücadelede gösterdikleri aynı kararlılıkla, uzun zamandır sürmekte olan adaletsizliklere çözüm bulması için Biden yönetimini denetlemeyi ve bu yönetime baskı yapmayı planlıyorlar.

Yüksek Mahkeme üyelerinden HSHY'nin iptal edilmeceğine dair sinyaller gelmesiyle, Biden yönetimi doğum kontrolünü kapsama garantisindeki açıkları kapamak için çalışmalı, ayrımcılığa karşı koruma mekanizmalarını eski haline getirmeli, LGBTQ hastalara bakmayı reddetmeye izin veren kuralı değiştirmeli, Title X programını kaynaklarını artıracak, yalnızca cinsel perhizi içeren genç hamileliğini önleme programlarını kaldırarak ve LGBTQ kapsayıcılığını destekleyecek şekilde düzeltmeli.

Hyde kanun değişikliği ile, federal programlar aracılığıyla sağlık sigortasına sahip milyonlarca kişinin sigortasını kullanarak kürtaj olması yasaklandı. Biden yönetimi kürtaj karşıtı şiddeti kınmalı ve bu kanun değişikliğini güçlendiren başkanlık emrini geri alarak kürtaj haklarına ve erişimine olan bağlılığını göstermeli. Biden, Hyde kanun değişikliğini tersine çevirecek ve Medicaid'i genişletecek mevzuatı desteklemeli. Tele-sağlık uygulamalarını genişletmeli ve Gıda ve İlaç Yönetimi'nin güvenliği kanıtlanmış kürtaj ilaçlarına erişimine getirdiği kısıtlamaları gözden geçirmeli. Irkçılığın bir halk sağlığı krizi olduğunu ilan etmek, sağlık hizmetlerine erişime ve sağlıklı yaşama/çalışma koşullarına dair siyasete yeni bir atmosfer getirecektir.

Biden göç konusunda Trump'ın politikalarının çoğunu tersine çevirecek planları olduğunu belirtti. Çocukken Gelenler için Ertelenmiş Eylem programının yürürlüğe sokulmasına

öncülük etmiş bir Kübalı göçmen olan Alejandro Mayorkas'ı İç Güvenlik Bakanlığı'nın başına ataması ve bir tutukevi tesisinin kapatılması, yasal şiddetin ve yabancı düşmanlığının tersine çevrildiğine işaret ediyor. Fakat Obama yönetimi sırasında ailelerin ayrılmasını savunan Cecilia Muñoz'u geçiş ekibine atamış olması endişe vericidir. Biden'ın ailelerin ayrılmasına son vermesi ve sınırları sığınmacılara yeniden açabilmesi için, adalet bakanının bakanlığın göç mahkemesi yargıçlarının bağımsızlığını kısıtlayan kararlarını tersine çevirmesi gerekmektedir. Birikmiş göçmen dosyalarını ele almak için daha çok yargıç ataması yapmak da göçmenlere adalet sağlamanın temel bir yolu olacaktır. Üreme adaletine saldırıların göçmenlere saldırılarla paralel olması gibi, göçmen yanlısı politikalar da üreme adaletini destekleyecektir. Göçmen dostu bir yönetim göçmen kadınların üreme sağlığı hizmetlerine ve kamusal desteklere erişimlerini sağlamalı ve aidiyet hislerini güçlendirmelidir. Her ikisi cephede de başarı yine, Trump'a karşı çıkmış olan toplumsal hareketlere bağlı olacaktır.

Üreme haklarına adanmış olan toplumsal hareketin öncülüğünü, göçmenler, yoksullar, LGBTQ bireyler, gençler, engelliler gibi ötekileştirilmiş insanlar adına çalışan beyaz olmayan kadınlar yapmaktadır. Kesişimselliği ve insan haklarını birbiri içinde eriten bütünsel bir çerçeve içinde çalışan bu hareket, cinsel haklar ve üreme haklarını düşük gelirli insanların deneyimlediği sosyal, ekonomik ve çevresel eşitsizlikleri azaltan politikalarla bağlantılandırarak yapısal değişimleri savunmaktadır. Üreme adaleti hareketinin misyonu, kadınların zorlama ya da tacizden özgür olarak çocuk yapma, hamileliklerini engeller ya da yargılama olmadan sonlandırma ve çocuklarını sağlıklı ortamlarda büyütmeye haklarını olduğu kadar, beden özerkliği ve toplumsal cinsiyet kimliği belirleme haklarını da desteklemektedir. 1990'lardan beri ülke çapında 30'dan fazla kar amacı gütmeyen örgütte yürütülen bu hareket aynı zamanda seçmenleri siyasi olarak sosyalleştirme ve mobilize etmek için taban örgütlenmeleriyle ilişki kurmakta, olumlu kültürel temsiller aracılığıyla değişken meseleleri yeniden çerçeveleyecek kültürel bir değişim yaratmaya çalışmakta ve seküler spiritüel geleneklere de saygı göstermektedir. Örgütler araştırma yürütmekte, kadınları güçlendirecek ve eğitecek kampanyalar geliştirmekte, dava takip etmekte, ilerici mevzuatlar geçirmekte ve bulgularını Birleşmiş Milletler'e sunmaktadır. Bunları yaparken büyük başarılar kazanmışlardır. Üreme adaleti örgütleri üreme sağlığı hizmeti sunanlarla ve üreme hakları ve sivil haklar için politika savunuculuğu yapanlarla koalisyon içinde çalışmaktadır.

Odak noktalarının üreme adaleti, göçmen hakları, LGBTQ hakları ya da kadın hakları alanlarından hangisi olacağından bağımsız, aktivistler Biden yönetimine cinsel haklar ve üreme haklarını sağlamak yönünde baskı yapacaklardır. Gelecek, mücadeledir. ■

Patricia Zavella'ya ulaşmak için <zavella@ucsc.edu>

> İklim Adaleti Mücadelesi ve Biden-Harris Yönetimi

J. Mijin Cha, Occidental Koleji, ABD



İklim krizini ele almanın gerekliliğine dikkat çeken bir graffiti. Fotoğraf: flickr. Bazı hakları saklıdır.

İkinci bir Trump yönetimi felaket boyutunda bir iklim değişikliğini garantiliyordu, fakat Biden-Harris yönetiminde Yeşil Yeni Düzen türü bir mobilizasyon olasılığı da sönük görünüyor. Başkan seçilen Biden'ın iklim eylemine dair vaatleri daha önceki tüm yönetimlerden daha agresif olmakla birlikte, Yeşil Yeni Düzen'in (YYD) vizyonuna ve amaçlarına sahip değildir. Bunun yanı sıra düşmanca bir tavıra sahip olması muhtemel bir Senato'yla uğraşmak da yeni yönetimi büyük ölçüde kısıtlayacaktır. Eğer federal bir YYD ihtimali olası gibi görünmüyorsa sorulması gereken soru, eyalet düzeyinde ve yerel düzeyde çabaların düşük karbona eşitlikçi ve adaletli bir geçişi gerçekleştirmek için gerekli seviyeye ulaşip ulaşamayacağıdır. Eyalet düzeyindeki iklim girişimleri düşük karbona adaletli bir geçiş için bir yol sunabilir, fakat bu ancak sosyal ve ekonomik adalet endişeleri iklim politikası içine entegre olursa mümkün olabilir.

Muhafazakarlar, YYD'yi baskıcı bir hükümet kontrolü silahı olarak gösterebilir de, YYD detaylı, kural koyucu bir mevzuat maddesi değildir. Daha ziyade federal hükümete on yıllık bir zaman dilimi içinde eşitsizlik ve iklim değişikliği çifte krizini ele alacak iddialı, Keynesyen bir program benimseme çağırısı yapan, bağlayıcılığı olmayan bir öner-

gedir. On yıllık bir zaman çerçevesi, iklim değişikliğinin en kötü etkilerinden kurtulabilmek için 2029 itibarıyla sera gazlarında büyük azalmalar meydana gelmesi gerektiği konusunda uzlaşan uzmanların görüşleriyle de örtüşmektedir. YYD'nin vizyonu, iklim değişikliğinin ve eşitsizliğin birbirine bağlı olduğu anlayışı sayesinde dar, teknokratik emisyon indirimi çerçevesinin ötesine geçmektedir. İnsanların maddi koşullarını anlamak ve ele almak, iklim değişikliğine ayrı ve kendine has bir zorluk olarak yaklaşmak yerine onu sosyal ve ekonomik meselelerin içine entegre eder.

Sosyal ve ekonomik meselelerin entegrasyonu, iklim değişikliği savunusunun çok ihtiyacı olan bir gelişmedir. Karbon vergisi ya da emisyon üst sınırı ve ticareti gibi dar odaklı teknokratik çözümlerden farklı olarak siyasi yelpazenin her alanından iklim savunucuları, sosyal ve ekonomik endişeleri iklim politikasına entegre edebilecek iklim eylemi için üç temel prensipte büyük ölçüde anlaşmışlardır. "Standartlar, Yatırım ve Adalet" olarak anılan farklı iklim savunusu çabaları arasındaki bu ortak noktalar, sıfır ya da net-sıfır emisyon, düşük karbonlu sektörler ve altyapı için geniş ölçekli kamusal yatırım ve (düzgün, sendikali istihdam yaratmak, fosil yakıtı işlerinin ve kominitelerinin geçişini sağlamak ve iklim değişikliğinin etkilerinden ilk ve en

>>

kötü zararları görecektir. Ötekiştirilmiş toplulukları korumak gibi) sosyal ve ekonomik adalet endişeleridir.

Başkan Biden'ın iklim değışikliğini [geçiş sürecinin önce-likli konularından biri](#) olarak duyurduğu ve iklim değışikliği için bir başkanlık elçisi atadığı göz önünde bulundurulunca, iklim değışikliğini yeni Biden-Harris yönetimi için gerçekten bir öncelik olacağına inanmamak için neden yoktur. Fakat, bir yandan iklim değışikliğine inanan bir yönetim olmasının verdiği bir rahatlama hissi olsa da, adaletli bir düşük karbon geçişi için mücadele pek çok açıdan daha zor hale gelmektedir. Bunun sebebi, sosyal ve ekonomik endişelerin – ki bunlar “adaletli” bir geçişi sağlayan şeylerdir – siyaseten ılımlı bir yönetim ve hasmane Cumhuriyetçi Senato tarafından ortadan kaldırılmaya karşı en kırılgan mevzular olmasıdır. [Seçimden hemen sonra ılımlı Demokratların](#) Herkes için Medicare ve polis kaynaklarının kesilmesi gibi ilerici konulara saldırması, ırksal ve ekonomik adalet endişelerinin hasmane bir Senato'da ilerleyebilmeleri için gerekli güçlü desteğe sahip olmayacağına işaret etmektedir.

Adaletli bir düşük karbonlu geleceği güvence altına alacak federal eylemin belirsiz görünmesiyle dikkatler, en iyi ihtimalde, eşitlikçi bir düşük karbon geçişinde eyalet düzeyine kaymaktadır. Hatta, Trump yönetiminden bile önce, eyaletler iddialı iklim politikalarını yürürlüğe sokmada öncülük ediyorlardı. Fakat, federal düzeyde olduğu gibi, bu iklim politikalarının da adaletli olup olmadığı, politika geliştirme ve uygulamasına bağlıdır. Kaliforniya emisyon üst sınırı ve ticareti programını uyguladığında çevre adaleti savunucuları bu programın çevre adaleti toplulukları üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle [programın durdurulması için dava açtı](#). Davalar sonuçta başarısız oldu, davaları açan örgütler geleneksel çevre örgütlerinden büyük tepki topladı. Emisyon üst sınırı ve ticaretine dair yakın zamanda yapılan bir değerlendirmede, çevre adaleti endişelerinin geçerli olduğunu ve bu politika uygulamaya geçirildiğinden beri kırılgan topluluklarda [yerel hava kirliliğinin arttığını](#) gösteriyordu. Dahası, Kaliforniya, emisyon üst sınırı ve ticaretinin vaat ettiği sonuçlara rağmen, sera gazı emisyonu indirme hedeflerine ulaşma konusunda [geri kalmıştı](#).

Bunun aksine, New York eyaleti ülkedeki [en iddialı iklim değışikliği politikasını](#) geçirdi. Başarısının temeli, özserma-

ye tedarikini merkeze alan, geniş tabanlı çok meseleli bir koalisyondur. İklim Liderliği ve Komüniteyi Koruma Yasası, yalnızca emisyonu indirmektense kırılgan topluluklarda yatırıma öncelik vermektedir. Tüm iklim yasası aynı zamanda, diğer hükümlerin yanı sıra, bu yasaya eşlik eden, kalıcı bir çevre adaleti danışma kurulu kuran yasanın geçirilmesine bağlıdır. Adalet ve iklimin bağlantılandırılması, iddialı ve eşitlikçi bir iklim politikasının yaratılmasını sağladı.

Eyalet dayalı iklim işleri teşebbüsleri, aynı zamanda adaletli bir düşük karbon geçişi için modeller sunar. Bu teşebbüslerin arkasındaki değerler sistemi, çifte eşitsizlik ve iklim krizinin aynı anda ele alınmasıdır. Daha yüksek ücretli ve sendikalı olma eğiliminde olan fosil yakıtı işlerinin yerine düşük ücretli, düşük nitelikli yenilenebilir enerji işlerini koymak, sera gazı emisyonlarını düşürebilir, fakat bu adaletli bir geçiş değildir. Geçmişteki geçişlerin işçileri ve komüniteleri destekleme konusundaki başarısızlığı, örneğin sanayisizleşme, fosil yakıtı işçilerini bir başka zorla geçişe karşı daha da dirençli hale getiriyor. [İklimde Emek Liderliği](#) ve [İklim İşleri Ulusal Kaynak Merkezi](#) gibi eyalet düzeyinde girişimler, nitelikli iş yaratımını emisyonların düşürülmesiyle bir tutan işçi yanlısı, iklim yanlısı politikaları ilerletmek üzere eyalet sendikaları ve yerel sendikaları birbirleriyle bağlantılandırır. Bu girişimler, sendikaların siyasi gücünün kullanılmasını sağlamaları açısından özellikle etkilidir. Bunun bir göstergesi, İklim İşleri New York'un, 40,000 iklim işi yaratmak üzere 1,5 milyon dolar taahhüdünü de içeren [başarılarıdır](#).

Özsermaye ve adalet teşebbüsleri, Biden-Harris yönetiminde bir kenara atılma riski altındayken, eyalet düzeyindeki çabalar adaletli bir geçişi ilerletme konusunda öncülük etmelidir. Sonuç itibarıyla, fosil yakıtlardan uzaklaşan bir geçişin boyutu ve kapsamı göz önünde bulundurulduğunda, iklim krizini ele alabilmek için ulusal ve uluslararası çabalar olması gerekmektedir. Fakat iklim politikası, ekonomik ve sosyal meseleleri emisyon indiriminden ayıramaz. Eyalet düzeyindeki teşebbüsler, adaletli bir geçişin nasıl gerçekleşeceği konusunda ve eşitsizlik, sosyal adaletsizlik ve iklimi daha da entegre etme yolunda bir yol haritası sunabilir. ■

J. Mijin Cha'ya ulaşmak için <mcha@oxy.edu>

> Radikal Tazminatlar

Marcus Anthony Hunter, UCLA, ABD

Dört yüz yıldan, dört bin aydan ve iki yüz milyon dakikadan fazla bir süredir, Amerika Birleşik Devletleri kölelik günahı içinde yaşamaktadır. Pek çok aktivistin ve araştırmacının gösterdiği gibi, kaldırılmış olsa da canlı kalan kölelik, o veya bu şekilde yaşamayı sürdürmüş ve tedavi edilmeyen bir virüs gibi takılıp kalmış, Abraham Lincoln'ün Özgürlük Bildirgesi'nin mürekkebinin kuruduğu an öldüğü düşünülse de sürekli yayılmaya ve bulaşmaya devam etmiştir. Hapishane endüstriyel kompleksinden Tuskegee deneyine, prangalı mahkumlardan savaş suçlarına, yoksulluğa ve uyuşturucuya, Siyah insanların yaşamları hala kırılğan ve kölelik pratiklerini ve kurumunu ortadan kaldıran devletin kendisi tarafından hala korunmuyor.

Açgözlülük, ırkçılık, tecavüz ve sömürgecilikten doğan Amerikan köleliği ve daha geniş Avrupa köle ticareti, Siyahların insanlığının zedelenmesini, ihlal edilmesini ve yok edilmesini sağlamaya çalıştı. Afrika'daki evlerinden ve Batı Afrika limanlarından dönmemesine çıkan yüz binlerce Siyah, Orta Sırtın sert koşullarından geçerek Amerika ve Karayiplerde yerli insanların yaşadığı topraklara, Atlantik Okyanusu'nun öte tarafına taşındılar. Yolda ya da küresel Güneyin tarlalarında ya da Küresel Kuzey'in bodrum katlarında öleceklerdi. Pek çok insan erken yaşta ölüyordu, ama bir sonraki nesil köle Siyahları doğurmadan önce değil.

Siyahlar sahiptiydi, bedenleri ve aileleri onlardan çalınmıştı, ruhları gündelik yaşamın bir parçası olarak yok ediliyordu. Tüm bunlar olurken emekleri talep ediliyor ve ücretsiz biçimde sunuluyordu. Bu, miras aldığımız insan ihlali ve acılarının ırksal tarihi ve gerçeğidir. Her bırakılan mirasın yanında olduğu gibi, bu mirasta da sorumluluklar devraldık. Bunların arasında belli borçları tahsis etmek de var. Genel olarak *tazminatlar* olarak da bilinen bedeller, birikmiş ve süregelen ihlaller, zararlar ve borçlar, hala ödenmemiş ve kabullenilmemiştir. Arada geçen zaman içinde Siyahlara çok az devlet desteği verilmiş ve kendi kaderleriyle baş başa bırakılmıştır. Buna rağmen derin bir şekilde yerleşmiş Siyah karşıtı devlet gözetimine maruz bırakılmışlardır.

Neredeyse yarım bin yıl sonra hasarı tam olarak hesaplama ve etkilenmiş olan vatandaşlara ve ailelerine

tam olarak geri ödemek mümkün değildir. Tazminat kime ödenecek? Nasıl ödenecek? Neden ödenecek? Eğer tüm köle sahipleri çoktan öldüyse, kimleri sorumlu tutacağız? Tazminat tartışmasını ve 1865'den beri onarımı gerçekleştirme çabalarını tekrar canlandıran, bu sorulardır.

Son yıllarda siyasi yelpazenin her alanından tazminatlara dair ikna edici arümanlar ileri sürüldü. İster muhafazakar ister ilerici savunulardan gelsin, her seferinde argümanlar yanıltıcı biçimde parayla bir tutulmuştur. Para temelli ya da *ekonomik tazminatlar* önemlidir, onarıma benzeyebilmek için gerekli her şeyi ele alamaz. Ekonomik tazminat çerçevesine sürekli ve tekrar tekrar vurgu yaparak köleliğin ürettiği ölüm ve tahribatın, politika yapımcılar, araştırmacılar ve davacılar tarafından belirlenecek sayıları bekleyen boş çeklerle toparlanabileceğine inandırıyoruz. Ama ruhların, yaşamların ve insan bedenlerinin sabit bir pazar değeri, ödendiğinde dahil olan herkesi eski haline getirmeye yeterli mali bir değer var mı? İnsan yaşamının değeri basitçe dolar ve sentlerden mi ibaret? Bu sorulara verilecek esas cevaplar, Siyahların insanlıklarının değerli ve aynı zamanda paha biçilemez olduğuna inanmaya derinden bağlı olmayı gerektirir. Dolayısıyla tazminatları tüm gereklilikleri belirleyecek şekilde radikal olarak yeniden çerçevelememiz gerekmektedir: gerçek maliyetler ve borçlar tam olarak maliştirilemez.

Birleşik Devletleri daha özgür, güvenli ve adil bir topluma dönüştürmek için, işlenmemiş, kolektif ırksal tarihimiz ve travmamızla yüzleşmeli ve iyileştirilmeli. Üzerinde uzlaşılabilecek dağlar kadar borç var. Hafifletilmesi ve telafi edilmesi gereken dağlar kadar ihlal var. İyileştirilmesi gereken, henüz çözülmemiş dağlar kadar ırksal eşitlik meselesi var. Bu dağlar, şimdiye kadar görülmemiş ve acilen gerçekleşmesi gereken küresel ve ulusal iyileşme ve yeniden inşa için anahtar olacak yedi tür tazminatı yansıtır:

- **Siyasi tazminatlar:** hükümeti ve siyasi temsili ve katılımı dönüştürecek, tarih bilincine sahip güçlendirici ve onarıcı savunular
- **Entelektüel tazminatlar:** Eski kölelerin ve onların soyundan gelenlerin yarattıklarını, icatlarını ve fikirlerinin kararlı bir biçimde kamusal olarak takdir edilmesi ve tanınması

“Birleşik Devletleri daha özgür, güvenli ve adil bir topluma dönüştürmek için, işlenmemiş, kolektif ırksal tarihimiz ve travmamızla yüzleşilmeli ve iyileştirilmeli”

- **Yasal tazminatlar:** güçlendirici adalet ve ırksal eşitliğin kanunlarda ve politikalarda yerleşik hale gelmesi ve resmi olarak onaylanması
- **Ekonomik tazminatlar:** Maddi ve/ya finansal yardım, destek, tazmin ve borçların silinmesi
- **Sosyal tazminatlar:** Toplumsal sözleşmenin ırkçılığa ve ırksal ve etnik hiyerarşiye dayanan zirhinyete son verecek şekilde yeniden inşa edilmesi ve onarılması, ve böylece insan onurunun tasdik edilmesi
- **Mekansal tazminatlar:** özellikle Amerikan köleliği nedeniyle yerinden edilmiş ve mülksüzleştirilmiş olanlar ve onların soyundan gelenler için güçlendirici ve onarıcı bir sosyoekonomik ve siyasi fırsatlar coğrafyası
- **Spiritüel tazminatlar:** üçgen köle ticaretinde ve Amerikan köleliğinde zarar görmüş ya da kaybolmuş dini ve spiritüel kozmolojilerin, pratiklerin ve inanışların anlamlı ve bilinçli şekilde tanınması, temsil edilmesi ve iyileştirilmesi

Bu yedi tür tazminat, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkelerde ırksal eşitsizliğe son vermek ve köleliğin, köle ticaretinin ve köleliğe dayalı küresel ekonomi günahlarından ve sürekliliğinden ve onların yetkilendirdiği ve dolaşıma soktuğu çeşitli ve çarpık zihniyetlerden sıyrılmak için merkezi bir rol oynamalıdır. Siyahlar köleliği hak etmemiştir. Hiç kimse böyle vahşi bir acımasızlık rejimi altında ve içinde yaşamayı hak etmiyor. Siyahlar, yerliler ve Yerli Amerikalılar ise bir yandan yüzyıllardır onlardan vergi toplarken diğer yandan yüz üstü bırakmış küresel, federal, bölgesel ve yerel hükümet ve kurumlarından iade, onarım, tazminat ve desteği hak etmiştir.

Bu kritik değişimin gerçekleşmesi için, gerçekler, ırksal iyileşme ve dönüşüm çok önemlidir. Bu yöntem, Kraliçe Ana Audley Moore ve eski kongre üyesi John Conyers'in

uzun zaman öncülüğünü yaptığı, Afrika asıllı Amerikalılar için tazminat ödenmesi çağrısıyla uyumludur ve onları tamamlamaktadır. Bu çağrılar, şimdi ise kongre üyesi Sheile Jackson-Lee tarafından Afrikalı-Amerikalılar için Tazminat Önerileri Araştırma ve Geliştirme Komisyonu kurmayı amaçlayan H.R. 40 yasası ile sürdürülmektedir. Kongre üyesi Barbara Lee ve Senatör Cory Booker'ın liderliğinde bir ulusal Gerçek, ırksal İyileşme ve Dönüşüm komisyonu (GIİD) kurulması için de çağrı yapılmaktadır. Bu komisyonun da sürdürülebilir ulusal, yerel ve bölgesel ırksal ve Kültürel İyileşme Arşivleri (IKİA) için bir dayanacak olacağını öngörüyorum.

ABD ırksal eşitlik ve ırksal iyileşmeyi gerçekleştirmek için bu tarihi fırsatı kullanmalı. Toplumumuzu insanlar arası hiyerarşi fikrinin sonunda tamamen silinmiş olduğu bir topluma radikal biçimde dönüştürebilmek için bu gereklidir. Eğer bu proje, özellikle yeni Biden-Harris yönetimi içinde, yasama eylemine eşlik eden bir yürütme eylemi olarak ciddiye alınırsa, ABD küresel sahnede gerçeği kabul etmenin ve anlamlı ırksal iyileşmeyi gerçekleştirmenin, tüm insanların adil muamele gördüğü, anlamlı erişime ulaştığı ve birinci sınıf vatandaşlık elde ettiği dönüşmüş bir Amerika yaratabileceğinin etkileyici bir örneği olacak ve böylece gelecekte meydana gelecek hasarları önleyebilecek yatıştırılabilecektir. Eğer bilinçli olarak ve acilen hep birlikte kamusal-özel kaynak teşebbüsleri, ırksal ve kültürel iyileşme için ulusal ve yerel arşivler, GIİD komisyonları ve uygulanabilir, hedefe yönelik tazminat politikaları oluşturabilirsek, Avrupa köle ticaretinin miras bıraktığı canavarlaşmanın sonu gelebilir ve hepimizin hak ettiği yeni başlangıca adım atabiliriz. ırksal iyileşme, dönüşüm ve ortak ve gelecek refahımızın anahtarı, gerçektir. ■

Marcus Anthony Hunter'a ulaşmak için <hunter@soc.ucla.edu>

> Çinlilerin Avrupa'da Değişen Yeri

Fanni Beck, Orta Avrupa Üniversitesi, Macaristan ve **Pál Nyíri**, Vrije Üniversitesi Amsterdam, Hollanda

1 998 yılında [Avrupa'da Çinliler üzerine yayınlanmış bir derleme kitap](#), Avrupa'ya arka arkaya gelmiş etnik Çinli göçü dalgalarını tanımlıyordu: yirminci yüzyılın başında Zhejiang Bölgesi'nden gelen küçük tüccarlar; yirminci yüzyılın ortasında Hong Kong'tan ve yakınındaki bölgelerden gelen sömürge göçmenleri; sömürgeleşme ve Vietnam Savaşı sonrasında Güneydoğu Asya'dan gelen sömürge sonrası göçmenler; ve 1980'larda dünyaya yeniden açıldıktan sonra Çin Halk Cumhuriyeti'nden (ÇHC) gelen tüccarlar ve işçi göçmenler. Bu dalgalar, grup sınırları arasında az iletişime fakat ülke sınırları arasında kapsamlı bağlara sahip, belirgin toplumdilbilimsel gruplar yarattı. Yirminci yüzyılın sonunda bu grupların sosyoekonomik pozisyonu görece düşük olmaya devam ederken, genellikle yeme içme ticaretiyle uğraştıkları Kuzeybatı Avrupa, küçük tekstil atölyelerinde çalıştıkları Güney Avrupa ve tüketim malları ithal ederek bunları pazarlar ve küçük dükkanlarda sattıkları Doğu Avrupa arasında farklılaşıyordu.

Yeni yüzyılda, Avrupa'daki etnik Çinlilerin sosyodemografik yapısı ve sosyoekonomik statüsü büyük değişiklikler geçirdi. Bu sempozyum bunların bazılarını ele alıyor. İlk olarak, yeni, genellikle yukarı doğru hareketliliği olan, Avrupa'da doğmuş bir Çinli nesli yetiştirdi. Chuang, Le Bail ve Tran'ın açıkladığı gibi bu nesil, ayrımcılığa karşı daha hassas ve liberal ırkçı karşıtı söyleme daha açıktır. Fakat bir yandan Avrupa'da büyümenin yavaşlamasıyla kariyer hedefleri açısından hayalkırıklığı yaşarken, diğer yandan Çin'deki fırsatlar kendilerini çağırarak. [Bu durum bazen Çin'e göçle](#), fakat sıklıkla ulusötesi bir yaşam seyri sürdürülmesiyle sonuçlanır. Geçmişte Avrupa'ya göç, Çin'de sosyal hareketlilik için bir kısa yol olarak tahayyül edilirken, bu tür hareketlerin yönü bugün daha karmaşıktır.

Küresel siyasal iktisattaki büyük değişiklikler, Çin'den Avrupa'ya yeni göçlerin doğasına da yansımaktadır. Bu yeni göçler içinde çoğunluğu artık küçük tüccarlar ve beden işçileri oluşturmamakla birlikte, Güneydoğu Avrupa'da Çin finansmanlı altyapı projeleriyle bağlantılı olarak yeni bir devlet destekli emek göçü ortaya çıkmaktadır. Çinlilerin sa-

hip olduğu restoran ve dükkanlarda ticaret ve işçilikle ilgili pozisyonlar artık daha çok diğer göçmen grupları tarafından devralınmaktadır. Bunun yerine, öğrenciler, ÇHC sermayesinin denizasıra genişlemesine eşlik eden yöneticiler ve orta sınıf yaşam tarzına sahip göçmenler giderek daha çok bu dalgalarda yerini almaktadır. Bu durum, Thøgersen, ve Beck, Knyihár ve Szabó'nun katkılarında ele alınmaktadır. Sonuç olarak, Avrupa'daki Çinlilerin arasındaki toplumdilbilimsel ayrımlıklar karmaşılaşmakta ve yerini sınıfsal tabakalaşmaya bırakmaktadır.

Avrupa toplumlarında Çinlilerin pozisyonu, yalnızca "entegrasyon", ikinci ve üçüncü nesillerin talepleri ve yeni göçmenlerin yüksek sosyoekonomik statüleri nedeniyle değil, aynı zamanda jeopolitikadaki kaymalar nedeniyle de değişmektedir. Bu kaymalar sonucunda Çin hem haset hem de korku nesnesi haline gelmiştir. Avrupa Birliği ve Çin arasındaki ilişkiler giderek daha düşmanca bir hal alırken Çin hükümeti Avrupa'daki etnik Çinlilere kendi namına potansiyel birer lobici olarak el uzatmak konusunda daha faaldir. Bu tür çabalar yeni olmamakla birlikte, Çinlilerin Avrupa'da sosyal medyadaki yeni görünürlüğü ile güçlenmiş ve [Çin'in koronavirüs pandemisiyle mücadelede görünür başarısıyla daha ikna edici bir hal almıştır](#). Bunun bir etkisi, Deng'in katısının gösterdiği gibi, Çinlilerin kendilerini marjalize etmeye devam eden etnik hiyerarşi mantalitesini sorgulamalarına neden olan yükselen ulusal güvendir. Aynı zamanda Çin'le dostane ilişkiler geliştiren (Sırbistan ve Macaristan gibi) Avrupa ülkelerinde, yerel Çinlilerin doğrudan bir fayda gördüğü açık değildir (bkz. Gledić, ve Beck, Knyihár, ve Szabó'nun katkıları)

Koronavirüs pandemisi Avrupa'daki Çinlilerin değişen pozisyonunu keskin bir rahatlamaya çekmiştir. Bazıları Çin'in maske diplomasisine destek olmak üzere çağırılmıştır. Çoğu, daha önce etkin olmayan ırkçı ve yabancı karşı tavırların "Çin virüsü" anlatısında ifade bulan artan siyasi şüphelerle bir araya gelmesiyle, sözel ve fiziksel tacize maruz kalmıştır. Pandeminin istikameti dönerken, güvenliği Çin'de arayanlar, dönmek isteyenlere sürekli artan mali engeller çıkaran tereddütlü bir hükümetle ve kendileri yalnızca mik-

roplu değil aynı zamanda hain olmakla suçlayan süpheli bir halkla karşılaşmışlardır. Fakat Bofulin'in gösterdiği gibi, Avrupa'daki Çinliler arasında normalde çok yaygın olan ulusötesi hareketlilik, bulaşın yayılmasının sorumlularını işaret etmeye hevesli diğer Çinli göçmenler arasında şüphelere ve suçlamalara neden olmuştur.

Bugün, bu tür bir panik sosyal medya aracılığıyla güçlenmiştir. 1990'ların sonunda Avrupa'daki Çin medyası, farklı siyasi görüşleri takip eden yerel gazeteler ve acemi uydu televizyonundan oluşurken, bugün WeChat gibi Çin bazlı sosyal medya platformlarının hakimiyetindedir. Bu sosyal medya platformları sansüre uğramakta, Çin hükümetinin tercih ettiği görüşleri ve popüler milliyetçiliği güçlendirirken alternatif perspektifleri bastırmaktadır. Bu çevrimiçi alan, [başlıca bir mobilizasyon aracıdır](#), fakat Avrupa kamuoyuna köprü olarak kullanılan Facebook ve Twitter gibi platformlarla bir arada var olmaktadır. Black Lives Matter hareketinin tetiklemesiyle ırkçılığa karşı artan ilgiden ilham alan Fransa'daki Fransa doğumlu Çinli aktivistler, Facebook'u diğer azınlıklar arasında müttefikler aramak için kullanmak-

tadır. İtalya'daki Çinli girişimciler kendi ırksal hiyerarşilerini yaratmakta ve Macaristan'daki orta sınıf Çinliler yeniden ortaya çıkan beyaz Avrupa idealini benimsemektedir. Bu görüş oradaki hükümet tarafından yayılmakta ve WeChat'te dönen popüler ırk teorilerini anımsatmaktadır. İlk grup ayrımcılığı ırkçı karşıtı ve seçkin karşıtı dayanışmada destek arayarak, diğer gruplar ise ayrımcılığı, Avrupalı ve Asyalı seçkinlerle ortak şekilde ırk ve sınıf düzeni adına protesto etmektedir.

Bu sempozyumun katılımcıları,¹ Avrupa'daki Çinlileri aydınlatan değişen dışsal ve içsel sınırlar ve hiyerarşileri tanımlamak ve analiz etmek için çalışmalarını yatılı okullardan barlara, etnik gruplar arası ilişkilerin şekillendiği mekanlar içinde temellendiriyorlar. ■

Fanni Beck'e ulaşmak için <Beck_Fanni@phd.ceu.edu>
Pál Nyíri'ye ulaşmak için <p.d.nyiri@vu.nl>

1. Bu sempozyum fikri, [China in Europe Research Network - CHERN](#) tarafından 16 Ekim 2020'de Budapeşte'de gerçekleştirilen ve [COST Derneği](#) tarafından desteklenen "Etnisiteler arası ilişkiler: Çinli göçmenler ve Avrupalı evsahibi toplumları" atölyesinde ortaya çıkmıştır.

> Sessizlikten Eyleme: Fransa'daki Çinliler

Ya-Han Chuang, Ulusal Demografik Araştırmalar Enstitüsü (INED), Fransa, **Emilie Tran**, Hong Kong Baptist Üniversitesi ve **Hélène Le Bail**, CNRS, CERI-Sciences Po Paris, Fransa



Fransa'da doğmuş Asyalılar Paris'te Asyalı karşıtı ırksal adaletsizliği protesto ediyor. Fotoğraf: Camille Millerand.

Birleşik Krallık ve Hollanda gibi ülkelerde olduğu gibi, Fransa'daki Çinli komünitesinin tarihi de yirminci yüzyılın başına dayanmaktadır. Çinlilerin ilk dönemlerdeki mevcudiyeti, üç faktöre bağlıdır: sömürgecilik, 1. Dünya Savaşı'nda Çinli emekçilerin çalıştırılması ve iki savaş arasındaki dönemde öğrencilerin geçici ikameti. Bu erken dönem hareketliliğin son dönemdeki göç dalgaları üzerinde etkisi olmuştur: 1978'den sonra önceki göç ağlarının yenilenmesi sonucunda Zhejiang Bölgesi'ndeki Wenzhou, bugünlerde Fransa'daki Çinli göçmenlerin ve onların soyundan gelenlerin temel menşe yeridir. Dahası, Fransız sömürgeciliğinin miraslarından biri, 1970'ler ve 1980'lerde Kamboçya, Vietnam ve Laos'tan mülteci olarak gelen, Güneydoğu Asyalı olup Çin'de doğmamış Çinlilerin varlığıdır. Yüzyılın başından beri Fransa'daki etnik Çin nüfusun yapısı, menşe ülkesi, göç yolları ve sınıf açısından daha da çeşitlenmiştir. Fransa, [kuzey Çin'den](#), özellikle de 1990'larda planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçişteki kitlesel işten çıkarmalardan etkilenen yerlerden gelen çok sayıda göçmenin varış yeri olmuştur. Genel anlamda [öğrenci vizesi](#), Avrupa Birliği'ne temel yasal giriş kanalı olmayı sürdürmektedir. Fransa'da okuyan [Çinli yabancı öğrenciler](#), Faslılardan sonra ülkedeki ikinci büyük (%9) yabancı öğrenci grubudur.

Fransa, Avrupa'daki en büyük Çinli diaspora nüfuslarından birine sahiptir. Fransa'da resmi etnik istatistik tutulmasına rağmen 400.000 civarında Çinli göçmen ve onların soyundan gelenlerin olduğu tahmin edilmektedir. Ülke içinde yaşayan yabancılar arasında Çin Halk Cumhuriyeti'nden (ÇHC) gelen vatandaşlar en büyük beşinci grubu oluşturmaktadır. Yalnızca eğitim, istihdam ve ekonomik statü (zengin yatırımcılar, ulusötesi tüccarlar, profesyoneller, öğrenciler, girişimciler ve işçiler) açısından değil, nesiller, hareketlilik ve Fransız toplumuna katılım açısından da çeşitlilik barındırmaktadırlar. Bu çeşitliliğe rağmen bazı ortaklıklar bulunmaktadır. Bunlara örnekler, Güneydoğu Asya'dan gelen etnik Çinliler ve Çin Halk Cumhuriyeti'nden (genel olarak Wenzhou'dan) gelen göçmenler arasında diasporal genişimci alanında iş birliği, ve son dönemlerde güvenlik meseleleri ve gündelik ırkçılığı kınamak amacı taşıyan kolektif eylemlerin yükselişidir.

> Irkçılığa karşı kolektif eylem

Paris ve banliyölerindeki Çinli komünitesi, hırsızlığın ve adi suçların kurbanı olmuştur. Çok etnik grubun bir arada yaşadığı, sosyoekonomik yoksunluk çeken mahallelerde Çinli işletmelerin ve (cömert düğün ziyafetleri gibi) kutlamaların yoğunluğu nedeniyle Çinlilerin zengin olduğu dü-

şünülmektedir; aynı zamanda Çinliler saldırıya uğradıktan ve soyulduktan sonra polisi arama konusunda tereddütlü olmaları nedeniyle daha kırılgandır. Güvencesiz statüleri ve Fransız siyasetine kayıtsızlıkları, hem kayıt dışı göçmenlerin hem de küçük girişimcilerin tarihsel olarak [mobilizasyona katılma konusunda tereddütlü olmalarına neden olmuştur](#).

Fakat son yılda, artan güvenlik edişeleri ve olayların arasında, çalışkanlıkları ve dikkat çekmekten çekinmeleri nedeniyle bir zamanlar sessiz ya hatta *model azınlık* olarak da bilinen Paris'teki Çinli komünitesi, polis koruması talep etmek amacıyla beş civarında büyük gösteri organize etti. Bazılarında “[yurtdışındaki vatandaşları korumak](#)” amacıyla Çin büyükelçiliği tarafından da desteklendiler. Bu dayanak, vatandaşlarının çıkarlarının tehlikede olduğu yerlerde gücünü göstermek için 2012 yılından beri Çin hükümeti için bir öncelik olmuştur. Bu beş kolektif eylem, mobilizasyon örüntüleri açısından farklılıklar gösteriyordu: üçü büyük sokak gösterileriydi; biri (başarısız) bir baskı grubuna dönüşen bir girişimciler derneğiydi, diğerleri ise sokak isyanı ve barışçıl yürüyüşün bir karışımıydı. Eylemler genellikle belirli bir semtte Çinli sakinlerin ve tüccarların yaşadığı güvensizliği vurgulamak için gerçekleşiyordu ve ortak taleplere sahipti: semtteki polis devriyesi sayısının artırılması, kanunları çiğneyenler için cezaları güçlendirmek ve Çinli kurbanların polise şikayette bulunmalarını sağlayacak prosedürü kolaylaştırmak.

[2016 yılında Paris'in bir banliyösünde Çinli bir işçinin öldürülmesinden sonra gerçekleşen sokak eylemi](#), bir dönüm noktası oldu. Burada ikinci nesil daha aktif bir rol aldı. [Fransa doğumlu etnik Çinliler iddialarını](#), etnik Çinlileri ya da diğer Asyalıları hedef alan şiddetin altında yatan yapısal ırkçılığı vurgulayacak şekilde yeni bir çerçeveye oturtular. Çinlilerin aktivizmi ve Asyalı toplumsal hareketler Kuzey Amerika ve Avustralya'da uzun süredir inceleniyor olsa da Avrupa için yeni bir araştırma konusudur. Fransa'da duruma bakınca Fransa Çinlileri tarafından harekete geçirilmiş üç temel eylem biçimi görmek mümkündür. Bunların hepsi de basma kalıp temsillerle ve tanınma arayışıyla ilgilidir: (1) kolektif hafızanın toplanması ve iletimi; (2) hedef gösteren şiddete karşı mobilizasyon; ve (3) Asyalılara dair basma kalıp temsilleri analiz etedecek ve bu temsilleri değiştirecek [kültürel aktivizm](#).

Fransa doğumlu Çinlilerin yakın dönemdeki eylemlerini anlayabilmek için, çevrimiçi sosyal ağların yayılmaya ve bireysel deneyimleri kolektif deneyime dönüştürmek için bir alan sunmaya başladığı 2000'lerin başına dönmek gerekmektedir. Özellikle ortak mikroagresyon deneyimlerine ve üstü kapalı ırkçı hakaretlere dair pek çok şey paylaşıyordu. Fransız Çinliler özellikle Facebook ve daha sonrasında WeChat ve Twitter'da forumlar ve tartışma grupları oluşturmaya başladılar. Bu gruplarda deneyimlerini temel olarak Fransızca, bazen de Çince ve diğer Asya dilleriyle karıştırarak paylaşıyorlardı.

2016 yılından sonra gelişen “kültürel aktivizm”, temel olarak kısa videolar, bloglar, YouTube kanalları, internet dizileri ve podcastler gibi çevrimiçi araçları kullanıyor, sanat ve medya çevrelerinden Fransa doğumlu Asyalılar arasında etkileşim için yeni fırsatlar oluştuyordu. 2016'dan beri pek çok kişi kolektif bir kimliğin inşasına ve Fransa'daki Asyalı karşıtı ırkçılığa karşı savunuya katkıda bulundu. Bazıları (örneğin Grace Ly'nin ünlü Afro-feminist Rokhaya Diallo'yla birlikte yaptığı podcasti [Kiffe ta race](#) veya Asyalı Fransızların Black Lives Matter protestolarına katılması) kendi eylemleriyle diğer azınlıkların iddiaları arasında bir köprü oluşturdu. Bunlar etnik gruplar arası gerilimleri etkisiz kılmaya çalışıyordu. Diğerleri, Asyalı kadınların erotikleştirilmesini ve Asyalı erkeklerin iktidarsızlaştırılmasını yapı söküme uğratarak etnik-ırksal meseleleri toplumsal cinsiyet meseleleriyle kesiştirdi.

2020 yılında COVID-19, Çin'e, “gerçek Çin hikayesi” olarak adlandırdığı anlatıyı yaymak üzere yurt dışındaki Çinlilerin desteğini harekete geçiren, özgün bir uluslararası kamu diplomasisi oluşturma imkanı sundu. ÇHC'nin, son dönem etnik Çin aktivizmini COVID-19 salgınının ateşlediği Asyalı karşıtı ırkçılığa karşı kendi çıkarı için kullanıp kullanmayacağını ya da ne kadar kullanacağını zaman gösterecek. Birinci, ikinci ve üçüncü nesillerden etnik Çinlilerin anavatanlarının ulusötesi açılımına ve mobilizasyon çabalarına nasıl tepki göstereceklerini karşılaştırmak daha da ilginç olacaktır. ■

Ya-Han Chuang'a ulaşmak için <ya-han.chuang@ined.fr>

Emilie Tran'a ulaşmak için <emilietran@hkbu.edu.hk>

Hélène Le Bail'e ulaşmak için <helene.lebail@sciencespo.fr>

> Avrupa'da Çinli Öğrenciler

Stig Thøgersen, Aarhus Üniversitesi, Danimarka



Avrupa'da bir kampüste Çinli öğrenciler.
Fotograf: Creative Commons.

1 978 yılında Deng Xiaoping bilimsel izolasyonunu kırmak ve modernleşme sürecini hızlandırmak için Çin'in her yıl 3.000 ila 4.000 arasında öğrenciyi yurt dışına göndereceğini açıkladı. Planı o zaman çok iddialı görünse de başlattığı sel dalgasını hayal etmiş olması güçlü. Bugün Çin açık ara en büyük uluslararası hareketliliğe sahip öğrenci kaynağıdır. [UNESCO istatistiklerine](#) göre yaklaşık bir milyon Çinli öğrenci yurt dışındaki yüksek öğretim kurumlarına kayıtlıdır; kayıt ücretleri pek çok üniversite için büyük gelir kaynağıdır ve dünya çapındaki Çinli mevcudiyetinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Arupa ülkeleri de bu büyük akından payına düşeni almaktadır. Birleşik Krallık 107.000'in üzerinde öğrenciyle en büyük sayıya ev sahipliği yapmaktadır. Bu sayıyı dünyada yalnızca ABD ve Avustralya aşmaktadır. İngilizcenin Çin eğitim sistemindeki hakim yabancı dil olduğu göz önünde bulundurulunca bu durum şaşırtıcı değildir. Küresel sıralamalarda yüksek sıralarda olan üniversitelere sahip daha büyük Avrupa ülkeleri de önemli sayıda öğrenci çekmektedir. Almanya'da 30.000'i aşkın, Fransa'da yaklaşık 24.000 ve İtalya'da 15.000 Çinli öğrenci bulunmaktadır. İsveç, İrlanda, Macaristan ve İsviçre gibi daha küçük Avrupa ülkelerinin bile her biri 2.000 civarında Çinli öğrenciyi ağırlamaktadır. Avrupa hükümetlerinin verdiği burslar, ABD ve

Birleşik Krallık'la karşılaştırıldığında daha düşük olan öğrenim ücretleri, ve Schengen vizesiyle birkaç ülkeyi birden ziyaret etme fırsatı, öğrencileri ana dili İngilizce olmayan ülkelere çekmekte rol oynamaktadır. Pek çoğu Avrupa kültürünü ilgi çekici bulmakta, özellikle Fransa ve İtalya'yı çekici yaşam biçimleri olan romantik yerler olarak görmektedir.

> Son yıllarda değişen öğrenci profili

Mao sonrası dönemin ilk öğrencilerinin Avrupa'ya geldiği 1978 yılından bu yana pek çok şey değişti. İlk olarak Çin devleti tarafından dikkatle kontrol edilen stratejik bir manevra olarak başlayan akın, artık temel olarak öğrencilerin ve ailelerinin bireysel hedefleri tarafından sürdürülmektedir. [Çinli uluslararası öğrencilerin %90'ı, eğitim masraflarını kendileri karşılamaktadır.](#) Bu durum, uluslararası eğitim için çok ticarileşmiş bir pazar yaratmıştır. Öğrencilerin gidecekleri yer seçimi etkileyen pek çok etken bulunmaktadır: [üniversitenin sıralaması ve prestiji](#), öğrenim ücreti ve yaşam masrafları, ev sahibi ülkeden burs alma imkanı, tahayyül edilen sosyal güvenlik düzeyi ve ev sahibi ülkenin genel repütasyonu. Bunların hepsi bu girift oyunda bir rol oynamaktadır. Çinli özel eğitim ajansları, öğrencilere ve ailelerine zor kararlarda ve genellikle karmaşık kayıt ve vize başvurusu süreçlerinde rehberlik etmek üzere bu oyun üzerinden kendilerine karlı bir iş alanı yaratmıştır.



İkinci olarak, yurt dışında okumak artık Çinli öğrencilerin en büyük önceliği değildir. 2000 yılına kadar pek çok öğrencinin en büyük hedefi, [gelişmiş dünyada esnek bir vatandaşlık sahibi olmaktır](#). Fakat bugün çoğu Çin'in en iyi üniversitelerinden birine girmeyi daha çekici bulmaktadır. İyi tanınmış bir marka adına sahip en iyi üniversitelerden biri olmadığı takdirde, yabancı bir diploma ile ilişkilendirilen toplumsal prestij önemli biçimde düşmüştür. Çin medyası "diploma değirmenleri" ve bol sayıdaki düşük nitelikli program hakkında haberler yapmaktadır. Fakat Çin yüksek öğretim sistemi çok tabakalaşmıştır. Üniversiteye kabuller, ulusal bir giriş sınavı, çok korkulan *gaokao* tarafından kontrol edilmektedir. Dolayısıyla, yalnızca zayıf kariyer olasılıkları sunan ikinci ya da üçüncü sınıf bir Çin üniversitesine gitmekten, pek çok orta sınıf öğrenci ve aileleri hala yurt dışı eğitim fırsatlarını değerlendirmektedir.

Üçüncü olarak, daha önceleri yurt dışında okumak öğrenciler tarafından daha kalıcı bir göç süreci için doğal bir başlangıç noktası olarak görülürken, artık daha çok yurt içinde kariyer için bir adım olarak görülmektedir. 1980'ler boyunca ve özellikle Haziran 1989'da demokrasi hareketinin bastırılmasından sonra, yabancı diplomaya sahip çok az sayıda Çinli ülkesine dönmeyi düşünüyordu. Bu durum yirminci yüzyılda Avrupa emek piyasasının daralması, Çin'deki maaşların ve kariyer fırsatlarının artması ve mezuniyetten sonra tersine göçü teşvik eden [bir dizi Çin devlet politikasıyla](#) birlikte çarpıcı biçimde değişti. Her ne kadar Çin devleti artık kimin yurt dışında ne okuması gerektiğine dair detaylı planlamalar yapmasa da, ulusal kalkınmayı desteklemek için beyin dolaşımına bel bağlamaktadır. Son olarak, Çin eğitim göçmenleri artık eskisine nazar çok daha gençtir. Lisans öğrencilerinin sayısı lisansüstü öğrencilerden fazladır; pek çok aile çocuklarını yabancı bir üniversitede okumaya kültürel ve akademik olarak hazırlamak amacıyla lise eğitimi için bile yurt dışına yollamaktadır.

Çinli eğitim göçmenleri üzerine erken dönem araştırmaların çoğu, Çinli öğrencilerin [sınıfta çok sessiz oldukları, hep kendi etnik gruplarıyla birlikte içlerine kapandıkları ve eğitime çok araçsal yaklaştıkları](#) konusunda şikayetçi olan Batılı öğretmenler için teşkil ettikleri sorunlara odaklanmıştır. Bu sorunlar hissedilmeyi sürdürmektedir, fakat yakın dönemde yapılan araştırmalar öğrencilerin deneyimlerine çok daha geniş bir şekilde ışık tutmaktadır. Çin toplumunda artan bireyselleşmenin uzantısı olarak, öğrencilerin yurt

dışındaki eğitimlerini "[kimlik değişimi ve dönüşümüne dair duygusal bir yolculuk](#)", hem profesyonel hem de daha genel olarak çağdaş dünyanın vatandaşları olarak ufuklarını genişletecek ve onları daha yetkin kılacak, yaşamlarını değiştirecek bir kişisel olgunlaşma deneyimi olarak gördükleri açıktır. Batılı akranları gibi, gerekli maddi kaynaklara sahip genç Çinliler de, yabancı kültürleri derinlemesine tanımak ve farklı sosyal ve kültürel ortamlarda hayatta kalma ve gelişme becerilerini test edebilmek için [eğitimlerini geniş çaplı seyahatlerle birleştirmektedir](#). Bu aynı zamanda, pek çok öğrencinin "sert" bilimsel ve işletme programlarına odaklanmayı sürdürmesine rağmen, daha çok öğrencinin "daha yumuşak" sosyal ve beşeri bilimsel giriş yaptığını görüyor olduğumuz anlamına girmektedir. Bu öğrenciler, bu eğitimin Çin veya Avrupa emek piyasalarında güvenli bir pozisyonun kapısını açmayabileceğinin son derece farkındadır.

Çok sayıda eğitim göçmeni Avrupa'daki Çinli nüfusun yapısını değiştirmiştir, fakat öğrencilerin Çin diasporasıyla nasıl etkileşimde bulunduğu dair az bilgiye sahibiz. [Fransa'da yapılmış bir araştırma](#), öğrencilerin kendi aralarında aynı ulusa ait olmaktan kaynaklı güçlü ilişkiler kurmalarına rağmen, yerleşik Çinli komünitelerle etkileşimlerinin çok sınırlı olduğunu göstermektedir. Fakat [Birleşik Krallık'ta bir şehirde yapılan araştırma](#), daha çok etkileşim olduğunu ve Çin diasporalarının daha çok gelişmesi için Çinli üniversite öğrencilerinin potansiyel önem taşıdığını göstermektedir.

Avrupa üniversitelerine giren Çinli öğrencilerin sayısı, son on yıllarda sürekli olarak artmaktadır. Fakat son dönemdeki iki eğilim, geleceğe dair öngörü yapmayı zorlaştırmaktadır. 2020 pandemisi geçici olarak eğitim mübadelelerinin çoğunu durdurmuştur. Çinlilerin uzunca bir süre Avrupa'yı virüs için sıcak bir nokta olarak göreceği göz önünde bulundurulduğunda, bu durumun 2021'de de devam etmesi muhtemeldir. Dahası, Batı ve Çin arasında giderek daha gerilimli bir hal alan ilişkiler, [Avrupa'da Çin dair daha olumsuz bir bakışa](#) ve Çinli öğrencilerin potansiyel güvenlik riski olarak algılanmalarına neden olmuştur. Uluslararası siyaset, bu surette, Avrupa ve Çin arasında gelecekteki eğitim göçünü etkileyebilir. ■

Stig Thøgersen'e ulaşmak için <stig.thogersen@cas.au.dk>

> Budapeşte'deki Çinli “Altın Vize” Göçmenleri

Fanni Beck, Orta Avrupa Üniversitesi, Macaristan, **Eszter Knyihár**, Eötvös Lorand Üniversitesi, Macaristan, ve **Linda Szabó**, Periféria Politika ve Araştırma Merkezi, Macaristan

Çin'in küresel kapitalizm içindeki değişen pozisyonu ve toplumsal yapılarının yeniden şekillenmesiyle artan sayıda kentsel orta ve üst orta sınıf aile dünyanın başka yerlerindeki birkaç seçkin ülkeye taşıyor. Araştırmalar bu “[varlıklı akınının](#)” nedeninin daha çok birikim yapma arzusundan ziyade maddi olmayan endişeler olduğunu ortaya koyuyor. Bu kişiler, [oturma izni ve vatandaşlık satarak](#) yabancı sermaye çekmeyi hedefleyen ülkeler tarafından başlatılan “altın vize” programları için yeni bir piyasa teşkil ediyorlar. Son yıllarda bu Çinli “altın vize göçmenlerinin” çoğu, daha ucuz göç programlarıyla kendilerine kucak açmaya hevesli hükümetlerin olduğu Doğu ve Orta Avrupa ülkelerini tercih etmeye başladı.

> Macaristan'ın “altın vize” programı

Macaristan'ın “altın vize” programı, bu yeni oluşan piyasaya hitap eden davetkar tekliflerden biriydi: programın yürürlükte olduğu 2013 ve 2017 arasında Macaristan Avrupa Birliği içindeki en az pahalı ikinci programı sunmayı başarak, sürecin basitliği ve hızı açısından benzerlerinin önüne geçmişti. Bu ve 250.000 Euro (daha sonra 300.000 Euro) civarında beş yıllık devlet tahvili satın almış olmak ve komisyon ücretlerini ödemiş olmak dışında başka bir şartın bulunmayışı, %81'i Çin'den olmak üzere 19.000'den fazla kişinin oturma izni almasını sağladı. Özellikle “yerleşmeden göç” için tasarlanmış olsa da program, göç etmek yerine AB içinde daha çok hareketliliğe sahip olmayı isteyen iş adamlarını çekmekten, fırsatı yurt dışına taşınmak için kullanan ailelere daha çekici göründü. Çok yönlü çocuklar yetiştirmeyi sağlayacak sağlıklı bir ortamda yaşamak gibi, ekonomik olmayan amaçlar için bu yatırımı bir araç olarak kullandılar.

Macaristan'daki Çinli “altın vize” göçmenleri, Beijing, Shanghai, or Guangzhou gibi Çin metropollerinden gelen orta sınıf ailelerdi. Bu aileler, Çin'deki gelirleriyle ya da oradan gönderilen parayla geçinmeye devam ediyordu. Çoğu güneydoğu Çin'den, çoğunlukla ekonomik birikim yapmak üzere [1990'ların başında Macaristan'a gelmiş olan](#) küçük çaplı tüccarların aksine bu aileler Macaristan'a, indirimli bir fiyat karşılığında, [otantik “Avrupa” olarak tahayyül edilen](#) yeşil, kültürel olarak zengin ve ırksal olarak beyaz bir kent ortamında rahat bir yaşam biçimi sürmek üzere göç ettiler.



Macaristan'ın “Altın Vize” Programının tanıtımı.
Fotoğraf: <http://immigration-hungary.com/EN/>.

Bu ailelerin Çin'i terk etme ve Macaristan'ı seçme kararlarının kaynağında, reform dönemi Çin'de “[tek çocuk politikası](#)” içinde çocukluğun tarihsel, toplumsal, ekonomik ve siyasi inşası bulunmaktadır. Hükümet 1970'lerin sonunda aile planlama programını başlattığında, ileri sürdüğü bir mantık nüfusun “[niteliğini](#)” artırmak için niceliğini azaltmaktı. Nitelik böylece, tek çocuklarının [niteliğini](#) mümkün olan en yüksek seviyeye çıkarmakla görevlendirilmiş [orta sınıf ebeveynler için bir takıntı](#) haline geldi. Resmi söyleme göre bireyin bedensel, ahlaki ve eğitimsel niteliği yalnızca bireysel çaba meselesi değil, aynı zamanda çevresel etkilerin de bir sonucuydu. Fakat orta sınıf ebeveynlerin bu tür bir çevreye dair beklentileri, Çin metropollerinin sunduklarını aşıyordu.

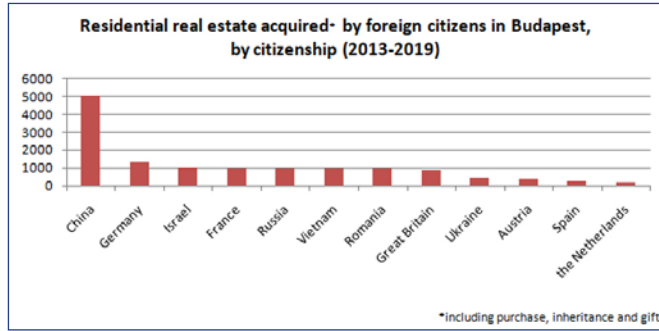
> İndirimli fiyata Avrupa'da ev

Bu bağlamda fiziksel ve sosyal çevrenin ve eğitimin tatmin edici olduğu ve yaşam masraflarının hesaplı olduğu Macaristan, orta sınıf Çinli göçmenler tarafından ideal bir mevki olarak görülüyordu. Çinli altın vize göçmenlerinin çoğu için hedef, iyi bir lokasyonda uygun bir emlak bulmaktı. Bu, iyi bir yatırım olmanın yanı sıra, aile için potansiyel bir yuva olarak görülüyordu. İdeal bir yuva olgusu, bir “kesinlik ve yerleşiklik” hissiyle ve [ev sahipliği](#) fikriyle bağlantılıydı. Miras olarak bırakılabilecek bir ev sahibi olma imkanı Çinli göçmenlere Macaristan'da (çoğunluğu için başkent

“Macar altın vize programının uygulamaya geçirilmesinden geçen seneye kadar, Budapeşte’de yabancılar tarafından alınan emlak sayısında önemli bir artış oldu.”

Budapeşte’de) Çin’deki megaşehirlerden ya da küresel kapitalizmin küresel ya da geçit şehirlerinden daha düşük sermaye ile daha iyi bir yaşam kurma şansı veriyordu.

Macar altın vize programının uygulamaya geçirilmesinden geçen seneye kadar, Budapeşte’de yabancılar tarafından alınan emlak sayısında önemli bir artış oldu. Emlak piyasasındaki genel patlamaya rağmen Çinliler en büyük yabancı bireysel yatırımcı grubunu oluşturdu.



Çinli sakinler arasında Budapeşte’de emlak sahibi olmayı çekici bulanlar yalnızca altın vize göçmenleri değildi. Önemli miktarda küçük ölçekli tüccar da konut yatırımlarına döndü. Fakat araştırmamız, şehir merkezinin her iki grup açısından da popüler olmasına rağmen küçük ölçekli tüccarların Çinli toptan ve perakende piyasalarının daha yakınındaki ya da Peşte tarafındaki daha hesaplı banliyölerdeki mülkleri tercih etme eğiliminde olduğunu ileri sürmektedir. Altın vize göçmenleri ise daha pahalı Buda tarafının yokuşlu ve yeşil bölgelerindeki yeni konut projelerine ve Budapeşte metropol bölgesindeki müstakil evlere daha çok ilgi göstermektedir.

Bazı altın vize göçmenleri hem yatırım hem yerleşme amaçlı mülk alsa da, ev seçimine geldiğinde genellikle okulların ve konutların niteliğinin yüksek olduğu mahal-

lelerde daire aramışlardır. Niteliğe dair soyut fikirler mekana haritalandırılmış ve mahallenin ve okulun ideal ırk (burada atıfta bulunulan Roman ve göçmen çocuklardır) ve sınıf yapısının kesişimi üzerinden değerlendirilmekte ve seçimli kozmopolitizm biçimini almaktadır. [Batılı yaşam biçimlerinden etkilenen fakat Müslüm ve/ya Siyahların varlığında tehlike hisseden](#) pek çok Çinli, kendileri de göçmen oldukları halde, Macaristan hükümetinin yüksek derecede göçmen karşı sağcı popülizmine güvenmektedir. Yeni gelen pek çoğu Macaristan’da dair algılarının kendilerine Batı Avrupa ülkelerinden daha çok kucak açan bir ülke olduğunu ve neredeyse hiç ayrımcılığa uğramadıklarını vurgulamışlardır. Paradoksal olarak, görüşülen aynı kişiler, görece az sayıda mültecinin, Müslüman ve/ya Afrikalı göçmenin ülkeye yerleşmesiyle sonuçlanan hükümetin seçici göçmen politikasını, güvenli hissetmelerine katkıda bulunduğu için övmüşlerdir.

Macar oturma izni ve vatandaşlık statüsü, ulusal hükümet tarafından Batı Avrupa dışındaki ekonomik kaynaklara erişmek için stratejik biçimde bir politika aracı olarak kullanılmaktadır. Bu, altın vize programı ya da devletler arası diplomasinin bir parçası olarak özel kanallar üzerinden yapmaktadır. Bu, hem iktidardaki siyasi seçkinlerin ekonomik çıkarlarını güçlendirmekte hem de AB düzeyinde ekonomik ve siyasi yaptırım gücü kazanılmasına yardımcı olmaktadır. Transatlantik güç bloğunun dışındaki yükselen küresel bir gücün vatandaşları olarak Çinli altın vize göçmenleri, bu süreçten karlı çıkan kimseler olabilir. İronik bir biçimde, bu tartışmalı siyasi ve ekonomik ortamda, Budapeşte’de evde oldukları hissine ve Avrupa’ya aidiyet hissine sahip olabilirler. ■

Fanni Beck’e ulaşmak için <beck_fanni@phd.ceu.edu>

Eszter Knyihár’a ulaşmak için <nyihar.eszter0302@gmail.com>

Linda Szabó’ya ulaşmak için <szabo.linda@periferiakozpont.hu>

> İtalya'daki Çinliler: İşletmeler ve Kimlik

Ting Deng, Nüfus Çalışmaları ve Eğitimi Merkezi, Brown Üniversitesi, ABD



Milan'ın Çin mahallesinde bir posta kutusu üzerinde Çince oda kiralama reklamları. Fotoğraf: Ting Deng.

Yuan 1988 senesinde Bolonya'da doğdu. İtalya'ya ilk olarak 1930'larda gelmiş Çinli bir ailenin üçüncü jenerasyonundan. İtalyan toplarlarına adım atmış ilk akrabası büyükbabasının kardeşiydi. Büyükbabasının kardeşi, aynı köyden başka bekar erkeklerle birlikte yurt dışındaki işlerde şansını denemek üzere İtalya'ya gitmişti. O zamanlar pek çok başka Çinli erkek gibi, ırklararası evliliğin faşist rejim tarafından resmi olarak engellenmesine rağmen, kırsal bölgeden bir İtalyan kadınla evlendi. Yuan'ın büyük amcası diğer pek çok Çinli erkeğin aksine İkinci Dünya Savaşı sırasında Çin'e geri gitmedi. Onun yerine İtalyan eşiyle birlikte deri çantalar yaptıkları kendi zanaat atölyesini işletti. Birkaç çocukları oldu, fakat Yuan'a göre, hiçbirisi daha sonra İtalya'ya göçen Çinli akrabalarıyla iletişimde kalmadı. Yuan'ın büyükbabası 1950'lerde İtalya'ya gittiğinde kardeşiyle aile deri işinde çalıştı. Eşini ve çocuklarını Çin'in güneydoğu kıyısındaki Wenzhou bölgesinde doğduğu köyde bırakmıştı. Yuan'ın babası ve kardeşleri babalarıyla 1978 yılında İtalya'da tekrar bir araya geldiler. Yuan'ın babası İtalya'da bir Çin restoranı açtı. Daha sonra eşi ve kızı da ona katıldılar. Restoran Bolonya'da şu an en yoğun Çinli nüfusuna sahip semtinde bulunuyordu. Yuan'ın babasının kardeşlerinin hepsi kendi atölyelerini veya restoranlarını açtılar. Klasik bir zincirleme göç vakası olarak Yuan'ın ailesi tek tek kendi akrabalarını işletmelerinde çalışmak üzere İtalya'ya getirdiler. Bu akrabalar daha sonra kendi girişimlerini başlatmak üzere ayrıldılar.

Wenzhou'dan gelen bu ilk göçmenlerin hiçbirisi muhtemelen kendileriyle başlayan zincirleme göçün sonunda yüz binlerce Çinli vasıfsız işçiye İtalya'ya ve Avrupa'nın diğer yerlerine getireceğini beklemiyordu. Bu Çinli göçmenler, Çin'in kapitalist dünyaya açılmasından beri, "[Avrupa'da hızlı şekilde zengin olmaya](#)" hevesliyidiler. 1980'lerin ortasından 2008 küresel krizine kadar Çinli göçü, küresel hızlı moda endüstrisinde yükselen İtalyan üretimi markalar için ucuz ve esnek ulusötesi emek talep eden [İtalyan emek piyasasıyla](#) kesişmişti.

İmalat atölyeleri, Çin restoranlarıyla birlikte, bu Çinli göçmen jenerasyonun ve ailelerinin varlıklılışmalarını sağlayan

>>

iki büyük özel işletme biçimi oldu. Çin küresel bir mal üreticisi ve ihracatçısı olarak yükseldiğinde, ithalat-ihracat ticareti ve bununla alakalı toptan satış işletmeleri 1990'lardan beri İtalya'ya gelen yeni Çinli akını açısından ekonomik başarı için yeni bir ekonomik patika haline geldi. Yeni milenyumda Çin'den kitlesel göç yavaş yavaş sona ererken etnik Çin ekonomisi giderek küçük perakende satış ve hizmet endüstrisine doğru genişledi. Giderek daha çok Çinli çeşitli yerel nüfusu hedef alan küçük semt işletmelerine taşındı. Bunların içinde kahveciler, ucuz tüketim malı dükkanları ve berberler vardı. Son yıllarda İtalya'da daha çok Çinli göçmen ulusötesi işletmelerle ilgilenmektedir: bazıları Çin'de yatırım yaparken diğerleri, her iki ülkedeki Çinli tüketiciler için gelişen küçük işletme sektörüne dahil olmak üzere Çinli sosyal medya platformu WeChat'i kullanmaktadır.

İtalya'daki Çinli nüfusun içindeki çeşitlilik, nesiller arası farklılıklar açısından da giderek daha görünür hale gelmektedir. Yuan'ın jenerasyonundaki İtalya'da doğmuş ya da en azından İtalya'da büyümüş Çinliler, artık eski jenerasyonlar gibi tipik olarak ucuz emeklerini satmaya dayanan etnik ekonomiler içinde kalmaktan tatmin olmamaktadır. Artan sayıda İtalya doğumlu Çinli üniversite eğitimi almıştır ve anaakım emek piyasasına dahil olmayı hedeflemektedir. Fakat Çinli kimliği ve etnik kaynaklar, daha genç Çinli jenerasyonunun bel bağladığı önemli bir sosyal ve kültürel sermaye olmayı sürdürmektedir. Bazıları avukat, doktor ve diğer profesyonel mesleklerde çalışır ve çoğunlukla Çinli komüniteye hizmet ederken, diğerleri İtalya'da operasyonlara sahip olan yeni Çinli kamu ve özel işletmeler tarafından işe alınmaktadır. Bazıları ise İtalyan şirketleri ya da diğer ulusötesi şirketlerde çalışmak üzere Çin'e taşınmıştır. İronik bir biçimde Yuan ve onun jenerasyonundan pek çok Çinli, Çin dilinin önemli olduğu düşünülmeyen bir ortamda büyüdükleri halde, yetişkinler olarak Mandarince öğrenmektedir. Yuan'ın jenerasyonundaki genç ebeveynler artık çocukları için Çincenin eğitim açısından bir gereklilik olduğunu düşünmektedir.

Kendileri Çin'de kısıtlı yaşam deneyimine sahip olsa da Çin artık İtalya'daki Çinliler için sadece uzakta hayali bir yer değildir. Büyüyen ekonomik bir güç olarak Çin, İtalya'daki etnik Çin ekonomilerini şekillendirmekte giderek daha büyük bir rol oynamaktadır. Çinli olmak, ekonomik olarak belirsiz günümüzde ve gelecekte hayatta kalabilmek için faydalanmayı umdukları bir "etnik sermaye" biçimidir. Fakat Çin, İtalya'daki etnik Çinliler için yalnızca bir kaynak membası değildir. Aynı zamanda onlar için giderek daha sıklıkla bir ülke olarak İtalya'yı değerlendirirken kullandıkları bir referans noktası haline gelmektedir. Çin'in ekonomik başarısıyla karşılaştırıldığında pek çoğu İtalya'daki ekonomik durgunluğa içermekte ve Avrupa'nın daha geniş anlamda çokkültürlü gerçekliğine dair hayalkırıklığına uğramaktadır. Çoğu gündelik yaşamda karşı karşıya kaldıkları ayrımcılığı, "razzismo"yu eleştirmekte, fakat sıklıkla diğer göçmenleri ve dükkanlarını ya da barlarını işletirken tanıştıkları İtalyanları yargılamak anaakım stereotipleri içselleştirmektedir. İtalyanları genellikle tembel, dağınık ve Çinlilerden daha az çalışkan olarak indirgemektedirler. İtalya'daki pek çok Çinli bir yandan İtalyanların boş zamanı ve genel olarak yaşamdan keyif almayı kucaklamalarına hayran kalırken, diğer yandan İtalya'daki ekonomik zorluklara neden olanın tam da bu özellik olduğuna inanmaktadır.

Hong Kong'un sınır dışı etme yasasına dair protestolar, Xinjiang ve COVID-19 pandemisi gibi Çin'le ilişkili birtakım tartışmalı konularda İtalya'daki pek çok Çinli, Batı medyasında Çin devletine yöneltilen eleştirilere rağmen Pekin hükümetinin yanında tavır almışlardır. Hatta Çin'in ekonomik (ve giderek daha iddialı bir biçimde siyasi) bir güç olarak küresel yükselişi, İtalya'da uzun süredir yerleşik olan Çinli etnik komünitelerin iş sınırlarını yeniden çizmekle kalmamış, aynı zamanda İtalya'daki Çinlilerin etnik bilincini (yeniden) şekillendiren bir diaspora milliyetçiliğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu anlamda, Yuan'ın büyükbaba ve büyükannelelerinin terkettiği Çin ve yuva kurmak için tercih ettikleri İtalya artık neredeyse tanınmaz hale gelmiştir. ■

Ting Deng'e ulaşmak için <ting_deng@brown.edu>

> Sırbistan'daki Çinlilerin Değişen Statüsü

Jelena Gledić, Belgrad Üniversitesi, Sırbistan



Sırbistan'ın başkentinde Çinli turistleri çekmeye çalışan bir restoran.
Fotoğraf: Jelena Gledić.

Çin Halk Cumhuriyeti ve Sırbistan Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler son on yıldır yakınlaşmayı sürdürmektedir. Bu durum, göçmen komünitelerinde ve göç eğilimlerinde de değişikliklere yol açmaktadır. Sırbistan'daki Çinlilerin statüsü, ekonomik kriz anlarında gerekli bulunan, istenmeyen dışlanmışlardan, hem çekici bir fırsat hem de potansiyel bir tehdit olarak algılanan karmaşık bir gruba dönüşmüştür.

> İlk göç dalgası

İlk büyük Çinli göçmen grupları Sırbistan'a 1990'larda yerleşti. Bu durum, Macaristan'ın vize koşullarındaki zorlayıcı değişikliklerden sonra güneye doğru kaymalarıyla gerçekleşti. Bu kişiler genellikle Çin'in güney bölgelerinden gelen tüccarlardı; ulusötesi işletmelerin operasyonlarını sürdürüyorlar ve görece izole komüniteler halinde yaşıyorlardı. Bu kez Budapeşte yerine Belgrad'dan tüm bölgede mal dağıtmaya devam ettiler. Bu gişimcileri güdüleyen, tüketim mallarının kısıtlı oluşundan kar etmelerini sağlayan [geçiş ekonomileri arayışlarıydı](#). Mevcudiyetleri, [Doğu Avrupa'da Çinli göçünün tarihsel eğilimlerinin](#) bir devamı

olarak görülebileceği kadar, [Çin'in değişen küresel pozisyonunun bir sonucu](#) olarak da görülebilir. Aynı zamanda Sırbistan'ın Avrupa içindeki pozisyonu merceğinden de bakılabilir: Sırbistan, Avrupa Birliği'nden daha gevşek düzenlemelere sahip olması nedeniyle Çinli tüccarlar için cazip bir mevki olsa da, kalıcı olarak yerleşmek isteyen göçmenlerin sayısı fazla değildi. Çocuklarını Çin'de okula göndermeyi tercih ettikleri için Sırbistan doğumlu Çinli nüfus büyük bir grubu oluşturmamaktadır. Sırbistan'ın AB üyeliğine doğru ilerleyişi yavaşlarken Çinlilerin sahibi olduğu pek çok işletme de Bulgaristan, Romanya, İtalya, Hırvatistan ve diğer AB ülkelerine ve hatta Güney Amerika ve Afrika'ya taşınmıştır.

Sırbistan nüfusu içindeki ilk Çinli komünitelerin statüsü, [birkaç araştırmaya](#) konu olmuştur. Bu Çinli göçmenlere dair algı genellikle olumsuzdu, sattıkları malların düşük kalitesiyle özdeşleştiriliyorlardı. Sırlar onları, 1990'lardaki ekonomik yaptırımlar süresince az bulunan çeşitli malları tedarik eden kişiler olarak takdir ediyordu. Fakat herkesin aşmak için hevesli olduğu bu çalkantılı tarihsel dönemle bağlantıları, olumsuz statülerine de katkıda bulundu.

>>

> Yeni göçler ve hareketlilik

Çin ve Sırbistan'ın 2009 yılında stratejik bir ortaklık kurmasından itibaren, iki ülkenin iş birliği giderek daha yoğunlaştı. Kemer ve Yol Girişimi bünyesinde Sırbistan'da Çinli inşaat projeleri ve yatırımlarında belirgin artış oldu; kültür ve teknoloji alanlarında iş birliği güçlendi; son olarak bir Çinli doktor ekibi Sırbistan'ın COVID-19 tedbirlerinin geliştirilmesine "Çin modeli" çerçevesinde öncülük etti. Fakat bu değişiklikler Sırbistan'da halihazırda yaşayan Çinli göçmenlerin statüsünü önemli ölçüde etkilemedi. Çünkü Sırp [girişimcileri Çin'le eş anlamlı görmüyordu](#) [makale Sırpça'dır]. Dahası, yeni göç ve hareketlilik eğilimleri Sırbistan'a yeni Çinli dalgaları getiriyor ve bu kişiler Çin'in yüzü olarak algılanıyordu.

Çin yatırımları yeni bir göç dalgası getirdi. Beden işçileri ve orta ve üst yönetim dahil olmak üzere göçmenler, belirli süre için Sırbistan'a taşındılar. Fakat projelerin çok tanıtımı yapılsa da yeni Çinli komüniteler göz önünde değil, çalıştıkları uzak inşaat ve konut projelerinin yakınında yaşamaktadırlar. Bu, Çinli inşaat işçilerinin bu kadar büyük sayılarda ve devletler arası anlaşmalar altında bir Avrupa ülkesine göç ettiği ilk durumdur. Bu durum, Avrupa'da sıklıkla yasadışı ve görünmez olarak [yeme içme hizmeti](#) ve [tekstil atölyeleri](#) biçiminde varolan Çinli emeğinden kopuşu temsil etmektedir.

Sırbistan'daki ikinci yeni Çinli akını, 2017 yılında kurulan karşılıklı vizenin kaldırılmasıyla birlikte göçten ziyade hareketlilik nedeniyle geldi. Bu sistem önemli sayıda Çinli turistin ülkeye gelmesini sağladı. Bu grup özellikle Çin'in orta-üstü sınıfına ait olmakla birlikte sayıları o kadar büyüktü ki [turist bölgelerinde devriye gezmek üzere Sırp ve Çinli polis memurlarından oluşa ortak polis birimleri](#) oluşturuldu. Kıbrıs ve diğer [Batı Balkan](#) ülkeleriyle birlikte Sırbistan'da [2019 yılında Çinli turist sayısında en büyük yükselişi](#) görmüş Avrupa ülkeleri arasındaydı. Turizmdeki bu yükseliş, [Doğu Avrupa](#)'da diğer yerlerdeki eğilimlerle benzerdir. Fakat buna henüz, örneğin Macaristan ya da Portekiz'deki gibi orta-sınıf yaşam biçimi göçü eşlik etmemektedir. Bunun sebebi muhtemelen Sırbistan'ın AB dışında olmasıdır.

> Ortak bir geleceğe doğru

Son gelişmelere dair henüz kapsamlı bir araştırma yoktur. Yine de, medyaya ve anekdot niteliğinde kanıtlara genel bir bakış, Sırp nüfusunun bu iki yeni gruba karşı farklı

tepki verdiğini gösteriyor. İkinci grup nezaketle karşılanmıştı – iş insanları görece varlıklı Çinlilerin sayısının artmasını bir fırsat olarak görmüşler ve hizmet sunumunu onların belirli ihtiyaçlarına göre düzenlemeye ya da kurmaya çalışmışlardı. Bu konuda az çok başarılı olmuşlardı. Ülke için potansiyel ekonomik avantaj, Sırbistan'daki her temel seyahat bölgesinde açıkça görülüyordu. Bir yandan da Çin yatırım projelerinde çalışanlar bazen Sırbistan'ın yüksek işsizlik oranı bağlamında potansiyel bir tehdit olarak telaffuz ediliyorlardı. Fakat aynı zamanda etnik gruplar arası arkadaşlıklara dair bireysel hikayeler ve yerel komüniteler ve Çinli işçiler arasında yakın bağlara dair örnekler de vardı. Bu tür Çinli göçmenlerle ilişkiler farklı biçimlerde gelişebilir ve dolayısıyla yakın gelecekte yakından gözlemlenmelidir.

Yirminci yüzyılın sonunda halihazırda Sırbistan'da yaşayan Çinlilerin statüsü ise bahsedilen bu jeopolitik ve ikili ilişkilerden çok etkilenmemiştir. Bazıları bu iki yeni grubu işlerini genişletmek için bir fırsat olarak görmüştür. Bunu inşaat şantiyelerine Çin yemeği ve malları götürerek ya da turist bölgelerinin yakınına Çin restoranı ve çay dükkanları açarak yapmıştır. Bazıları "yerel" pozisyonlarını kullanmış ve işletmelere projelerini nasıl yürütecekleri ya da acentalara nerelere tur düzenleyecekleri hakkında danışmanlık yapmışlardır. İlk dalga Çinliler başta bu yeni göçmenlerden daha düşük sosyoekonomik sınıfa aittiler. İnkâr edilemeyecek biçimde daha az gelişmiş bir Çin'den geliyorlardı. Fakat bugün yerel bilgi ve deneyimlerini kullanarak, gelen yeni dalga Çinliler için daha cazip hale geliyorlar. Zaman içinde muhtemelen, Sırp tarafına kültürler arası öngörü sunabilecekleri gerçeği, yerel popülasyonun gözünde onların da statüsünde bir değişiklik yaratabilir.

Bu farklı Çinli gruplar arasındaki dinamikler ve yerel komünitelerle ilişkileri, küresel siyasal iktisattaki yörünge kaymalarını yansıtmaktadır. Popülizm ve halk sağlığı gibi değişken faktörlerin güçlü etkisiyle, yeni göç eğilimleri mevcut sınırlara ve hiyerarşilere meydan okuyabilir ve her grubun pozisyonunun yeniden müzakere edilmesini gerektirebilir. Sırbistan'daki Çinlilere dair çok farklılık gösteren algılar, Sırbistan ve Çin'in değişen algısı ve pozisyonu göz önünde bulundurulduğunda, statüleri tümüyle farklı yönlerde gelişebilir ve gelecek göçmen dalgaları için zemin oluşturabilir. ■

Jelena Gledić'e ulaşmak için [<jelenagledic@gmail.com>](mailto:jelenagledic@gmail.com)

> Çinli Göçmenler ve COVID-19 Pandemisi

Martina Bofulin, Slovenya Bilim ve Sanat Akademisi Araştırma Merkezi (ZRC SAZU), Slovenya



Viyana, Avusturya'da bir grafiti. Mart 2020.
Fotoğraf: Sebastjan Jemec.

> Pandemi bağlantılı ırkçılık

2 020 yılında SARS-CoV2 salgının başlamasından kısa bir süre sonra, dünya çapında Çinlilere karşı önyargı, ırkçılık ve şiddet eylemlerinin artışına dair haberlerde bir artış görülmüştür.¹ Sıradan insanlar ve resmi görevliler arasında korku ve ırkçılığın birbirine karışması sonucunda Çinlilere bağırılmış, saldırılmış, dükkanları ve restoranları yıkıp yakılmıştır.

Bu saldırılardan en çok etkilenenler, Avrupa'da yaşayan Çinli küçük girişimcilerdir. Bu kişilerin yasal ikametleri genellikle ekonomik faaliyetlerine dayanmaktadır. Sadece "Çinli" oldukları için işleri hemen zarar görmeye başlamıştır. Bu küçük girişimcilerin çoğu 1980'lerin sonu ve 1990'ların başındaki "çıkış hareketi" sırasında Çin'i terk etmişlerdir. Zhejiang ve Fujian bölgelerinden, fakat aynı zamanda Çin'in kentsel yörelerinden ve Kuzeydoğudan gelmektedirler. Yıllar içinde yerleştikleri ülkelere iyi entegre olmuş, genellikle (çoğu Doğu ve Orta Avrupa'da) başarılı toptan

ithalat şirketleri, (İtalya ve İspanya'da) küçük tekstil işletmeleri ve Çin restoranları işletmişlerdir. Kişisel ilişkilerinde ve devlet otoriteleriyle temaslarında sözlü hakaretlere ve önyargıya maruz kalsalar da, genellikle kendilerini güvende hissetmişler ve bu tür ayrımcılığı verili kabul etmişlerdir. Bunun sonucu olarak genellikle "görünmez" azınlık olarak adlandırılmışlardır; Avrupa'daki ırkçılık tartışmalarında nadiren bahisleri geçmektedir.

Virüsün Avrupa'ya ulaştığı duyurulduktan yalnızca birkaç hafta sonra, Avrupa'daki Çinli küçük girişimciler satışlarda ve restoranlarına ziyaretlerde düşüş görmüşlerdir. Bazılarının (örneğin İtalya'da) dükkanlarına zarar verilmiştir. Otobüslerde ya da doktor muayenahanelerinde (Almanya, İtalya ve Slovenya'da olduğu gibi) sosyal mesafeye, satışmalara, saldırılara maruz kalmışlar, dövülmüşlerdir. Bunların nedeni İtalya, Hollanda ve Birleşik Krallık'ta olduğu gibi genellikle maske takıyor olmalarıdır. Aynı zamanda (Slovenya'da olduğu gibi) yalnızca kendilerini korumaya ça-

>>

İlişiyor oldukları halde kar etmek için maske stoklamakla suçlanmışlardır. Dahası, yalnızca Çinliler değil, Asyalı yüz hatlarına sahip herkes, herhangi bir zaman ya da yakın zamanda Asya'da bulunmalarından bağımsız olarak, bu tür davranışlara maruz kalmıştır.

> Direniş eylemleri

Bu korkunç dışlama eylemleri pek çok ülkede direnişle karşılaşmıştır. Örneğin İtalya'ya Zhejiang'dan küçük bir çocukken taşınmış olan Massimiliano Martigli Jiang, Floransa'nın turist bölgelerinde elinde bir pankart tutarken çekilmiş fotoğraflarını yayınlamakla bir sosyal medya kampanyası başlattı. Pankartta "Ben virüs değilim, bir insanım. Önyargılarınızdan kurtulun" yazıyordu. İsveç'te Kore asıllı İsveçli sanatçı Lisa Wool-Rim Sjöblom pandemi sırasında Asyalıların maruz kaldığı dışlama üzerine tek panelli bir karikatür paylaşıırken, İtalyan sanatçı Laika Roma'daki Asyalılara karşı ırkçılık ve pandemi arasındaki bağlantıyı ele alan sokak sanatı yapıyordu. Dolayısıyla COVID-19 ırkçılığının, Avrupa'da beyaz olmayan insanlara karşı bireysel ve sistematik ırkçılığa dair gelişen tartışmalara ve aynı zamanda Asya kökenli Avrupalıların ve Asya'dan yeni gelenlerin büyüyen aktivizmine katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür.

> "Dönülen evdeki" dışlama

Çin dışındaki Çinli göçmenlere karşı ırkçılığa dair (hem medyada hem de konuyla ilgili Wikipedia sayfasında) pek çok haber bulunurken, Çin'e döndüklerinde karşı karşıya kaldıkları dışlamaya dair az şey bilinmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti, Mart 2020'de yeni yerel bulaş bulunmadığını açıkladıktan sonra, yurt dışından "ithal vakalar"ı yakından takip etmeye başlamıştır. Bulaşı önlemek için hızlı bir şekilde çeşitli tedbirler uygulamaya başlamıştır. Bir yandan da Çin büyükelçilikleri, diaspora örgütleri ve göçmenlerin memleketlerinin temsilcileri göçmenlere Çin'e dönmeleri için çağrılarda bulunmuştur. Çin vatandaşlarının yurt dışından dönüş akını, Çin'in virüsü zaptetmek için aldığı sıkı tedbirlerin etkilerini ve Çin'in virüsün hızlı ve etkili şekilde üstesinden gelmiş bir ülke olduğuna dair "başarı anlatısını" tehdit etmekteydi.

"İthal vakaların" tehdidinde dair hükümet tarafından başlatılan söylem, sosyal medya kullanıcılarına da ulaşmıştır.

Pek çok internet kullanıcısı yurt dışından gelenlerin "geldiklere yere dönmeleri" için çağrıda bulunmuş, onları "koca bebekler"² gibi hareket ettikleri ve "anavatanı inşa etmeye katkıda bulunmadıkları halde ona zarar vermek için uzaktan koşarak geldikleri" için kınamıştır. Zaman içinde devletin anaakım medyası yurt dışındaki Çinlilerin anavatanlarına katkılarını vurgulamaya ve internetteki nefret söylemi patlamasının önünü almaya karar vermiş olsa da, ortaya çıkan dışlama söylemi, yurt dışındaki Çinlilerin kırk önce başlayan reformlardan beri ulus inşasında oynadıkları sembolik rolün olası dönüşümlerini sergilemektedir. Çünkü göçmenler geçmişte anavatanın modernleşmesine katkıda bulunan yurtseverler olarak görülmekteydi.

Yerleştikleri yerlerde olduğu kadar geldikleri yerde de dışlanmayla karşılaşan pek çok Çinli göçmen, COVID-19 nedeniyle ait oldukları alt grupların üyelerinin (akrabalarının, arkadaşlarının ve hemşerilerinin) damgalamasıyla da karşı karşıya kalmıştır. Bu damgalama özellikle Zhejiang bölgesindeki Qingtian gibi Çin'in geleneksel olarak göç veren yerlerinden gelen küçük girişimciler arasında çok güçlü olmuştur. Bu kişiler, Doğu Çin'in dağlık bölgelerinden gelen ve dünyanın farklı yerlerinde bulunan, birbirine sıkıca bağlı akraba ve arkadaşlardan oluşan sosyal ağlar içinde yaşamaktadır.

Pandemi böylece dışlanma ve önyargının hala Çinli göçmen deneyiminin bir parçası olduğunu, hatta yerleştikleri yerlerin ötesine geçerek göç sürecindeki her yere yayıldığını gözler önüne sermiştir. Dahası, Çin'de Çinli göçmenlere dair yeni bir dışlayıcı söylemin ortaya çıkışını da vurgulamıştır. Öte yandan daha genel bir düzeyde, hareketliliği kısıtlayan ve hangi hareketliliğe izin verildiğini, hoşgörülüğünü ve hangisinin hoşgörülmediğini daha da dar kapsamda tanımlamak için kullanılan, göçmenleri ve hastalığı birbirine bağlayan tahayyüllerin sürekliliğini de göstermektedir. ■

Martina Bofulin'e ulaşmak için <martina.bofulin@zrc-sazu.si>

1. <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/covid-19-crisis-triggers-eu-racism-against-asians-rights-agency-says>

2. "Koca bebek" terimi psikolog Wu Zhihong'un *The Country of Giant Babies* [Koca Bebekler Ülkesi] kitabından gelmektedir. Yazar kitapta genç Çinlilerin kişisel gelişimini eleştirmektedir. Terim internette sıklıkla talepkar ve kibirli kişileri tarif etmek için kullanılmaktadır.

> Aşırı-Sağ Rejimlerin Karşılaştırmalı Bir Analizine Doğru

Walden Bello, Binghamton New York Eyalet Üniversitesi, ABD

C OVID-19 pandemisi, solun daha ilerlemeci çizgisinden hareketle toplumun yeniden nasıl örgütlenebileceğine dair çeşitli fikirlerin ortaya çıkmasına zemin hazırladı. Dünyanın birçok yerinde gerçekleştirilen webinarlarda, insanlara aralarında canlandırılmış sol Keynesçilik, küçülme, ekofeminizm, gıda egemenliği, özgürleşmeci Marksizm ve Buen Vivir ya da “İyi Yaşamak” anlayışının bulunduğu bir dizi alternatif sunuldu.

Dani Rodrik’in de betimlediği gibi tek sorun, egemen liberal demokrasiyle neoliberal ekonominin derin bir krize girmesi ve hatta “yavaşça ölmesine” rağmen bu muhtemelen fikirlerin siyasi arenada çok az ya da hiç etki yaratmamasıdır.

Siyasi yelpazenin karşı tarafına baktığımızda ise, ne muhafazakarların ne de aşırı sağın yenilikçi fikirler ürettiğini ve küreselleşmenin geri çevrilmesi gibi ilginç fikirlerinin de aslında soldan kopyalandığını görmekteyiz. Öte yandan, aşırı sağ siyasi bir devinime sahiptir ve COVID-19’un dengeleri altüst eden etkisi aslında bu devinimi daha da güçlendirmektedir.

Yirminci yüzyılın son on yılında Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği’ndeki sosyalist rejimlerin yıkılmasıyla beraber geçtiğimiz yüzyılın en büyük iki sürprizinden biri de aşırı sağın dünyada yükselişe geçmesi olmuştur.

2010 yılında, Macaristan dışında dünya üzerinde “yeni aşırı sağ” olarak nitelendirebileceğimiz hiçbir siyasi rejim yoktu. Şimdi ise yedi büyük demokrasinin dördünde aşırı-sağın iktidarını görüyoruz: Hindistan, Birleşik Devletler, Brezilya ve Filipinler. Bununla birlikte her ne kadar iktidardaki koalisyonun bir parçası olmasalar da seçmen ağırlığından dolayı Almanya, Danimarka ve İtalya’da da siyasetin ağırlık merkezinin sağa kaydığını söyleyebiliriz.

Sağ rejimler hem Küresel Kuzey hem de Küresel Güney’de güç kazandılar. Ortak özelliklere sahip olmalarının yanı sıra bu yönetici grupların, küresel politik ekonomideki yerleriyle ilintili olarak kendine has özellikleri de bulunmaktadır, dolayısıyla yapacağımız analiz gereğince her birini ayrı ayrı değerlendirmeliyiz ancak söz konusu rejimlerin kökenleri ve

dinamiklerini göz önüne alırken, küresel politik ekonomideki konumlarının önemini de hatırlatmaktan geri kalmamalıyız.

> Küresel Kuzey’de aşırı sağ

Küresel Kuzey’de aşırı sağ rejimlerin ve kişiliklerin yükselişine neden olan unsurlar nelerdir?

İlk olarak, Avrupa ve Birleşik Devletler’deki aşırı sağ, neoliberal politikaların insanların yaşam koşulları üzerinde yarattığı olumsuz etkiden kendilerine fayda sağlamayı başardı. Sosyal demokratların ya da merkez solun, neoliberal politikaların oluşturulması ve uygulanmasında söz sahibi olduğu öne sürüldü. Bu da, kendi seçmen tabanında sosyal demokratlara bundan sonra güvenilemeyeceği hissini aşılayarak, merkez sağın da zamanında destek verdiği neoliberal politikaların üzerini akıllıca örterek sol tarafından savunmasız bırakılan seçmenleri sağa çekmiş oldu ve solun her daim önem verdiği “refah devletçiliğini” de kendine göre uyarlayıp, bundan yararlandı.

İkinci olarak, Avrupa’da aşırı sağ, AB’nin seçimle işbaşına gelmeyen teknokrat liderlerinin üye devletlerin demokratik seçimlerle göreve gelen ulusal liderlerine tepeden baktıklarına kanaat getirip, Avrupa Birliği’ne (AB) tepki göstermekteydi. Böylelikle, 2015’teki sözde Troyka, Yunan halkına empoze edilen kemer sıkma programına dair yapılan referandum sonuçlarını göz ardı ettiğinde, Fransa’daki Ulusal Cephe’nin lideri Marine Le Pen kendine demokrat süsü vererek, “Ya demokrasi ya da Avro-diktatörlüğün seçilmesi gerektiği” yönünde beyanda bulunmuştu.

Üçüncü olarak ise, aşırı sağ partiler, etkili bir muhalefetle karşılaşmaksızın göçmen meselesinde hakimiyeti ellerine almışlardır. Aşırı-sağ, merkez sağ ve sol partileri göç konusunda uygulanabilir bir politika geliştirmedikleri için suçlamakla kalmamış, aynı zamanda merkez sağ, merkez sol ve Avrupa Birliği’nin iş birliği içinde olup, Avrupa ve Amerika toplumlarını “göç topluluğuna” çevirme amacıyla oldukları komplo teorisini de ortaya atmıştır.

Göç karşıtlığı ve beyazların oluşturduğu toplumun azınlıklar üzerinde hakimiyet kurmasına verdiği destek, aşırı sağın

“Ne muhafazakarların ne de aşırı sağın yenilikçi fikirler ürettiğini ve küreselleşmenin geri çevrilmesi gibi ilginç fikirlerinin de aslında soldan kopyalandığını görmekteyiz. Öte yandan, aşırı sağ siyasi bir devinime sahiptir.”

en önem verdiği konular arasında yer almakla beraber aşırı-sağ, küreselleşme-karşıtı, neoliberalizm-karşıtı ve “demokrasi yanlısı” görüşlerini oportünist biçimde ırkçı bir çerçevede dahilinde savunmaktadır. Fransa’da Marine Le Pen’in Ulusal Cephesi (FN), birkaç yıl önce karşı çıktığı artan oranlı vergilemeden yola çıkarak, varlık vergisinin yeniden düzenlenmesi gerektiğine dair çağrıda bulunmaktadır. Ekonomist Thomas Piketty bu tutumu, partinin bir nevi “topluma doğru yüzünü dönmesi” ya da zenginlere yüksek vergi yoluyla sosyal güvenlik sisteminin işçilerin yararına korunmaya çalışılması olarak nitelemektedir. Macaristan’da ise Viktor Orbán’ın Fidesz Partisi, aile yardımlarını arttırarak, işsizler için yeni iş olanakları yaratmaktadır. Aşırı sağ liderlerine göre sosyal refahın korunması ve desteklenmesi adına alınan önlemler, iş imkanları ve ekonominin korunması olumlu gelişmelerdir, ta ki bunlardan yalnızca “uygun” ten rengine, “doğru” kültüre ve “uygun görülen” etnik kökene sahip olanlar faydalandığı sürece. Elbette, bu görüş açıkça ifade edilmiyor ancak bu zamana kadar verilen mesaj bu yöndedir ve hayli etkili olmaktadır.

> Küresel Güney’de aşırı sağ

Küresel Güney’e yüzümüzü çevirdiğimizde, aynı Kuzey’de de geçerli olduğu gibi neoliberal yapısal düzenlemeler halihazırda kötü olan koşulları demokrasiyle yönetilen halkların çoğunluğu için daha da kötüleştirirken, Filipinler, Hindistan ve Brezilya gibi ülkelerdeki durum daha da temel bir soruna işaret ediyordu: liberal demokrasinin reddi. Filipinler’de Rodrigo Duterte, Hindistan’da Narendra Modi ve Brezilya’da Jair Bolsonaro bu reddin vücut bulmuş halidirler: Duterte, binlerce insanın haksız yere tutuklanmasına neden olan çarpık yargı süreciyle övünmekte, Modi, seküler ve çoğulcu Hindistan’ın çöküşünü yüceltmekte ve Bolsonaro da geçmişte 20 yıl hüküm süren askeri darbenin nostaljisini yapmaktadır.

Bu üç toplumda da yurttaşların liberal demokrasiden uzaklaşmalarının nedeni, liberal demokrasinin vadettikleri ve gerçekleştirebildikleri arasındaki derin uçurumdur. Hindistan Anayasası, 1987 Filipin Anayasası ve 1988 Brezilya Anayasası’nda yer alan bu muhteşem idealler ile derin yoksulluk, eşitsizlik ve halkın yetkisinin elinden alınmasının yarattığı gerçeklik arasındaki geniş yarık er ya da geç halkın galeyana gelmesine sebep olacaktır.

Aşırı sağın güçlenmesi, orta sınıfın süregelen illüzyondan kendini kurtarıp artık gerçekleri görmeye başlamasıyla da yakından alakalıdır. Yirminci yüzyılın son 30 yılında orta sınıf, Küresel Güney’deki diktatörlük rejiminin zayıflamasında merkezi bir konumdaydı. Son yirmi yıl boyunca ise, libe-

ral demokrasinin verdiği sözlerini yerine getiremediğini ve yaşam standartlarındaki düşüşü görmeye başlamışlardır. Her ne kadar neoliberal politikalar zarar görmüş olsalar da, kesin politik çözümlere hatta neoliberalizme duydukları ihtiyacı dile getirmektedirler. Söz konusu politikalar, orta sınıfın bir kısmının yaşam koşullarını zora sokarken diğer kısmına ve alt sınıfa yarar sağlayarak, kimilerinin de dediği gibi “istekli orta sınıf” yaratmakta ya da gelir düzeyi bakımından orta sınıfta olmayıp, orta sınıf olma isteği duyan insanlar haline getirmektedir. İkincisine teşvik etmek adına Modi, Duterte ve Bolsonaro neoliberal politikaları desteklerken, Kuzey’deki mevkidaşları da oportünist nedenlerden dolayı kendilerini bu liderlerden soyutlamaya çalışmaktadır.

Suçla yönelik korku ve sözde “tehlikeli sınıflar” da orta sınıfın sağa kaymasının önemli nedenleri arasında olmakta, bu durum özellikle eşitsizliğin ve yoksulluğun şiddetli boyutlara ulaşip insanları uyuşturucu ve suçla itmesinden de kaynaklanmaktadır. Brezilya ve Filipinler’de orta sınıfın suç ve uyuşturucu korkusu, seçimlere yönelik tepkinin ana nedeniydi. Aynı zamanda, uyuşturucu ve suç toplumsal bağlamından kopararak, bu iki unsurun zengin, orta ve yoksul sınıfların ortak sorunu haline getirmek Duterte’nin dehasını göstermektedir.

Yalnızca orta sınıf değil, yolsuzluk-karşıtı tutum da önemli bir etki yaratmıştır. Seçimler, “işe yaramayanlardan kurtulma” kampanyasıyla alevlenmiştir. Ancak öyle görünüyorki, yolsuzluğa savaş açarak iktidara gelen her parti, iktidarda oldukları süre boyunca yolsuzlukla anılıyor bundan dolayı halk da seçimlere şüpheyle yaklaşıyor ve her ne kadar onlarla birçok konuda farklı fikirlere sahip olmalarına ve siyaset açısından tehlike arz ettiklerini düşünmelerine rağmen, yolsuzlukla işi olmayan kişi imajı çizdiklerinden dolayı (gerçekte daha farklı olsalar da) Hindistan’da Modi, Filipinler’de Duterte gibi liderlere bel bağlıyorlar.

Brezilya’da, aralarında yolsuzluk yaptığı iddia edilen kişiler olduğundan oyların çoğu İşçi Partisi’ni cezalandırmak için Bolsonaro’ya gitti, ve tüm partiler öyle ya da böyle yolsuzluğa bulaşmalarına rağmen en büyük darbeyi Lula’nın partisi aldı çünkü iktidara gelmeden önce sicilinin tertemiz olduğunu iddia ederken, gücü eline alındığında yolsuzlukla gündeme gelmişti. Önceki rejimlerde yaşanan yolsuzluklar Lula ve daha sonra onun yerine geçen Dilma Rousseff’inkinden daha fazlaydı ancak iki yüzlülük üzeri örtülen sahtekarlıklardan daha güçlüydü.

İşçi sınıfı, köylüler, şehir ve kırsaldaki yoksullara gelindiğinde ise, Duterte ve Modi’nin bu kesimlerden gördüğü destek inkar edilemez. Ancak, toplumun daha alt sınıfları-

nın verdiği destekle orta sınıfın aynı kişilere verdiği destek arasında farklılıklar bulunmaktadır. Antonio Gramsci'den hareketle, alt sınıfların desteği "pasif konsensüs" olarak nitelendirilebilecekken, orta sınıftaki televizyon, internet ve basılı medyada yer alan görüşlere bakıldığında "aktif konsensüs" olarak değerlendirilebilir. Orta sınıfın entelektüel kesimi her daim kamuoyunu oluşturmakta ve Hindistan ile Filipinler'de bu kesimin çoğunluğu Modi ve Duterte'ye destek vermektedir.

Son olarak, aşırı sağın siyasi figürlerinin başarısında karizmalarının rolünü de dikkate almak gerekir. Özellikle Modi ve Duterte karizmatik kişilikler olup, rasyonel hesaplamalar, sınıf ve patronaja dair temellendirmelere meydan okumuş, söylediklerine ve yaptıklarına bakılmaksızın halkın çoğunluğunun desteğini arkalarına almışlardır. Kuzey'deki hiçbir aşırı-sağ figür, partisinin ve geniş kitlelerin karizmatik

liderliğine soyunan, 2020 seçimlerinde 74 milyondan fazla Amerikalının oyunu alan- 2016'da aldığı oy sayısından 11 milyon daha fazla olmak üzere- Donald Trump dışında bu iki şahsiyetin yarattığı büyük ilgiye mahzar olamamıştır,

> Sonuç

Küresel Kuzey ve Küresel Güney'deki aşırı sağ rejimler ortak özelliklere sahiptir. Bu makale aralarındaki farkları açıklamaya gayret etmiştir. Yazının asıl amacı, içinde bulunduğumuz küresel siyasi konjonktürde merkez ve soldaki rakipleri karşısında sağın nasıl bir siyasi güç kazandığını anlamaya yönelik kapsamlı bir yorumla katkı sağlamaktır. ■

Walden Bello'ya ulaşmak için waldenbello@yahoo.com

> Latin Amerika Sosyolojisinin Evrenselci Amaçları

Esteban Torres, Ulusal Córdoba Üniversitesi-CONICET, Arjantin

Küresel Diyalog bu bölümde, bir grup önemli Latin Amerikalı yazarın teorik açıdan getirdikleri yenilikleri, fikri yolculuklarını ve gelecekteki projelerini sunmaktadır. Tüm bu yazarlar her gün Latin Amerika'nın toplumsal gerçekliği ve birçok açıdan da dünya toplumunu daha iyi anlayabilmek adına teorik araçlar geliştirme çabasındadırlar. Ulusal kimlikleriyle beraber bu bölümde yer alan yazarlar, üzerinde çalıştıkları fikri projelerde Latin Amerika kimliklerinin izlerinin de bulunduğunu göstermektedirler. Bu durum aynı zamanda entelektüel bağlılıklarının bölgesel ve dünya toplumlarına da sirayet ettiğinin altını çizmektedir. Birçok misafir yazar diğer şeylerin yanında, günümüz dünya sosyolojisinin yapısal bir reforma hatta bir devrime ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Hiçbiri, yaratıcı güçlerinin engellenmesini istememekle beraber başkalarının fikirlerinin sözcülüğünü yapmaktan da korku duymaktadır. Her birinin, bölgelerindeki ve dünyadaki sosyal bilimlerin içinde bulunduğu duruma, bu alanın karşılaştığı teorik ve siyasi zorluklara ve toplumsal değişim süreçlerine ilişkin bilgi üretiminin gelecekte nasıl olması gerektiğine dair yorumu vardır.

Bu yazarlar - çalışmaları ve yetenekleriyle hem ülkelerinde, hem bölgelerinde hem de giderek Batı dünyasında kendilerine saygın bir yer edinmişler-

dir- en yüce şekilde sıra dışı bir emelin peşindedirler. Yeni sosyal teorileri araştırmak için kendilerini adanmışlardır. Her biri özgün araştırmaları, teorik yaratımları ve sosyolojik değişim yönündeki amaçları için birbirinden farklı konu, boyut ve sorularla ilgilenmektedir. Bununla birlikte, ideolojik tutumları, normatif kararları ve siyasi yönelimleri konusunda birbirlerinden farklılaşmaktadırlar. Bu bölümde yer alan yazıların çeşitliliği aslında bize yazarların tarihsel şimdiki zamanın büyük sorunlarına dair bölgesel anlamda yaptıkları okumalarda öne sürdükleri yaratıcı fikirleri, kendilerine ait açıklayıcı sosyal teorileri ve içinde yer aldıkları ve beslendikleri toplum için gelecek beklentilerini göstermektedir.

Ancak, bu bölümde yer alan tüm farklılıklar yüksek gerilimli ortak bir arzuya boyun eğmekte, her yazının yapısına sızmakta ve kaynağını Latin Amerika'nın en pırıltılı tarihinden almaktadır. Her bir fikri yolculuk, bölgesel otarşinin ve Latin Amerika'yı teorik anlamda egemenliği altına alan tüm ilkelerinin reddiyle inşa edilmiştir. Yazarların her biri, Latin Amerika ile özdeşleşen kimliklerini ve izleklerini olumlu ve ayırt edici, dünya sahnesinde bir özerklik kaynağı olarak görmekte ve dünya toplumları üzerine düşünmede kökenlerinin ya da konumlarının onlar için kısıtlama olmadığını belirtmektedir. Bölgesel tarihten kaynağını alan farklı bir öz-

gürleşme fikriyle beslenen şükranlık duygusu olmasaydı, bu bölümde ele alınan entelektüel izleklere ve fikirlere yoldaşlık eden kanaatler, güç ve özgünlüğü açıklamak mümkün olmazdı.

Son olarak, bu bölümde yer alan yazarların çoğunluğunun Latin Amerika Sosyal Bilimler Konseyi'nin (CLASCO) "Sosyal Teori ve Latin Amerika Gerçekliği" (*Teoría social y realidad latinoamericana*) çalışma grubu üyeleri olduğunu belirtmek isterim. Latin Amerika sosyolojisi ve sosyal bilimlerin günümüzde yaşadığı teorik bilgi eksikliğini gidermek amacıyla José Maurício Domingues ve benim koordinatörlüğünü yürüttüğüm yaklaşık 40 araştırmacıya ev sahipliği yapan çok uluslu kolektif bir alan yarattık. Bu isteğimizi gerçekleştirmek için dünya sosyolojisine dair farklı ülkeler ve bölgeler arasında teorik diyaloglara yer açmak büyük önem taşımaktadır. *Küresel Diyalog'un* editörlerinden Klaus Dörre'nin davetiyle Latin Amerika sosyolojisine ayrılan bu bölüm, tarihsel zamanın ivedilikle ihtiyaç duyduğu dünyalaşmaya (mundializasyon) yönelik yeni bir ruhun ortaya çıkmasına örnek olmaktadır. ■

Esteban Torres'e ulaşmak için
<esteban.torres@unc.edu.ar>

> Dünya Paradigması:

Sosyoloji İçin Yeni Bir Öneri

Esteban Torres, Córdoba Ulusal Üniversitesi-CONICET, Arjantin



Yirmi birinci yüzyılın başından beri dünya toplumlarının yaşadığı büyük toplumsal dönüşümler, sosyolojinin gelişiminde günümüzde dahi büyük rol oynayan iki paradigmasından ortaya çıkmaktadır: modern paradigma ve modernlik-karşıtı postmodern paradigma. Bu durum paradigma kayması yaratmaktadır. Benim sunacağım öneri “dünya paradigması” (WP; *paradigma mundialista*, ya da İspanyolca kısaltmasıyla PM) olarak adlandırdığım yeni, bilimsel aklın öne çıktığı postmodern bir program olacaktır.¹ Bu tür bir entelektüel galaksi, dünya toplumu, dünyanın toplumsal değişimi ve dünya sosyolojisine yönelik yeni bir fikri ortaya atmaktadır. Bu unsurların birkaçını aşağıda irdedeceğim.

> COVID-19’un ardından dünyalaşma

Latin Amerika sosyolojisinin yaşadığı önemli değişimler, eş zamanlı olarak deneyimlenen iki krize verilen

tepkilerdir: (1) neoliberalizmin içinde bulunduğu ağır kriz ve (2) sosyoloji ve tarihsel öneme sahip toplumların inandığı toplum fikrine dair filizlenen kriz. İlk kriz, dünya çapında *devletin yeniden merkezileştirilme* süreciyle güçlenmiş; ikincisi ise eşi benzeri olmayan *zihni ve fikri dünyalaşma* süreci sonucunda ortaya çıkmıştır. Latin Amerika’yı gözlemlediğimizde, devlet ve dünyalaşma süreçlerine dair bu iki kriz, 2008’de yaşanan küresel finansal krizin etkileri, Latin Amerika’nın tabandan başlayan bölgesel entegrasyonunun yarattığı son dalga (2003-2015) ve COVID-19 pandemisiyle daha da derinleşmiştir. Neoliberalizm krizi, modernlik-karşıtı postmodern paradigmayı olumsuz, modern paradigmayı olumlu yönde etkilerse, toplum fikrinin içinde bulunduğu kriz, modern paradigmayı daha büyük olmak üzere her iki paradigmayı olumsuz yönde etkileyecektir. Getirdiği yeni bakış açısını ve sosyal determinizm potansiyelini göz önüne alarak, bu yazıda ikincisine odaklanacağım.

COVID-19 pandemisi, insanlık tarihinde ilk defa hızlandırılmış bir biçimde zihni ve fikri dünyalaşma sürecini ortaya çıkardı. Bu süreç, merkezi öneme sahip şu üç süreci kapsamaktadır: (i) ulusa, bölgesel ve küresel alanlara bütüncül anlamda entegre olacak tek dünya toplumuna dair ön bir fikir; (ii) uluslar ve bölgeler arasında var olan eşitsizliklerin kaydı; (iii) dünya toplumunun sadece modern ya da “mo-

dernleşme sürecinde” olmadığına dair sezgi ya da onaylama.

Yukarıda bahsedildiği üzere dünyalaşma süreci modern ve postmodern modernlik-karşıtı paradigmalarının giderek tükendiğine işaret etmektedir. Her ikisi de, sosyolojik anlamda referans noktası olarak ulus devleti alan ön kabul ve ortak bilgiyle başlamaktadır. Herhangi bir ulus devlet fikrinin değil, birinci sanayi devriminden bu yana Küresel Kuzey’i etkisi altına alan özgönderimsel ve sınırlı bir ulus devlet- ideolojik türevleriyle beraber vizyonundan yola çıkılmaktadır. En incelikli versiyonu, ulus devlet fikrini etkili ve düşünömsel bir evrenselciliğin kendi tarihsel toplumlarını yüceltmek adına çeperdeki ülkelerdeki akademinin toplu asimilasyonuna yol açan bir anlayışla sarıp sarmalamaktadır. Modern ve postmodern paradigmaların altında birbirinden farklı metodolojik, epistemolojik ve teorik ulusalcılık yatmaktadır. Dünya sosyolojisinde, küreselleşmeye dair Batı kaynaklı teorilerin büyük çoğunluğu da bu sınırlı çerçeveden türetilmektedir.

Modern ve modernlik-karşıtı postmodern paradigmalarda bulunan eksiklikleri, yalnızca bu iki kriz açığa çıkarmamaktadır. 1980’lerden başlayarak kısmen dünya sosyolojisinde ve Latin Amerika sosyolojisinin tarihsel yeniden yapılanma sürecinde de bu durum vurgulanmıştır. Söz konusu yeniden yapılanma sosyolojik ve akademik-dışındaki siyasi pratikler arasın-

“COVID-19 pandemisi, insanlık tarihinde ilk defa hızlandırılmış bir biçimde zihni ve fikri dünyalaşma sürecini ortaya çıkardı.”

daki kopukluk ile sosyolojik pratiklerin bilimsel, eleştirel ve siyasi araçları arasındaki kopuklukla yakından ilişkilidir. Bu kopuş süreci siyasi aktörlerin ellerinin altındaki fikri kaynakları azaltırken, dünya sosyolojinin bilimsel olarak bozuşmasını ve siyasi güçsüzlüğünü daha da derinleştirmiştir.

> Dünya paradigmasının bilimsel projesi

Bu durum karşısında, ilerlemeci ve sol sosyolojiler hem modern özlerini yeniden geri kazanmalı hem de yeni dünya paradigmasına (WP) doğru açılımında bulunmalıdır. WP, dünya toplumunun dönüşümüne yön verecek bölgesel ve çoklu-bölgesel sosyo-bilimsel bir güç olarak sosyolojiyi kavramsallaştırmaktadır. Bu paradigma yeni bir postmodern bilimsel projeye, sosyolojinin bilimsel, eleştirel ve siyasi çekirdekleri arasında yeni bir bağlantı modeli ile sosyolojik ve siyasi pratikler arasında yeni bir aracın geliştirilmesine gereksinim duymaktadır.

WP'nin ilk bileşeni üzerinde durmak istiyorum: tarihselleşme, bölgeselleşme ve dünyalaşma ilkeleri arasındaki diyalektiği ortaya koyan bilimsel bir proje.² Dünyalaşma ilkesi, toplumun ilk alt katmanının ulusal değil dünyevi olduğunu öne sürmektedir. Modern ve modernlik-karşıtı postmodern paradigmaların çekirdeksel mekansal denklemini ters yüz etmesinden dolayı devrimci bir önermedir. Dünyalaşma ilkesi, şu üç sistemik düzeyin etkileşimiyle, bir üst birim olarak dünya toplumunu tanımlamaktadır: (i) birbirinden ayrılmaz ve birbirine indirgenemez ulusal, bölgesel ve küresel alanlar arasındaki ilişkiler; (ii) merkez-çevre ilişkileri; ve (iii) modern ve modern-olmayan arasındaki ilişki.

Bölgeselleşme ilkesi, dünya toplumunun referans noktası olarak bölgeselleşmenin alınmasını gerekli kılar. WP için dünya toplumu eş-zamanlı hem bölgesel hem de çoklu bölgesel olabilen eşitsiz bir toplumsal oluşumdur. Her bir bölgesel nokta,

yukarıda sözü geçen üç alan arasındaki asimetrik etkileşimin doğrudan ve dolaylı olarak tekil bir kümesidir. Benzer bir biçimde, dünya toplumu tek bir bölgenin ürünü olmamakla beraber, bahsettiğimiz toplumsal oluşumun bir bütünüdür ve bu dünya toplumunun değişimi her iki şekilde de mümkün değildir. Bu nedenle, inşa etme gereksinimi duyduğumuz yapısal dönüşümün devinimleri ve programları, gezegenimiz üzerindeki tüm tarihsel bölgelerden türemiş dünya toplumu teorilerini bir araya getiren dünya sosyolojisinin varlığını ortaya koymaktadır.■

Esteban Torres'e ulaşmak için
<esteban.torres@unc.edu.ar>

1. Bu paradigmaya dair daha ayrıntılı bir kaynak için; Torres, E. (2021) *La gran transformación de la sociología* [Sosyolojinin Büyük Dönüşümü]. Córdoba-Buenos Aires: FCS-CLACSO. Basıma hazırlanıyor.

2. Yazıya ayrılan yer ve aralarında en yenilikçi unsur olması nedeniyle, özellikle bu iki ilkeden bahsettim.

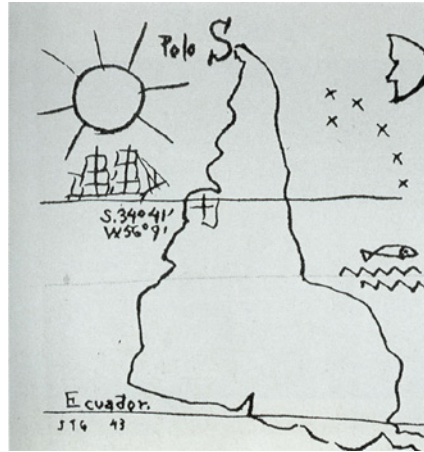
> Küresel Sosyolojiyi Küresel Moderniteyle İlişkilendirmek

José Maurício Domingues, IESP-UERJ, Brezilya

Siyaset sosyolojisi, Latin Amerika’da köklü bir yere sahiptir. Tek (politik ekonomiye daha önceden açılımlar getirmekle beraber “kültür” de önemlidir) olmamakla birlikte, Latin Amerika sosyolojisinin ana hatlarından birini oluşturur. Siyaset sosyolojisi, önceki toplumsal-temelli sosyolojik açıklamaların aksine siyaset biliminin Kuzey Amerika onayıyla da belli bir disiplini olarak ortaya çıkmasıyla yaygınlaşmış ve dönüşmüştür. Siyaset sosyolojisi önemli teorik bilgiler üretmiş ancak-Latin Amerika örneğinde de olduğu gibi- genel anlamda teorik katkı sunma konusunda yetersiz kalmıştır. Bu nedenle, moderniteye dair belli başlı hususlar belli siyasi boyutlarıyla tartışılıp, kavramsallaştırılmış ancak yapılan analizler çoğu zaman bölgesel düzeyde kalmıştır.

> Sosyal teori eksikliği

Bu duruma örnek olarak, Quijano’nun Latin Amerika’da neden bu kadar emek fazlası olduğunu ve bunun “marjinal bir kutup” yarattığını açıklarken Marx’ın “yedek sanayi ordusu” kavramından yararlanmasını verebiliriz. Quijano bir noktada, bu sorunun on dokuzuncu yüzyıl Avrupasında da yaşandığının ve göç yoluyla çözüme ulaştığını fark etti. Ancak, fikirlerinde daha ileri (Marx’ın düşüncelerine karşı çıkmak bir yana) gitme cesaretini kendinde bulamadı. Aynı duruma, Alman’ın “popülizm” kavramından yola çıkarak modernleşmenin, kitleleri demokratik bir siyasi sistemin dışında tutarak, oportünist seçkinler tarafından “manipüle” edi-



Bu resim, Uruguaylı-İspanyol sanatçı Joaquín Torres García’nın (1943) dolma kalemle çizmiş olduğu “América Invertida” adlı eseridir. Latin Amerika kıtasının ters çevrilmiş imgesi, Güney-Amerika sanatının kendine duyduğu güveni simgelemektedir. Fotoğraf: Creative Commons.

lebilmeleri için “müsait” hale getirdiği tartışmasında da düşüldü. Bu yönüyle Avrupa hakkında söylenecek daha fazla şey olabileceken Alman (faşizm yüzünden İtalya’dan Arjantin’e göç etmiştir) yalnızca Arjantin üzerine yazmış ve daha sonrasında diğer yazarlarla birlikte savını Latin Amerika genelinde tekrar ele almıştır. Hiçbiri bu noktadan öteye gitmemiştir. Pablo González Casanova ve Rodolfo Stavenhagen tarafından öne sürülen “iç sömürgecilik” kavramı, modern, postkolonyal devletlerin yerel topluluklara verdikleri zararı ele alsada da, aslında modern devletlerin- her yer için geçerli olabilecek- genel özelliklerine dair bir şemanın elde edilmesine olanak tanıyabilirdi. Ancak, bu tür sonuçlara varamadılar. Floreson Fernandes dahi teoriye dair yeni bilgi

üretmemenin nedenlerini nitelikli personel ve kaynak yetersizliği ile beraber aciliyet gerektiren diğer somut meselelerin varlığı olarak sıraladı.

Latin Amerika sosyolojisi- ve aslında genel olarak sosyal bilimler- kavramsallaştırma konusunda her daim sorun yaşamaktadır. Her ne kadar bu durumun küresel bir olguya işaret ettiği söylenebilse de, asıl sorun bölgeyi kısıtlayan koşullardır. Bu husus özellikle araştırma stratejisinde teori ve ampirik gerçeklik arasındaki ilişkinin ele almasında daha vahim bir hal almaktadır. Tekilden yola çıkıp genele mi varmalıyız? Ya da, halihazırda kabul edildiği üzere, küresel modernitenin diğer bölgelerinde de olduğu gibi bu alt kıtada da egemen olan genel teorik sorunlardan- Latin Amerika’da da olan- mı başlamak gerekir? Birkaç yıl önce Leopoldo Zea, Avrupalıların- ve Kuzey Amerikalıların- evrenselliklerinin ve tekilliklerinin kavramsal olarak genellenebileceğini gözlemlerken, Latin Amerikalıların tekilliklerinden hareket etmeleri gerektiğini zira evrenselliklerinin temelinde kabul görmediğinin altını çizmiştir.

> Siyasi modernite teorisi

Eğer geçmişte böyle bir durum var-dıysa da, günümüzde bir geçerliliği bulunmamaktadır. Her ne kadar modernite ve onun kökeni üzerine birçok fikir ayrılığı olsa da, kimse Batı’nın modernitenin evrensel çehresini oluşturduğunu varsayamaz. Kimileri kolonyal ve postkolonyal modernitelerden, çapaşık modernitelerden, çoklu modernitelerden vs. bahsedebilir.

Bununla birlikte, Latin Amerika’da da olmak üzere, her yerde teoriyle başlamamıza olanak tanıyacak biçimde bilgi birikimi, teorik bilgi mevcuttur. Bu durum Latin Amerika için geçerli olduğu kadar Avrupa, Afrika, Birleşik Devletler ve Asya için de geçerlidir. Şüphesiz, bağlam-duyarlı olması gerekmektedir ancak asıl sorun bağlamın kendisinin küresel olduğudur- ya da olmalıdır-. Bu durum, dünya üzerinde belli bir yerde doğup büyümenin getirdiği doğrudan deneyimlere bel bağlamadığımız- sosyal bilimler için iyi bir strateji de değildir- sürece mümkündür.

Sosyolojik çalışmalarımı bu temel üzerinde yapılandırıyorum. Latin Amerika düşüncesine aşina olarak ve bir nevi “tarihsel materyalizme” bağlı kalarak, “yapı ve özne” ile beraber toplumsal hayatın devamlılığı ve değişimi hakkındaki tartışmaları tekrar ele almaya karar verdim. Böylelikle, evrim ve tarihe dair görüşleri de kapsayacak biçimde, “kolektif öznellik” ve “toplumsal yaratıcılık” teorilerini geliştirdim. Modernitenin ana imgesel ve kurumsal unsurları üzerindeki bilgimi derinleştirip daha sonra Latin Amerika gerçekliğine geri dönerek, bu gerçek-

liği “modernitenin üçüncü aşaması” olarak tanımladım. Bunu gezegenimiz ölçeğinde küresel modernite- tek, heterojen ve melez- tartışmasına kadar genişlettim. En nihayetinde, medeni ve özgürleştirici meselelerin stratejik olarak konumlandığı şu alana kadar gelebildim: modernitenin siyasi boyutu. Aynı zamanda, uzun zamandır üzerine düşündüğüm ve siyasi boyuta eklemek istediğim Marx’ın “sergileme yöntemini” ele aldım. Siyasi modernitenin yanı sıra onun dinamik trendlerinin inşasını da kapsayan bir araştırma yaptım ve kategorileri sistematik şekilde düzenledim.

Bu aşama beni, eleştirel teori çerçevesinde siyasi modernitenin küresel ölçekte kategorik sergilenmesine yönelik bir önermeye taşıdı. Dünyadaki tarihsel gelişmeleri de bu önermeye dahil etmeye çalıştım ancak önemli olan, bunların analitik bir kategorik sistem tarafından kapsanabilmesiydi. Analizim, imgelerin ve kurumların, bu dinamiği üreten ve açıklayan mekanizmalarla beraber nasıl inşa edildiğinin altını çizmektedir. Geliştirdiğim teorik yaklaşımın ana hatlarını radikal demokrasi tahayyülü, soyut ve somut arasındaki ilişkiyle birlikte liberaliz-

min özgürleştirici ve kısıtlayıcı yanları da dahil olmak üzere hakların biçimi, yurttaşlık biçimi, hukuk, devlet, özerklik, siyasi sistemler ile siyasi rejimler oluşturmaktadır. Bu kategorilere ek olarak, trendlerin tanımlanması, analizi, açıklanması ve izleklerin devletin güçlenmesi ve yurttaşların artan siyasi bağımsızlıklarıyla olan bağlantısı da ekleyebiliriz. Son dönemde, “otoriter kolektivizm” olarak tanımladığım, özgün, ancak sosyalist olmayan ve modernitenin parazitisi bir toplumsal oluşum olarak “reel sosyalizm” üzerine araştırma yapıyorum.

Modernitenin bu genel teorik anlayışına ilişkin birtakım yayınlar yapıldı ve ben de birkaç yıl içinde siyasi moderniteyle ilgili nihai ve daha bütüncül bir teorik yaklaşımı benimsediğim bir çalışmaya imza atacağım. Bu yazı, evrenselci-teorik ve aksiyolojik- amaçlara yenik düşmüş Latin Amerika’nın arka planına dair ele aldığım küresel sosyolojik yaklaşımın bir bölümünü yansıtmaktadır. ■

José Maurício Domingues’e ulaşmak için
[<jmdomingues@iesp.uerj.br>](mailto:jmdomingues@iesp.uerj.br)

> Teoriyi Tarihselleştirmek:

Latin Amerika İçin Bir Öneri

Viviane Brachet-Márquez, El Colegio de México, Meksika



Bölgeye dair büyük değişimler 1810 ve 1860 yılları arasında yaşandı: sekiz ülke kuruldu (Nikaragua, Kosta Rika, El Salvador, Ekvador, Venezuela, Boliviya, Paraguay, Uruguay) ve Birleşik Devletler, Meksika'nın kuzeydeki topraklarına sahip oldu.
Fotoğraf: Creative Commons.

Geçmişte sosyal teorinin, merkez ülkelerde (çeperdekinin tam aksine) toplumsal düzeni geniş çaplı bir çatışma eksikliği ve çatışmayı da düzensizliğin bir kanıtı olarak ele alan statik bir doğası vardı. Hipotetik-tümdengelimli çıkarımları temek alarak, durağan toplumsal süreklilikleri “bilimsel” yolla öngörmeye çalışmıştır. Her ne kadar sosyolojinin ataları sanayi devriminin yarattığı travmatik değişimleri yaşamış olsalar da, bu değişimleri sabit bir çıkış ve yine sabit bir varış noktası arasındaki bir fark olarak görüp, arada kalan süreci yeteri kadar ele almamışlardır: yani, *Gemeinschaft'tan Gesellschaft'a* uzanan süreci.

Bu genel modelden yola çıkarak, Latin Amerika ülkelerinin hem eksik hem de bitmemiş bir sürece dahil olduğunu, ya “geleneksel”den “modernite” ye ya da “gelişmemişlik”ten (daha az gelişmiş ya da gelişmekte olandan) “gelişmiş”e yakın bir yerde olduğu söylenebilir. “Aradaki” tarihsel süreç kapsamlı olarak ele alınmıştır ama bir bütün olarak kuramsallaştırılmamıştır.¹ Sonuçta, her durumda, Latin Amerika dünya piyasasındaki

güçler (emperyalizm ya da sömürgecilik gibi) nedeniyle istikrarsız ve tamamlanmamış bir “gelişim” göstermekte olup, bağımsızlıktan bu yana geçen iki yüzyıldan fazla sürede toplumsal düzeni tesis etmeye çalışanların rolü ise geri plana atılmıştır.

> Latin Amerika’da toplumsal düzenin tarihsel inşası

Bir bölge olarak Latin Amerika’nın tarihselliğini de göz önünde bulundurarak ve herhangi bir coğrafyada toplumsal düzenin karmaşık, tarihsel olarak ve belirsiz toplumsal süreçlerin bir ürünü olduğu ön kabulünden yola çıkarak, bu bölgeye dair fazlasıyla kuramsallaştırma yapılabileceğini düşünüyorum. Latin Amerika’nın toplumsal düzenlerine dair bir araştırmanın ana hattını özneyle tarihsel olarak yapılandırılmış kurumlarla olan ilişkisi belirlerken, şu sorulara yanıt aranabilir: (1) kim, kimin yararına (maksimum fayda sağlamaya çalışan bireyler, patriyarkal aileler, yerel topluluklar ya da kapitalist kar elde etmek) eylemde bulunmakta; ve (2) hangi dinamik ilkelere (sistemik, mekanik ya da öznel) ışığında hareket ederler. Bu soruların cevapları, on dokuz Latin Amerika

devletinin münferit vakalar olarak ele alınmaksızın sistematik bir biçimde karşılaştırılıp *hangi teorik mercek altında* araştırıldığına bağlıdır.

Bu kısa makale, bu hatlar üzerinde ilerleyen çalışmamın yukarıdaki sorulara verilebilecek cevaplara nasıl katkıda bulunacağına dair bir çerçeve sunacaktır.² Genel çerçevede ortaya koyduğum sav şu şekilde özetlenebilir: *Tarih boyunca Latin Amerika’da mekansal-zamansal anlamda sınırlandırılmış, karmaşık ve çoğu zaman çelişkili kurallar, normlar ve sembollerin egemen olduğu ya da geniş kitlelerce paylaşılmadığı ya da desteklenmediği sosyal düzenler var olmuştur.* Diğer bir deyişle, bu toplumsal süreçler sonucunda kurumsallaşma, kurumsallaşamama ve tekrar kurumsallaşma deneyimleri yaşanırken, bu süreçlerde jeopolitik ve piyasa rekabetinin uluslararası sürecinin bir parçası olan diğer devletler ve dünya şirketleri tarafından da engellerle karşılaşmışlardır.

Bu açıdan bakıldığında Latin Amerika’nın bağımsızlık-sonrası tarihi, kurumsal aktörler arasında bazen çatışmacı bazen de iş birlikçi etkileşimlerle, farklı zaman ve yerlerdeki

egemen kurumlarla ilişki içinde olan seçkinlerin varlıklarını, otoritelerini ve güçlerini arttırmayı amaçlamayan unsurlardan beslenmektedir. Aynı zamanda tarihe, madun grupların gündelik hayatlarına sirayet eden olaylara nasıl tepki verdikleri ve bu tepkiler sonucunda söz konusu süreçleri ne ölçüde destekledikleri ya da değişime uğrattıkları da katkıda bulunmaktadır. 1. Grafik, bu tarihsel gelişmeleri ortaya koymakta, farklı ülkelerde ve bölgelerdeki ampirik verileri göstermekle beraber görece durağan ve tekrar eden toplumsal düzenlerin tarihsel olarak nasıl ortak noktalara sahip olduklarının da altını çizmektedir. Buna göre, önemli kurumsal aktörlerle beraber halk, topluluklar ve örgütler de toplumsal düzeni kendi hayatlarını yeniden üretmek ve deneyimlerini anlamlandırabilmek için her daim inşa etmektedir. Her yerde olduğu gibi Latin Amerika'da da bu tür düzenlemeler ne konsensüse dayalıdır ne de eşitlikçidir dolayısıyla ilerlemeci bir değişimi gerçekleştirecek birçok fırsat

ya kaçırılmış ya da bu fırsatlara karşı çıkmıştır. Ancak, içinde yaşadığımız gerçeklik budur ve Avrupa merkezli mitlerden uzaklaşarak bu durumu sistematik olarak araştırabilir ve kuramsallaştırabiliriz.

Bu süreçte ampirik olarak yaklaştığımızda, 1. Grafikte de görüldüğü üzere, bu çalışma devletler ve diğer kurumsal düzenler, güçlü toplumsal gruplar, kapitalist şirketler ve dış ülkeler arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır. Hegemonya için devletler, kendi bölgelerine hükmetmeyi amaçlayan,³ yeterli finansal kaynağa sahip ve egemenliklerini savunan varlıklardır. Böylece, topraklarında yaşayan halka ellerinde hangi güç varsa onu uygulamakta; birikim rejiminde kendilerine düşen payı almakta ve dış güçlere imtiyaz sağlamaktadırlar.

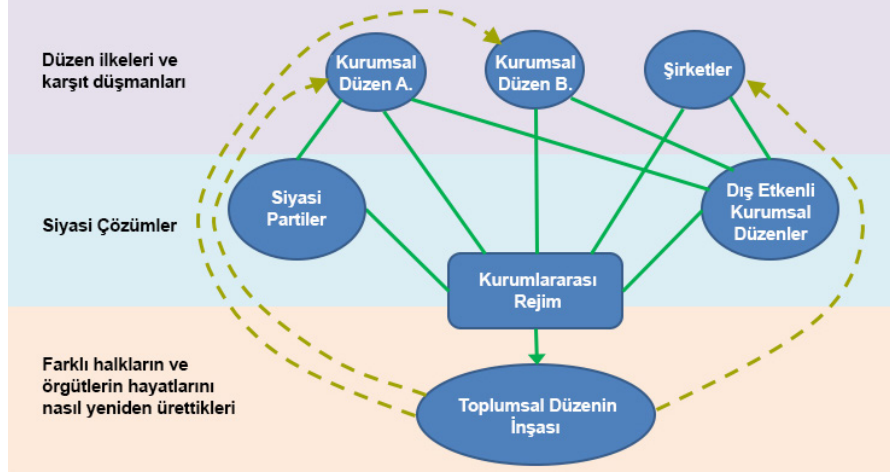
Bu koşullar altında Latin Amerika ülkelerinin, diğerleri arasında kurum gibi hareket ettiği açıkça görülmektedir. Böyle olmasının nedeni, bağımsızlık savaşından çıkmaları, Katolik

Kilisesi ile karşılaştırıldığında ellerinde olan sınırlı güç ve yetki, *latifundio*,⁴ ya da ordu ve gelişmiş ülkelerin ekonomik ve teknolojik tehditleridir.

> Sonuç

Bu yönden ele alındığında, Latin Amerika ülkelerinin 1810⁵'den beri yaşadığı sorunlar, Latin Amerika ülkelerinin çoğu zaman olumsuz ve içinde bulundukları dönemle tutarsızlık gösterir biçimde karşılaştırıldıkları 1500'lü yıllardaki Avrupa ülkelerinin sorunlarıyla⁶ tamamen farklıdır. Bu tür bir yaklaşımı benimsediğimizde, Latin Amerika'daki toplumsal düzenlerin oluşumu ve bozulmasına dair kuramları Avrupa-merkezli değil evrensel ilkelere dayanarak ele alabilir, aynı zamanda 1810 yılından itibaren Rio Grande⁷'den Tierra del Fuego'ya kadar olan tarihsel dinamiklerin oluşumunu, dönüşümünü ve süreksizliğini karşılaştırmalı olarak ele alabiliriz. ■

Viviane Brachet-Márquez' e ulaşmak için
<brachet@colmex.mx>



1. Grafik. Grafik: Viviane Brachet-Márquez.

1. Cardoso ve Faletto, Wallerstein ve Arrighi ile birlikte Boserup ve Hirschman gibi bağımsızlık ve dünya sistem teoristleri dahil edilmemiştir.
2. Bu kitap henüz hazırlık aşamasında olup, 2021 yılının Haziran ayında tamamlanması ve 2022 yılında hem İngilizce hem de İspanyolca dillerinde yayınlanması beklenmektedir.
3. Devletlerin, şiddetin meşru araçlarını kullanarak kendi bölgelerini hakimiyet altına alan varlıklar olduğunu öne süren Weberyen devlet fikri burada tanımsal değil aksine tarihsel açıdan sorunlu bir anlayış olarak ele alınmaktadır.
4. *Latifundio* İspanyolcada geniş toprağa sahip mülkler için kullanılmaktadır.
5. Mayıs 1810, Buenos Aires ve Meksika'da bağımsızlık savaşının başlama tarihidir.
6. Söz konusu karşılaştırma Büyük Britanya, Fransa ya da Prusya ile yapılmakta ve geriye kalan 24 Avrupa ülkesini dışarda tutmaktadır.
7. Río Grande, 1848 yılında Birleşik Devletler'in Meksika topraklarının yarısından fazlasını ele geçirdiğinde, en kuzeyde yer alan sınır bölgesiydi.

> Karşılıklı Bağımlılıkları Yeniden Düşünmek

Sérgio Costa, Berlin Özgür Üniversitesi, Almanya



Marcha das Margaridas, 2019 yılının Ağustos ayında Brezilya'nın Brasília şehrinde köylü kadın işçilerin protesto gösterisi. Fotoğraf: Renata C. Motta, FU Berlin.

> Baskı altında sosyoloji

Ortaya çıkışından beri sosyoloji, komşu disiplinlere kıyasla daha yararlı ve farklı sonuçlara ulaştığını ispat etmektedir. Sosyoloji, toplumsal süreçleri incelerken hem kökenlerinin bağlamını araştırdığı hem de bireylerin olguları nasıl anlamlandırdıklarına odaklandığı için diğerlerinden ayrılmaktadır. 2014 yılında Campus tarafından yayınlanan *Postcoloniality-Decoloniality-Black Critique: Joints and Fissures* [Postkolonyalleşme-Dekolonyalleşme-Siyahi Eleştiri: Eklemler ve Çatlaklar] kitabının bana ayrılan bölümünde tartıştığım gibi, son dönemdeki toplumsal dönüşümler ve farklı bilimsel gelişmeler, sosyolojinin yapı ve anlam arasındaki bağı ele alma konusundaki yeterliliğini sorgulamaktadır.

İlk dönüşüm, sosyolojinin disiplin olarak ya kendini sadece yapıların araştırılmasına (ekonomizm) indir-

gemesinde ya da yalnızca toplumsal süreçlerin sembolik boyutunun çalışılması (kültürleşme) olarak bir temayül göstermesinde yatmaktadır. Her iki durumda da, Alman sosyologlar Hans-Georg Soeffner ve Karl Lichtblau'nun da öne sürdüğü gibi sosyolojinin ana konusu olan toplum-birbirine geçen yapılar, anlamlar ve temsiller olarak gözden kaçmaktadır. Ekonomizm ve kültürleşme arasında bölünen sosyoloji, dünya savaşı sonrası sosyologlar tarafından tahayyül edilen modern toplum modeliyle çok az benzerlik gösteren günümüz dünyasını analiz etmede zorluk yaşamaktadır. Sosyolojide modernite kavramı güvenli sınırlar ve sabit kimlikler düzenindeki bir dünyaya işaret eder: Batı ve Batı-dışı, kadın ve erkek, yerli ve yabancı, modern ve geleneksel, Alman, Türk ve Türk-Alman.

İkinci olarak dönüşümler, toplumsal süreçlerin ve toplumsal hayatın küreselleşmesiyle yakından ilişkilidir. Sosyoloji, dünya toplumunun

ulus-devletlerin toplamından fazlası olduğunu kavrayabilmek için hala yeteri kadar araca sahip değildir. Bununla birlikte, modernitenin artık önemli ölçüde "Batılı güçler" tarafından şekillenmemesi de bu disiplinin bir sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyolojide, Batı'nın hakimiyeti, postkolonyal kuramcılarının da tartıştığı üzere modernite kavramına içkindir. Ancak, bu perspektif örneğin Bollywood, Hollywood ve telenovela arasındaki kesişimlerin yirmi birinci yüzyıl romantizmini şekillendirdiğini ya da Latin Amerika'nın gelişerek, Çin'in çeperinde yer alabileceğini anlamlandırmaktan henüz uzaktır. Sosyolojinin küresel toplumsal süreçleri açıklama gayreti, daha çok ulusal sosyoloji kategorilerinin dünyadaki bilinmeyen yerler üzerindeki uygulamasını içermektedir. Böylelikle toplum dünya toplumuyla ve modernleşme de küreselleşmeyle yer değiştirmektedir. Bu yeni kavramlar, öte yandan, yeni bir ölçekte ulusal özelliklerine sıkı sı-

>>

kiya bağlı kalmaya devam etmektedir. Bu durum, ulusal sınırların ötesinde yapılar ve anlamlar arasındaki etkileşimi kavramada ve özgün sonuçlara ulaşma konusunda eksikliklere işaret etmektedir.

Üçüncü olarak ise, türler arası birbirine bağımlılık konusu ön plana çıkmaktadır. Antroposen çağın en parlak zamanlarında ortaya konulduğu üzere sosyoloji insan toplumlarını, çevresini nadiren kullanan bir kolektif olarak görmektedir. Bu, insan-sonrası çalışmalar alanının otuz yıldır öne sürdüğü bitkiler, hayvanlar, ruhlar ve yapıtları da kapsayan insan ve insan-dışı tüm varlıklar arasındaki karşılıklı bağımlılıklar ağı savıyla ters düşmektedir. Toplamları çevrelerinden ayrı tutan ve insanlarla diğer yaşam formlarını (insan vücudunda yaşayan virüs ve bakteriler ile beraber bitkiler ve hayvanlarla “iç” ve karşılıklı etkileşimlerimiz) birbirine bağlayan ilişkiler ağını da göz ardı eden analizleriyle sosyoloji, türler arasındaki karşılıklı bağımlılıkları da içine alan bu önemli (ve de tehlikeli!) süreçleri anlama konusunda geride kalmaktadır. Bu durum, Catherine Price’in 2020 yılında *Postdigital Science and Education* dergisinde “When Species and Data Meet” [Türler ve Veri Buluştuğunda] başlığıyla yayınlanan makalesinde ele aldığı COVID-19 pandemisi örneğinde de açıkça görülmektedir.

> Latin Amerika’nın katkısı

Latin Amerika’daki sosyoloji geleneği ve bu geleneğe yer alan farklı düşünce akımları, sosyolojinin karşılaştığı sorunlara çözüm bulunmasında ve yeni fikirlerin filizlenmesinde önemli bir katkı sağlayabilir.

Latin Amerika sosyolojisi, 1950’li yıllardan beri yapılar, toplumsal anlamlar ve temsiller arasındaki bağlara odaklanan araştırmalar yapmaktadır. Rodolfo Stavenhagen, Florestan Fernandes, ve Heleieth Saffioti gibi sosyal bilimcilerin, etnisite ve sınıf, ırk ve sınıf ile toplumsal cinsiyet ve sınıfın kesişiminin sosyal yapılarındaki konumlar, öz-temsili ve eylem biçimlerini belirten “kesişimsellik” kavramına dair, daha bu terim sosyal bilimlerin kelime hazinesine kazandırılmadan öncesinde çalışmaları bulunmaktaydı. Routledge tarafından 2018 yılında yayınlanan *Global Entangled Inequalities. Conceptual Debates and Evidence from Latin America* [Çapraşık Küresel Eşitsizlikler. Latin Amerika’dan Kavramsal Tartışmalar ve Kanıtlar] adlı kitabın bir bölümünde Arjantinli sosyolog Elizabeth Jelin bu tartışmaları yeniden ele almış ve güncelleştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Toplumsal süreçlerin ve toplumsal hayatın küreselleşmesi alanında, bağımlılık teorisyenleri ve takipçileri *Current Sociology*’de 2019’da yayınlanan “The research on modernity in Latin America: Lineages and dilemmas” [Latin Amerika Modernleşmesi Üzerine Bir Araştırma: Kökenleri ve İkilemleri] kitap bölümünde de gösterdiğim üzere, dünyanın farklı bölgelerindeki sosyallik modelleri ve ekonomik yapılar arasındaki karmaşık ilişkiyle beraber bu bölgelerin sömürgecilik ve kölelikten günümüz finans kapitalizmine kadar olan tarihsel yapılanmasına da yer vermişlerdir.

Türler arası karşılıklı bağımlılıklar gibi sosyolojinin hakkını vermekte

hayli zorlandığı durumlarda dahi Latin Amerika, genellikle yerel düşünce geleneklerine bağlı kalarak geniş bir kavramsal kaynak sunmaktadır. Kızılgerili perspektifi örneğinde olduğu gibi bunların bir kısmı uluslararası alanda geniş kitlelere ulaşmış olup, Eduardo Viveiros de Castro’nun eserlerinde ve And Dağları bölgesinde geliştirilen *buen vivir* (iyi yaşam) akımında da kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu düşünce akımlarında, insan ve insan-dışı türler arasındaki karşılıklı bağımlılık betimsel-analitik düzlemde ve gezegenel etiğe getirilen normatif bakış açısıyla irdelenmektedir.

Bu gelenekler ve repertuar birçok olanak sunmaktadır ancak Latin Amerika sosyolojisinin, sosyolojiyi farklı düzlemlerdeki karşılıklı bağımlılıkların araştırılmasına odaklanan bir disiplin olarak yeniden inşasında önemli bir rol oynayacağına dair güvence vermemektedir. Bu yeniden inşa sürecinde yer almak için Latin Amerika sosyolojisi, geleneklerine sırtını dönmemeli ve onları günümüzdeki teorik tartışmalara adapte edebilmelidir. Ayrıca, akademik ve akademik-olmayan bilgi üretimi ile Güney ve Kuzey sosyolojileri arasında yeni, simetrik bir iş birliği ve uyum sağlanmalıdır. Çağdaş sosyolojinin yeniden yapılanma sürecinde Latin Amerika’nın katkısının niteliği ve önemi bu tür iş birliklerine bağlıdır. ■

Sérgio Costa’ya ulaşmak için
<sergio.costa@fu-berlin.de>

> İhmal Çağı: Kriz Sistem Teorisi

Aldo Mascareño, Centro de Estudios Públicos, Şili



Fotoğraf: Li Lin on Unsplash.

Son beş yıldır, karmaşık toplumsal krizler için bir sistem teorisi geliştirmeye odaklanan çalışmalar yapmaktayım. Kriz kavramı, ya Fransız Devrimi'nden beri aynı eleştiriye sıkı sıkıya bağlı kaldığından ya da eleştirel teori, kriz ve eleştiri arasındaki farkı kendi teorik ve siyasi pratiğinin birimi olarak ele aldığından dolayı, sistem teorisi sistematik olarak kriz kavramından özellikle kaçınmaktadır. Luhmann'ın krizi, modern toplumların olumsuz öz-betimlemesi olarak anlamlandırmasından, eleştirel sistem teorisinin gerçeküstü olanaklarına dair son dönem düşüncelere kadar kriz mekanizması sistem ve çevre ilişkisinin ardına saklanan bir değer olmuştur. Ancak, karmaşık toplumsal krizler yirmi-birinci yüzyılın imzasıdır.

> Modern toplumların karanlık yüzü

Son yirmi yılda, modern toplum karanlık yüzünü önceki yıllara kıyasla niteliksel olarak farklı tonlarda ve kendine özgü bir dramla göstermektedir. Geleneksel anlamda kriz olarak

adlandırdığımız olaylar, toplumsal evrim dahilinde önceden rastlanmamış dayanıklılık, yayılma ve dönemselliğe sahipti. Tam da içinde bulunduğu zamanlar bize, modern toplumun kurumlarının küresel olarak birbirine bağlı, çok-katmanlı istemlerini ve hayal kırıklığı yaratmış beklentilerinin yeniden tesis edilemeyeceğini hatırlatan hiper-karmaşık toplumsal kriz deneyiminden geçtiğimizi gösterir. Küresel modernite, dünya toplumunun her noktasında görüldüğü üzere, insanların dünyanın farklı yerlerinde olan bitenlerin sonuçlarına katlanmalarından dolayı içinde bulundukları hoşnutsuzluk ve yabancılaşmayla karşı karşıya kalmaktadır. Bu zor zamanları, *ihmal çağı* olarak nitelendiriyorum.

Dünya savaşları, Nazi soykırımıyla geçen yüzyılın alacakaranlığı, insan haklarının yükselişinin taşıdığı umutla harmanlanırken, söz konusu bu yeni, ağ tabanlı, post-lokal çağın en önemli olayı Çernobil faciasıydı. Akabinde, patırtılı bir ihmal yüzyılına girdik. İlk olarak, uçakların kitlesel imha silahları halini alarak yeniden anlam kazanmasıyla, yayılcı ve kendinden-menkul

modernitenin sembollerinin çöküşüyle şaşkına uğradık. İkiz Kuleler'in yıkılmasıyla ihmal çağını karşıladık. Son yirmi yılda birçok kez- yeni yüzyılın çocukluk döneminde- Londra, Madrid, Nice, Paris ve Boston'daki saldırılar ve Orta Doğu, Afrika, Asya ve Latin Amerika'da yaşanan katliamlar ve insan hakları ihlallerinden etkilendik. Kaçıp saklanacak hiçbir yer yoktu. Yalnızca evler görece daha güvenli yerler gibi görünüyordu. Öte yandan, 2008'deki finansal kriz, iklim değişikliğinin ciddi sonuçları, dini köktencilüğün yükselişi ve ideoloji-ötesi, hiddetli yabancı düşmanlığı popülizmi evlerimizin bile ihmalin kolay hedefi haline gelebileceğini gösterdi.

2008'deki finansal kargaşa açıkça ağ-tabanlı ihmal çağının sistemsel çöküşüne işaret ediyordu: fazla bağlantısallık ve yapısal homojenlik dünyayı daha da küçültmüştü ve ilgiyi zaman-ötesi normatif kaygılar üzerine toplamıştı. Dünyanın farklı yerlerindeki iklim koşullarının yarattığı ani ve agresif değişimler *uzaygemisi Dünyanın* bağlantısallığını gösterirken, sürdürülebilirlik üzerine varılan uluslararası

“Küresel modernite, dünya toplumunun her noktasında görüldüğü üzere, insanların dünyanın farklı yerlerinde olan bitenlerin sonuçlarına katlanmalarından dolayı içinde bulundukları hoşnutsuzluk ve yabancılaşmayla karşı karşıya kalmaktadır. Bu zor zamanları, ihmal çağı olarak nitelendiriyorum.”

mutabakatın siyasi iyi niyetle mi yoksa normatif anlamda bağlayıcı kararlar sonucunda mı alındığı sorusunu da gündeme getirmiştir. Öte yandan, dini köktenciliğin bölgesel yükselişiyle beraber Batı dünyasının merkezleriyle olan bağlantısı geleneksel sınır kontrollerinin yetersizliğini görünür kılar; özellikle genç, post-materyal ve inancını yitirmiş halka yönelik insan haklarının motivasyonel söylemindeki kimi ihmalleri de öne çıkarmıştır. Chávez-Maduro lu klasik sol rejimden uzaklaşarak Le Pen, Trump ve Bolsonaro lu sağ projeler ağ-tabanlı ihmal çağının normatif çatlaklarından girerek dış güçler ve dış kökenli taleplerle bağını koparmış ve milliyetçiliği, yabancı düşmanlığını provoke eden söylemlerin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır.

> Kritik geçişler teorisi

Muhtemelen gelecekteki tarihçiler 2011 yılından, yirmi birinci yüzyılın yeni normatif modernite bilincine getirilen ilk tepkinin görüldüğü yıl olarak bahsedeceklerdir. Elbette, Yugoslavya’da 2000 yılında başlayıp eski Sovyetler Birliği ülkelerinin bir kısmına uzanan Renkli Devrim ve 2005 yılında Paris’in banliyölerindeki isyanlar gibi olaylar bu noktaya gelineceği

ne dair verilen uyarı sinyalleriydi. Ama 2011, dünya çapında ihmale karşı dinamik toplumsal hareketler dalgasının yayıldığı yıldır: Wall Street’teki Occupy hareketi, Indignados, Orta Avrupa ve Latin Amerika’daki isyanlar ve şüphesiz Arap Baharı, merkezden uzaklaşmış ifade biçimlerini temsil etmektedir. Orta Doğu’dan Avrupa’ya, Orta Amerika’dan Birleşik Devletler’e kitlesel göç ile son yıllarda, Haiti ve Venezuela gibi çökmüş devletlerden Latin Amerika’nın çeşitli ülkelerine kaçış bu normatif tükenmişliğin sembolleri olmuştur. Kısaca, insanların tek motivasyonu artık hayatta kalmak değil, modernitenin en başında vadettiği ancak sonrasında giderek ihmal ettiği normatif beklentileri karşılamasıdır.

Bu türden karmaşık olaylarla yüz yüze gelindiğinde görmekteyiz ki sosyal sistem teorisinin diğer yaklaşımlara göre kimi avantajları bulunmaktadır. İlk olarak, insana dair olanaklılığın ve ulusal düzenlemelerin kontrolünü aşan bağımsız dünya sistemlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. İkinci olarak bu teori, bağımsız sistemlerin birbirlerine fazlasıyla bağımlı olduğunu ortaya koymakla beraber bağımsızlık ve karşılıklı bağımlılığın kombinasyonu sonucunda daha fazla çatışma ve ikilemlerin görüleceğini söyleyebi-

liz. Üçüncü olarak, söz konusu teori sistemlerin ulus-ötesi düzeyde işlevsel olduğunu, tüm bölgelerin kendi körlüklerinden ya da uzakta bulunan diğer bölgeleri ihmal etmelerinden dolayı çöküşe uğrayacaklarını açıkça ortaya koymaktadır. Ve dördüncü olarak ise, sistem teorisi, günümüzün hayli karmaşık ve yüksek riskli koşulları altında bir şekilde çözüme kavuşturulabilecek aykırılıklardan ziyade paradokslar içinde yaşamak zorunda kalacağımızı göstermektedir.

Çalışmamda, dayanıklılık, yayılma ve dönemselliğin nedenlerini açığa çıkaran karmaşık sosyal sistemlerin son dönemli krizlerine yönelik bir yaklaşım ortaya koydum. Böylelikle, kriz kavramını *kritik geçiş* kavramıyla değiştirerek, sosyolojinin yabancı olduğu kompleksite teorileri (ekoloji, fizik, grafik teorisi) hakkında yapılan deneysel araştırmalardaki yeni gelişmeleri bir araya topladım. Sistemik çerçevede alt-teori olarak *kritik geçişler teorisini* geliştirerek, yeni bir karmaşık olguya cevap aradım: ihmal çağının kendini tekrar eden ve kontrol edilemeyen orantısız krizi.■

Aldo Mascareño’ya ulaşmak için
<amascareno@cepchile.cl>

> Latin Amerika'da Neoliberalizm Araştırması¹

Verónica Gago, Buenos Aires Üniversitesi-UNSAM-CONICET, Arjantin

Neoliberalism from Below: Baroque Economies and Popular Pragmatics² [Taban Neoliberalizmi: Barok Ekonomi ve Popüler Pragmatik] kitabında yer alan araştırmam neoliberalizm kavramını, bölgemizde nasıl bir tarihselliğe sahip olduğunu, teorik tartışmaları ve mücadeleler temelinde kökenlerinin izini sürerken neoliberalizmi piyasayla özdeşleştiren ve devlet müdahalesinin karşısına konumlandırıran düşünceyi de sorgulamaktadır. Bu tartışmalar aynı zamanda Latin Amerika'dan yola çıkarak neoliberalizm-sonrası senaryoları da göz önünde bulundurmaktadır.

> “Taban neoliberalizmi”

Amacım, yapısal planlama gibi üst-tekilerin politikaları olarak ele alınan neoliberalizm kavramının ötesine geçmektedir. Ayrıca, “taban neoliberalizmi” formülü, neoliberal mülksüzleştirme karşısında halkın direnişini ve yeniden düzenlenmesini kapsamaktadır. Bu perspektiften yaklaşarak neoliberalizm üzerine yapılan okumaları ve neoliberalizmi madun öznelliklerin mutlak bir yenilgisi olarak kabul eden anlayışı sorgulamayı amaçlıyorum.

Aksine, neoliberalizmim sürekliliği ve süreksizliğine yol açan çoklu boyutların, siyasi sistemin kavradığından daha derin bir mantığa sahip olduğu ile ilgileniyorum. Taban neoliberalizminin somut işleyişini, “barok ekonomi” tanımı çerçevesinde- zaman ve

operasyon mantığının “deseni”, doymuş mekanların üretimi ve pleblerin inisiyatifleri- “neoliberal aklın” (salt ticari hesaplamanın sözde normu) tahsis edildiği, yıkıldığı, dönüştüğü ve bu aklın kurbanları olduğu düşünülenler tarafından yeniden üretildiği mücadele alanlarını popüler ekonominin bir siyasi yapısı olarak ele alıyorum.

Neoliberalizmin kendi içindeki ve neoliberalizme karşı mücadeleler, aslında mülksüzleştirme ve yeni bir değer yaratma biçimi olarak bu mülksüzleştirmenin finansal aygıtlarla çözümlenmesine karşı yapılan mücadelelerdir. Söz konusu pratikler, neoliberal koşulların yorumlanmasına ve tahsis edilmesine ilişkin itaat ve özerklik tartışmalarının heterojen ve müphem doğasını ortaya çıkarmaktadır.

Neoliberalizm, mücadelenin belli aşamalarına tepki göstermekte ve böylelikle, şiddetin derecesini de etkilemektedir, burada karşımıza şöyle bir soru çıkmaktadır: Neoliberalizmin devamlılığını sağlayan ve onu yeniden yapılandıran oluşumlar nasıl tanımlanabilir ve aynı zamanda neoliberalizmin yaşam ve sermayeyi birbirine eşitleyerek tüm uzlaşmazlıkları ortadan kaldıracılabileceği savına karşı nasıl durulabilir?

> Neoliberalizme feminist yaklaşım

Son çalışmam, neoliberalizme dair feminist bir okuma geliştirmeye de odaklanmaktadır. Burada şu iki ki-

taptan bahsetmek isterim: *A Feminist Reading of Debt* [Borca Dair Feminist Bir Okuma, Luci Cavallero ile birlikte]³ ve *La potencia feminista. O el deseo de cambiarlo todo*. [Feminist Potansiyel: Ya da Her Şeyi Değiştirme Arzusu]⁴ Neoliberalizme dair incelemeler, çağdaş feminizm anlayışlarının ana maddesi olmakta ve böylelikle enternasyonalleşmeleri yolunda da önemli bir yer tutmaktadır. Zira, ilk olarak, daha önceleri anlaşılamayan çatışmaları tanımlamak ve bağlantılarını ortaya koymak için somut yorumlayıcı bir analiz değeri taşımaktadır. İkinci olarak, çok kültürlülük ya da mücadeleleri yatıştıran bağımlı katılım aracılığıyla neo-liberalizmin çatışmalarını dönüştürme ve yönetme yollarını tartışmak ve sorgulamak imkanı vermektedir. Son olarak ise, özellikle Latin Amerika'da feminizmin ulus-ötesi gücüne karşı ortaya çıkan muhafazakar tepkinin tanısına da yer vermektedir.

Bu bakış açısı, yapısal düzenleme önlemlerini açığa çıkararak, neoliberalizmin yarattığı şiddetle beraber güvensizliğe itilen öznelliklerin üretiminin kökenindeki sömürüyü ve mülksüzleştirmenin yapısal koşullarını iyileştirmeye yönelik adımlarla savaşılmaya dair okumaları da ele almaktadır.

Şiddetin dört biçimi üzerine çalışmalarımı yürütüyorum: (1) Erkeğin evin reisi olmasının yarattığı kriz ve emek piyasasındaki ayrıcalıklı yerini ve otoritesini kaybetmenin etkisiyle ev içi

“Patriyarka ve kapitalizm arasındaki ilişki emeğin yeniden üretiminin küresel boyutunu daha görünür hale getirdi. Ama liberalizm neden bu yöne doğru mutasyona uğruyor?”

şiddetin artması; (2) tedarik kaynaklarının diğer biçimlerinin yerine geçen yasa dışı ekonomilerin artmasının altında yatan, yoksul mahallelerde otomite kurma ilkesi olarak şiddetin yeni formlarının ortaya çıkması; (3) kamu alanlarına ve kaynaklarına ulus-ötesi şirketler tarafından el konulması ve yağmalanması; ve (4) toplumsal yaşamın finansallaşmasının- özellikle borç araçları yoluyla- norm olmasıyla sömürü ve başkalarının üzerinden değer elde etme biçimlerinin ortaya çıkması.

Neoliberalizm ve ekstraksiyonizm, neoliberalizmin emperyal boyutunun (Avrupa-Atlantik perspektifinin zaman zaman üzerinde durduğu) anlaşılmasına ve günümüzdeki şiddet olaylarının kaynağının saptanmasında büyük önem taşıyan iki unsurdur.

Feminist bilim insanları, patriyarka ve kapitalizm arasındaki ilişkinin emeğin yeniden üretiminin küresel boyutunu daha görünür hale getiren bir noktaya doğru evrildiğini öne sürmektedir. Bu durumda karşımıza şöyle bir

soru çıkmaktadır: Liberalizm neden bu yöne doğru *mutasyona* uğruyor?

> Finansal ekstraksiyonizm

Finansallaşmanın, üretim ve yeniden üretim için nasıl yeni yollar yarattığına odaklanıyorum. Borcun, aile ekonomisi, ücret-dışı ekonomiler ve tarihsel olarak verimsiz ekonomilerden nasıl değer elde ettiğini anlayabilmek için finansal aygıtları değer elde etme ve yerine getirilmemiş toplumsal cinsiyete dayalı kuralların-yeniden üretim ve üretim arasındaki ilişkinin kesin bir ifadesi olarak, gerçek mekanizmaları olarak görmeliyiz. Borçluluğun nasıl günlük üretimi kolonize etme noktasına getirip, toplumsal cinsiyete dayalı kurallardan nasıl yarar sağladığı ile birlikte feminist hareketlilikler içinde kadınlar, lezbiyenler ve trans kadınların ekonomik bağımsızlık taleplerine nasıl cevap verdiğini irdelemekteyiz (Cavallero ve Gago,2020). Finansın teknik zorluğunu ve günlük etkisini “finansal ekstraksiyonizm” olarak adlandırdığımız sermayenin çıkarıcı mantığı ile anlayabiliriz.

Anladığım üzere bu özellikler, günümüzdeki feminist protestoların-popüler, yerel, muhalif, kuir, siyah oluşumlarla beraber içeriği ve bölgeselliği ile- yaygınlaştırdığı kolektif özneleştirilmenin, neoliberalizmin sınırsız mutasyona uğrama gücüne (finansallaşmanın sonsuz ütopyası) karşı nasıl savaştığını göstermesi açısından kilit bir öneme sahiptir.■

Verónica Gago'ya ulaşmak için
<verogago76@gmail.com>

1. Liz Mason-Deese tarafından İngilizceye çevrilmiştir.
2. Özgün hali ilk olarak 2014 yılında Tinta Limón tarafından Arjantin'de, Traficantes de Sueños tarafından 2015 yılında İspanya'da; 2017 yılında Duke Üniversitesi Yayınları (Çeviren: Liz Mason-Deese) tarafından Amerika'da; Autodeterminación Editorial tarafından 2018 yılında Boliviya'da; Editora Elefante (Çeviren: Igor Peres) tarafından Brezilya'da; ve diğer makalelerle beraber kısaltılmış hali 2020 yılında Raisons D'Agir (Çeviren: Mila Ivanovic) tarafından Fransa'da yayınlanmıştır.
3. 2019 yılında Arjantin'de; 2020 yılında Ombre Corte tarafından (Çeviren: Nicolás Martino) İtalyanca; ve 2021 yılında Pluto Press (Çeviren: Liz Mason-Deese) tarafından İngilizce yayınlanmıştır.
4. 2018 yılında Tinta Limón tarafından Arjantin'de; 2020 yılında Editora Elefante (Çeviren: Igor Peres) tarafından Brezilya'da; La Siniestra tarafından Peru'da; Pez en el Árbol tarafından Meksika'da; ve 2020 yılında Verso tarafından, *Feminist International* (Çeviren: Liz Mason-Deese) adıyla İngilizce yayınlanmıştır.

> Post-Liberal Bir Gramere Doğru

Carmen Ilizarbe, Peru Papalık Katolik Üniversitesi, Peru



"Marcha de los Cuatro Suyos" protestosu, Alberto Fujimori'nin iktidardan düşüşünün simgesidir. 2000 yılında binlerce insan Peru sokaklarını doldurmuş, seçimlere hile karıştırılmasını protesto etmiş ve böylelikle demokrasinin varlığına dair güçlü bir mesaj vermiştir. Fotoğraf: Creative Commons.

Yirmi birinci yüzyılın şu ana kadar deneyimlediği en önemli siyasi olgu, temsili demokrasiye dair liberal anlayışın içinin boşaltılması ve önemini kaybetmesidir- hatta ortadan kalkmasıdır. Temsiliyet fikri, uygulanabilir bir siyasi mekanizma olarak krize girmiştir ve bu krizden muhtemelen çıkmak mümkün olmayacaktır. Temsiliyet kavramının günümüzdeki tüm demokrasilerin kurumsal yapısını oluşturduğu düşünüldüğünde, bu kavramın ortaya çıkması modern devlet anlayışının erken dönemdeki tanımlamalarıyla birebir ilişkilidir. Dolayısıyla, en azından Thomas Hobbes'tan beri, gücün delege edilebileceğini ve bu yolla da korunabileceği fikrini içselleştirdik. Temsiliyet kurgusu (müza-

kere ve karar-alma süreçlerinde yer almayanların sesleri ve oylarıyla o sürecin parçası olabileceklerine dair varsayım) modern demokrasilerin gelişiminde en temel role sahiptir. Daha önce, bu kurgunun bozulduğunu ve temsiliyet fikrinin (yalnızca bu fikrin işlerliğini sağlayan önemli kurumların ve prosedürlerin değil) de bu bozulmadan etkilendiğini belirtmiştim.

> Temsili siyasetin çöküşüne dair araştırma gündemi

Aracılığın kurumsal siyasi biçimlerinin birbirinden ayrılmasına cevap olarak ve yöneticiler ile yönetilenler arasında açıkça görülen kopuşun ışığında, yeni bir siyasi öz-temsiliyet ortaya çıkmış ve siyasi partiler ile onların

gündemlerini baltalamış, aynı zamanda siyasi temsil sistemi tarafından kurumsal kanalların üzerine düşünülmesine de fırsat vermiştir. Ancak, siyasi alan terk edilmemiştir. On yıllar boyunca bile sürebilen orta-vadeli süreçlerde, toplumun yeniden-siyasallaştırılmasına ve halkın egemenliğinin yeniden ortaya çıkına şahit oluyoruz, bu durum Şili örneğinde de rastlanıldığı üzere, zaman zaman asli bir güç haline de geliyor.

Bu bağlamda, halk egemenliğinin çoğulcu biçimleri, siyasalın çağdaş yapılanmasını ve bu anlayıştaki önemli değişimlerin bir semptomu olarak okunabilir. Dolayısıyla, aracılar başarısızlığa uğradığında ve temsil mekanizmaları artık eskisi gibi işlev

>>

gösteremediğinde ve hatta temsil fikri çöktüğünde ne olacağı sorulacak sorular arasında yerini alıyor. Gelecek döneme dair araştırma gündemimi bu süreçte iki dinamiği ele almak oluşturacaktır: 1) siyasetin resmi temsiliyet kurumlarının yokluğu ya da çöküşüyle siyasi sistemde yaşanacak değişimler, ve 2) öz-temsiliyet biçimlerinin ortaya çıkışı ve devletle etkileşim halindeki yeni siyasi özneler.

Araştırmamın ilk maddesinde, karşı-demokrasi biçimlerinin ortaya çıkışını dikkate almaktayım. Temsili demokrasinin hem tarihsel süreçte zorlukla tesis edildiği (Latin Amerika için Brezilya) hem de güçlü demokrasi geleceği olan ülkelerde ve bölgelerde (Kuzey Yarımküre’de Birleşik Devletler), otoriter, faşist ve hatta totaliter hükümetlerin (yeniden) ortaya çıkışı son zamanlarda daha görünür hale gelmiştir. Benzer şekilde, Peru, Kolombiya ya da Şili ile Bolivya ve Ekvador’da son dönemde temsili demokrasinin kurumsal çerçevesini destekleyici önemli atılımların yanı sıra dezavantajlı grupların temel haklarını ihlal eden anti-demokratik yönetim pratikleri de görülmektedir. Karşı-demokrasinin anketlerdeki başansını

nasıl açıklayabiliriz ve bu durum demokrasinin devamlılığı konusunda nasıl sonuçlar doğurabilir? Günümüzdeki otoriter yönetimi garanti altına alan kurumsal biçimler ve mekanizmalar nelerdir? Günümüzdeki karşı-demokratik praksisin eleştirel analizini hangi kavramsal ve teorik temellerden yararlanarak yapabiliriz?

Araştırmamın ikinci maddesinde, halk egemenliği fikrinin yeniden ortaya çıkışının nasıl şekillendiğini ele almaktayım. Kuzey ve Güney’de, Doğu’da ve Batı’da, hem görünür toplumsal etkiler yaratan ekonomik krizlere tepki göstermek hem de siyasi temsiliyet araçlarının eksikliğine dikkat çekmek için büyük ölçekli toplumsal hareketliliklerin varlığına rastlıyoruz. Halkın, anlaşmazlığa ve memnuniyetsizliğe bu yolla verdiği tepki büyük bir tükenmişliği ortaya çıkarmakta ve haliha-zırdaki ifade biçimlerinin ötesine geçmekle beraber, tabandan gelen yeni siyasi enerjilere ve projelere de yer açmaktadır. Halkın kendini yeniden ortaya koyma biçimini hangi unsurlar şekillendirmektedir? Bu durum, siyasi öznelerin yeniden yapılanma biçimlerine mi işaret etmektedir? Siyasetin demokratikleşmesine yönelik ne gibi

olanaklar tanımaktadır? Anti-demokratik siyasete ne ölçüde ve hangi yollarla yarar sağlayabilir?

> Liberal gramerin sınırlarının ötesinde

Önümüzdeki yıllarda, toplumsal anlaşmanın yenilenmesini sağlayacak olası yeni biçimlere odaklanacağım ve liberal demokrasi teorilerinin desteklediği hegemonik kavramsal çerçevenin ötesine geçerek devlet-toplum etkileşiminin dinamiklerini irdeleyeceğim. Tematik olarak bu çalışma, yeni sosyo-politik söylemin ve katılımın potansiyelini daha iyi açıklayabilmek adına demokrasi ve demokratikleşme teorilerine eleştiri getirmekle beraber toplumsal hareketler teorisiyle de arasına mesafe koyacaktır. Bütüncül anlamda, söz konusu araştırma liberal gramerin dışında yeni kategoriler ve yaklaşımlar geliştirmeye odaklanarak, siyasi değişim süreçlerine dair daha tutarlı bir okuma yapılmasına katkıda bulunacaktır. ■

Carmen Ilizarbe’ye ulaşmak için
<cilizarbe@pucp.pe>

> Latin Amerika'da Ölçekler, Eşitsizlikler ve Seçkinler

Mariana Heredia, Ulusal San Martín Üniversitesi ve CONICET, Arjantin



Yirminci yüzyıl Arjantin oligarşisi

> Artan ilgi ve gelip geçici tartışma

Yoksulluk oranları yerinde sayarken ve hatta yükselirken, büyük servetler elde edildi ve kurumsal gerilime yol açan yeni siyasi liderler ortaya çıkarken, seçkinler de hem akademinin hem de halkın ilgisini yeniden üzerlerinde toplamayı başardı. Şimdi ise, birbirinden farklı ve hatta birbirine zıt eleştirilerin hedefi haline geldiler: kimi şirketlerin açgözlülüğünü kimileri de siyasi yetersizliği suçlamaktadır.

Seçkinler üzerine yapılan hiçbir bilimsel çalışma bu denli eleştiri oklarına maruz kalmamıştı. Shamus Khan, modern sanata dair değerlendirmesinde bu tartışmaların “gelip geçici” doğasına göndermede bulunmaktadır. Seçkinlere yönelik bu yeniden ele alınan yaklaşımın karşılaştığı ilk engel, kullanılan tanımlamaların bir-

birinden farklı geleneklerden gelmesidir. Seçkin, üst sınıf, oligarşi, yönetici sınıf, burjuva, zengin ve ayrıcalıklı gruplar birbirinin yerine geçen şekilde kullanılmakta ve hepsi aslında aynı düşünceye hizmet etmektedir. İkinci engel ise, sosyal bilimlerde ve metodolojik yaklaşımlar arasındaki bölünmedir.

Seçkinlere dair analizlerinde birçok bilim insanı ve gözlemciler, on sekizinci yüzyılın sonundan itibaren bu gruplara sürekli olarak atfedilen özelliklerin altını çizmektedirler: varlıklı ve güçlüler arasında görülen hırs ve vicdansızlık, çocuklarının onların “erdemlerinden” ziyade konumlarını miras alması, seçilmiş çevrelere dair uydurma hikayeler. Kısaca, eşi benzeri görülmemiş eşitsizlikler karşısında, bu özelliklere belli bir öykünme olmakla beraber seçkinler ve halk arasında zıtlıklar da mevcuttur. İş ve işçiler tarihe-duyarlıdır: büyük dönüşüm-

lere yön vermişlerdir, en azından o dönüşümlere etkide bulunmuşlardır. Öte yandan, sermaye, güç ve bunları elinde bulunduranlar değişime karşı vurdumduymazdırlar.

> Latin Amerika gerçeklikleri

Sosyal teori- özellikle Latin Amerika'da- seçkinler ve yerel haklar arasındaki bağı inceleme ve ölçeklerin önemini vurgulamak için bölgedeki eşitsizlikler hakkında fikir vermektedir. Latin Amerika gerçeklikleri, eleştirel teoriyi sorgulamaktadır. Sömürgecilik döneminden beri ve bölgenin madun rolü nedeniyle stratejik kaynaklar yabancıların ya da Avrupalıların ellerinde olmuştur. Ulusal ölçek hiçbir zaman Latin Amerika'nın toplumsal piramidi anlamaya yeterli olmamıştır. Aynı zamanda, bölgede yer alan ülkelerin birçoğu hammaddelerin ihracatına ve emeğin artık değerine bel bağlamaktadır.

>>

Yabancıların da güçlü etkisi karşısında, Latin Amerika'nın seçkinleri karşılaştıkları zorluklara kolayca adapte oldular. İlk önce sözde oligarşiler başa geçerek, ulusal sınırlar içinde neokolonyal düzeni dikte ettiler, yerel halkların boğun eğmelerini sağlayarak, Avrupalı elçilerle yakın ilişkiler içinde oldular ve kitlesel katılıma mani olan siyasi sistemler geliştirdiler. Akabinde, daha büyük ülkelerde ulusal burjuvazi ortaya çıktı. Milliyetçi hareketler ve askeri rejimlerin de desteğiyle burjuvazi, kentsel ve endüstriyel ilerlemeyle, büyük oranda iş gücü yaratmasıyla ve yurt içi üretimi ve tüketimi destekleyen politikalarla anıldı.

Bu geleceğe istinaden, zenginlere dair son dönemde yapılan kavramsallaştırmaların sınırlılıkları vardır. Piketty ve Oxfam derinleşen eşitsizlikleri vurgularken ve vergilerin, gelir dağılımına yenilikçi bir yaklaşım getirdiğinin altını çizirken diğer bilim insanları, kapitalizmin günümüzdeki durumu göze alındığında sermayenin daha likit ve herhangi bir sınıra bağlı kalmadan hareket ettiğini belirtmektedirler. Öte yandan, en azından Latin Amerika'da, veriler güvenilir değildir ve "zenginler" hayli heterojen bir yapıya sahip olduklarından dolayı zenginlik eleştirisini temel alan teoriler yeteri kadar kapsayıcı olamamaktadır. Zenginler birbirine sıkı sıkıya bağlı uyumsuz bir karışımdır: eski paranın karşısında yeni zenginler, likit karşısında taşınmaz varlıklar, kaynağa-bağımlılık karşısında emeğe-bağımlılık, bölge sakinleri karşısında birikimlerini yurt dışında yapanlar. Dolayısıyla, eğer amaç eşitsizliklerin önüne geçmekse benzer bir yaklaşım El Salvador ve Fransa'ya uygulanamaz. Latin Amerika'da varlığın büyük bölümü ne Latin Amerikalıların elindedir ne de bölgedeki banka hesaplarında korunmaktadır.

> "Zengini" yeniden kavramsallaştırarak yoksulluğun üstesinden gelmek

Latin Amerika'daki seçkinler üzerine daha isabetli bir perspektif geliştirmek için üç önemli noktanın altını çizmek gerekir: eşitsizliklerin tanımlanması, eşitsizliklerin ölçeği, ve ayrıcalıkların erişimindeki kaynakların türü.

Ekonomik eşitsizliğe dair öne çıkan en önemli husus, doğa ve toplumu etkileyen büyük yatırım projelerinin hayata geçirilmesidir (ya da önlenmesidir). Halihazırda, büyük kurumsal yatırımcılar ve uluslararası şirketler bölgede egemen olmakla beraber bu durum eşitsizliklere de küresel bir boyut kazandırmaktadır. Sermayenin giderek likit ve gayrişahsi hale gelmesiyle, ekonomik seçkinler artık üretim araçlarının sahiplerini, güçlü işverenleri ya da yerel zenginleri geçmiştir: farklı bölgelerde operasyonlarını yürüten finans, hukuk ve teknoloji alanındaki yönetici ve uzmanlar artık bu sermayeyi yönetmeye başlamışlardır.

Aksine, toplumsal eşitsizliğe dair öne çıkan en önemli husus ise, barınma, eğitim, sağlık hizmetleri ve kültürel olanaklarda özellikle bireyin zenginliğine zenginlik katmayan toplumsal ilişkiler gibi alanlarda seçkinlerin sahip olduğu avantajlardır. Devletler, evrensel, yüksek-kaliteli hizmetler sunmaktan kaçınıp, hakları meta haline getirdiğinde, hangi grubun seçkin (başarılı uzmanlar, yüksek rütbeli memurlar ya da orta-ölçekli işletme sahipleri) olduğu çok az önem taşır hale gelmektedir: asıl önemli olan bu toplumsal seçkinlerin, halkın geri kalanına oranla hangi olanaklara sahip olduğudur.

Son olarak, siyasi eşitlik insanların hareketlilik, destek bulma ve etkileme

kapasitelerine bağlıdır. Günümüzde, ekonomik küreselleşme ve ademi merkezileşme, siyasi temsilcilerin kurumsal kaynaklarını eritmekte olup, birçok siyasetçinin ekonomik çıkarlar doğrultusunda hareket etmesine neden olmaktadır. Kimlik-temelli talepler ve farklılıklar giderek arttığından, hükümetler artık sermaye arayışlarını sınır ötesine taşımakta, inatçı ve fırsatçı yerel liderlerle koalisyon kurmaktadır.

> Bölünmeler ve örtük hiyerarşiler

Ekonomik, toplumsal ve siyasi seçkinler arasındaki farklar aynı zamanda onları birbirine de bağlar. Michael Mann "sosyomekansal güç ağları" - ve sınırlı güce sahip grupların ve kurumların ellerinde olmasını istediği otorite ile belirli bir merkezi ya da doğrudan emir verme yetkisi bulunmayan merkezsizleştirilmiş pratikler yoluyla yayılan amorf gücü birbirinden ayırmaktadır. Bir liderin otoritesi, gücün birincil türünü (liderin birinin üzerindeki gücü), piyasa disiplini ya da ikinci türünü (liderin gücü) örnekleyen teamüllerin eylemsizliğini göstermektedir. Bu öneri, Albert Hirschman'inkine benzerlik göstermektedir: küresel piyasalar iş insanının kar getirmeyen bölgeleri terkin (çıkış) teşvik etmekte, farklı aktörler memnuniyetsizliklerini ifade etmek için sokaklara dökülmekte ve sosyal medyayı kullanmakta (ses) ancak otorite ve kamu politikalarının gereksinim duyduğu sadakat ve itaat ortadan kalkmaktadır.

Zenginlik ve güce dair analizlerin yapılması, eşitsizliklerin önlenmesi adına büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, zenginlik ve gücün baş döndürücü çekiciliği bu iki kavramı birbirinden ayırmadan yapılan eleştirilerle bir tutulduğunda, toplumsal bir aradalık ve ilerleme için aynı oranda tehlikeyi de içinde barındırmaktadır. ■

Mariana Heredia'ya ulaşmak için
<mariana.heredia@conicet.gov.ar>

> İlkel Birikim ve Hukuk Eleştirisi

Guilherme Leite Gonçalves, Rio de Janeiro Eyalet Üniversitesi, Brezilya



Mexico City'de Palacio Nacional'da bulunan, Diego Rivera (1929-45) tarafından Meksika'nın İspanya işgalini konu alan duvar resminin bir bölümü.

Kapitalizmin gelişimi ve hukuk hangi yönleriyle birbirine ilişkilidir? Bu sorunun cevabı genellikle, öncelikli olarak kapitalizm ve demokrasi arasındaki ayrım ve uyumsuzluğu temel normatif şema çerçevesinde aranır. Bu teze dair iki görüş ortaya atılmaktadır: İlk olarak, mevcut motivasyonel kaynaklar, geç dönem kapitalizmde yapılan devlet müdahalelerini meşru kılmakta yeterli değildir; ikinci olarak, hukuk sermaye ve güç birikimini de facto sınırlamaktadır ancak bu birikim genel muhalefete yol açacak bir grup stratejik ak-

törü de ortaya çıkarmaktadır. Her iki görüş de normatif temellerini Jürgen Habermas'ın teorisinden almaktadır.

Bu şemanın amacı, yasal-demokratik söylemlerin onu oluşturan unsurların maddi çıkarlarından ayrılmasında olduğu gibi, hukuk ve demokrasinin türlü türlü bağlamlara dayanaklı ilkelere toplamı olduğunun anlaşılmasını sağlamaktır. Hukukun farklı bir zamanın parçası olduğunu kabullenmek, yukarıda bahsedilen şemadaki birikim ve meşruiyet arasındaki bağa yön veren yasal düzenlemeleri göz ardı etmek demektir. Bu durum, geç kapitalizmin meşruiyet sorunlarının

henüz kestirilemediğini açıkça göstermektedir. Neoliberalizm yalnızca yeni motivasyonel kaynakların hareketliliğini sağlamakla kalmamakta, finansal kapitalizm ve onun yeniden metalaştırdığı aktörlerin spekülasyon eğilimlerine yönelik yasal düzenlemeleri uygulamalarına da olanak tanımaktadır.

> Yasal biçim

Kapitalizm/demokrasinin normatif şemasının aksine, yasal biçimin eleştirisi (Evgeny Pashukians tarafından ortaya atılan), hukuku Marx'ın değer teorisi çerçevesinde incelemeyi amaçlar. Başlangıç noktasını, kapi-

>>

talist toplumun değer-biçimini alan emeğin sosyalleşmesi anlayışından alır. Bunun sonucunda, somut emek soyut emeğe dönüşür ve bu emekle ortaya çıkan ürün, değer-biçiminin toplumsal düzen için gerekli olan koşulluna dönüşerek mübadele edilir. Ne zamanki emeğin sonucunda ortaya çıkan farklı ürünlerin mübadelesi birbiriyile denk olursa, bu mübadele somut emeğin eşitsiz biçimleri yanında soyut eşitlik yaratarak, bu- ortalama toplumsal olarak gerekli emek zaman gibi standartlara bağlıdır- toplumsal ilişkilerin kendilerini yeniden üretmelerini sağlar. Ve, değer-biçim doğrudan algıyı yönetip, davranışları belirlediği için, fetiş karakterin ortaya çıkmasına neden olur.

Bunun sonucunda, kapitalist toplumlarda hukuk değer-biçimi yoluyla etkin hale gelen toplumsal bir oluşuma işaret eder. Metaların mübadelesi ("eşdeğere sahip metanın eşdeğerdeki diğer metayla değişimi" gibi) için ön koşul olan eşdeğer mübadele ilkesinin dayatılmasıyla meydana gelen eşitsiz somut üreticilerin soyutlanma sürecine katılır. Bunun yasal araçları ise özgürlük ve eşitliğin kurucu ilkeleriyle beraber "kanun karşısındaki insan"dır. Gerçekte, bu araçlar soyut anlamda eşdeğer metalar arasında mübadele etmekte özgür eşit özneler yaratmakla beraber özel çıkarların ve eşitsizliğin maddi uygulamasına da izin verir. Bu nedenle, yasal-demokratik kurumlar piyasa ilişkilerinin ve mübadelelerin nesneleştirilmesi ve fetişize edilmesi- ne olanak tanıyan toplumsal oluşumlardır; bununla beraber kendilerini de fetişize etmektedirler.

> İlkel Birikim

Yasal biçimin eleştirisi, kapitalist birikim mekanizmalarının (yeniden)

dengede tutulmasında hukukun yerini incelemek-ancak birikimin canlandırıcı süreci ve sürekli büyüme baskısının incelenmesine fayda sağlamamaktadır - için yararlı bir açıklayıcı değış-kendir. İlkel birikim üzerine Marksist bakışla şekillenen kapitalist toplumlar durağandan ziyade dinamik toplumlar olarak ele alınmaktadır. Bu perspektiften yola çıkıldığında, kapitalist gelişim metalaştırılmayan mekanların metalaştırılmasıyla birikim ve büyümenin önündeki engellerin aşılmasını sağlayan süreklilik gösteren bir süreç olarak kabul edilir. Bu süreç, artık değer bütünüyle tahsis edilmesi ve yatırımların amortize edilmesi için metalaştırılmayan alanlara el konulmasını gerekli kılan toplam artık değer elde edilmesinin imkansızlığı ve aşırı-birikim baskısıyla şekillenmektedir.

Dolayısıyla kapitalizm, ilkel birikimin tekrarını ve bu tekrarla birlikte "en iğrenç şiddet eylemlerini" sürekli etkin hale getiren gaspın dinamikleriyle gelişir. Bu eylemler, kapitalizmin gelişiminde sıklıkla uygulama alanı bulan doğrudan şiddet biçimleri (zapt, hırsızlık ve cinayet gibi) olarak algılanmalıdır. Teorik açıdan, ilkel birikim ve el koymaya dair kavramlar hukukun kapitalist toplumlarda sadece fetişize edilmiş toplumsal bir biçim olara işlev göstermediğini ortaya koymaktadır. Aslında, başka bir karaktere sahiptir. Ama bunu nasıl tanımlayabiliriz? Ne tür bir şiddet söz konusudur? Kapitalizmin yaptığı gaspa hizmet eden yasal düzenlemeler var mıdır?

> İlkel birikimin yasal şiddeti

Yasal biçime getirilen eleştiriden farklı olarak, ilkel birikim tartışması kriz dönemlerinin altını çizer. Bu dönemlerde, David Harvey'nin de öne sürdüğü gibi (yeniden)metalaştırmaya

ve böylelikle sermayeyi kendi sınırlarından kurtaran mekansal-zamansal düzenlemeler, sermayenin büyümesi için baskı yapan güçler olmaktadır. Kriz müdahaleleri yalnızca mekanın ve zamansal çevrenin yeniden inşasını değil aynı zamanda yatırımlar için uygun koşulların oluşmasına da zemin hazırlar. Her iki durum da çeşitli yasal yapılar (bağlayıcı olmayan hukuk, ceza hukuku, yasal olarak mülksüzleştirme, polis şiddeti gibi) tarafından şekillenmiştir. (Yeniden) metalaştırmayı meşru kılan ve bazı toplumsal grupların haklarına el koyan şiddet uygulamalarına ortam hazırlayan kurumsal dinamikler oluşturur.

Klaus Dörre'nin nitelediği gibi, günümüzdeki ekonomik-ekolojik krizler, ilkel birikim perspektifinden yola çıkarak koyulacak yeni tanıların önünü açmaktadır. Bu tanı, ekonomik-ekolojik krizlerin büyüme, refah ve demokrasi arasındaki ilişkiyi bozan bir unsur olduğunu ortaya koyar. Bu görüş temelinde, yasal ve toplumsal ilkelerin angajmanı, bu krizlerle tetiklenen ilkel birikimin yayılmasına neden olan güç göz önüne alınarak incelenmelidir. Söz konusu inceleme, Habermas'ın normatif şemasının ötesine geçebilecek eleştirel bir hukuk sosyolojisinin varlığını gerektirir. Öte yandan, ilkel birikimin sürekli kullanımı yalnızca kapitalizmin gelişiminin sözde eş değer mübadele ilkesini temel alan sömürü modeliyle değil ırkçı ayrımcılık, kadınların ücretsiz emeği ve göçmen iş gücünün aşırı-sömürüsüne yol açan ikincil sömürüyle de ilişkilidir. Elbette, hangi yasal biçimlerin (sosyal mevzuat içinde, polis eylemleri) bu ikincil sömürüye yol açtığı da araştırılmalıdır. ■

Guilherme Leite Gonçalves'e ulaşmak için
<guilherme.leite@uerj.br>

> **Küresel Diyalog'un Polonya Yayın Ekibiyle Tanışma**



| Jakub Barszczewski



| Aleksandra Biernacka

| Iwona Bojadziejewa



| Sara Herczyńska



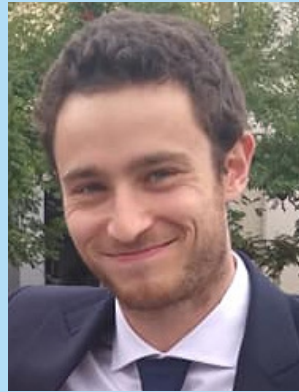
| Justyna Kościńska



| Adam Müller



| Weronika Peek



| Jonathan Scovil



| Aleksandra Wagner

Jakub Barszczewski, Dr., Bialystok Üniversitesi sosyoloji bölümünde öğretim üyesidir. Araştırma konuları arasında eleştirel teoriler, Küresel Güney sosyolojisi, dekolonyal düşünce, hegemonya-karşıtı küreselleşme ve yaratıcılık bulunmaktadır. Doktora tezi, *Boaventura de Sousa Santo'nun hegemonya-karşıtı küreselleşme kavramı* üzerine, Fordizm-sonrası yaratıcılık söylemi hakkında yayınlanmış bir kitabı bulunmaktadır.

Aleksandra Biernacka, Polonya Bilimler Akademisi, Felsefe ve Sosyoloji Enstitüsü, Kültür Teorisi Bölümü, Sosyal Araştırmalar Merkezi'nde doktora eğitimine devam etmektedir. Şu an, kürselleşme, çeviri kuramı, düşünce tarihi ve alımlama çalışmaları bağlamında kültürler-arası yenden çevrimi yapılan filmler üzerine çalışmaktadır. Polonya Filolojisi ve Amerikan Kültürü Çalışmaları olmak üzere iki farklı yüksek lisans derecesine sahiptir.

Iwona Bojadziejewa Krakov'da bulunan Jagiellonian Üniversitesi sosyoloji bölümünden mezun olmuştur. Çevre üzerine söylemlerle ilgili doktora tezi için çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca, Polonya'da daha iyi hava kalitesinin sağlanmasına destek veren bir sivil toplum kuruluşunda çalışmaktadır.

Sara Herczyńska Varşova Üniversitesi, Polonya Kültürü Enstitüsü'nde doktora yapmaktadır. Ana araştırma alanını bellek çalışmaları oluşturmaktadır. Nazi Soykırımını Hatırlama Araştırma Ekibi'nin bir üyesi olmakla beraber doktora tezi Polonya'daki biyografi müzeleriyle ilgilidir. *Mała kultura współczesna* dergisinin yayın kurulunda yer almakta ve Zachęta Ulusal Sanat Galerisi'nde rehber olarak çalışmaktadır.

Justyna Kościńska Varşova Üniversitesi'nde sosyoloji doktora yapmaktadır. Çalışma alanları arasında sosyoloji, toplumsal katılım, toplumsal sınıflar ve tabakalaşma bulunmaktadır. Doktora tezinde, kamu hizmetlere mekansal erişimi konu almaktadır. 2019 yılından beri, *Küresel Diyalog*'un Polonya yayın ekibinin koordinatörlüğünü üstlenmektedir.

Adam Müller nicel araştırmalar konusunda uzman olup, Ulusal Bilgi İşlem Enstitüsü'nde çalışmaktadır. Varşova Üniversitesi sosyoloji bölümünden lisans ve yüksek lisans derecelerine sahiptir. Halihazırda, yüksek öğretim sektöründe değişen modeller ve sosyal bilimler çalışmalarında doğal dil işleme uygulamaları üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Weronika Peek sosyolojiye ilgi duymakla beraber Varşova Üniversitesi İngiliz Çalışmaları alanında yüksek lisans yapmaktadır. Araştırma alanları arasında kavramsal metaforlar özelinde bilişsel dilbilim olup, söylem ve feminist edebiyat eleştirisi üzerine de çalışmalar yapmaktadır.

Jonathan Scovil Varşova Üniversitesi ve Sosyal Bilimler Yüksek Okulu (EHESS) ortak doktora programında, Fransız Hükümeti bursuyla eğitimini sürdürmektedir. Araştırma alanları arasında din sosyolojisi ve bilgi sosyolojisi, sosyal antropoloji ve düşünce tarihi bulunmaktadır. Doktora tezi, Fransa ve Polonya'da cihatçı terörizmin Avrupa'daki algısı üzerinedir.

Aleksandra Wagner Varşova Üniversitesi Uygulamalı Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde lisans eğitimini tamamladıktan sonra yüksek lisansa başlamıştır. Araştırma konuları arasında aile sosyolojisi, ebeveynlik ve evlilik bulunmaktadır.